

Kristillisen kasvatuksen olemusta etsimässä
Kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta

Tiina Häkkinen
Kirkkososiologian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllisen teologian laitos
Tekijä – Författare Häkkinen Tiina		
Työn nimi – Arbetets titel Kristillisen kasvatuksen olemusta etsimässä – Kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta		
Oppiaine – Läroämne Kirkkososiologia		
Työn laji – Arbetets art Pro gradu	Aika – Datum 29.4.2019	Sivumäärä – Sidoantal 91 s.
Tiivistelmä – Referat Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta. Tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen keskustelututkimus, jonka tutkimusaineisto kerättiin nuorisotyönohjaajien käymistä vapaamuotoisista ryhmäkeskusteluista vuosina 2015 - 2016. Keskusteluihin osallistui neljä ryhmää eri puolilta Suomea. Keskustelujen aiheena oli Mitä on kristillinen kasvatusta? Keskusteluissa hyödynnettiin vapaamuotoisen keskustelun lisäksi aiheeseen liittyviä asenneväittämiä, jotka oli laadittu kirkon nuorisotyöhön liittyvien kehittämisasiakirjojen perusteella. Keskusteluun liittyvä tutkimusaineisto luokiteltiin ja analysoitiin niin, että ensimmäinen luokittelu tehtiin Mervi Muhosen aikaisemmassa tutkimuksessaan hyödyntämien kristillisen kasvatuksen kuuden ulottuvuuden (opillinen, rituaalinen, kokemuksellinen, huolenpidollinen, eettis-moraalinen ja pedagoginen) mukaan ja toinen luokittelu tehtiin Pekka Launosen kristillisen nuorisotyön jäsentämisen mallin mukaan viiteen (hengellinen, sosiaalinen, pedagoginen, diakonia ja sosiaalipedagoginen) luokkaan. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä. Asenneväittämät analysoitiin erikseen. Tutkimustulosten perusteella saatiin selville, että kristillisen kasvatuksen lähtökohtana on kristillinen ihmiskäsitys ja arvomaailma. Nuorisotyönohjaajat painottivat työssään nuoren ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta sekä korostivat nuoren kunnioittavaa kohtaamista, rinnallakulkemista ja lähimmäisenrakkautta. Focusryhmien keskusteluissa keskeisinä teemoina olivat lähimmäisen rakastaminen, yhdessä eläminen, huolenpito ja diakonia sekä eettisyys. Diakonia ja eettisyys liitettiin sekä nuoren kohtaamiseen ja hänen elämäntilanteensa ymmärtämiseen että laajempiin sosiaalieettisiin teemoihin kuten ihmisarvoon ja oikeudenmukaisuuteen. Opillisuus ja kristinopin opettaminen tuli nuorisotyönohjaajien puheissa vain niukasti esille. Tutkimusaineiston perusteella todettiin, että kristillinen kasvatusta on olemukseltaan hengellistä työtä ja nuoren kokonaisvaltaista kohtaamista. Tutkimustulokset antoivat viitteitä myös siihen, että työhön liittyvät tavoitteet, sisällöt ja menetelmät voivat vaihdella paikkakunta-kohtaisesti ja olla siten kontekstisidonnaisia. Tutkimustulosten perusteella havaittiin lisäksi, että mitä moninaisemmasta toimintaympäristöstä on kysymys, sitä vahvemmin kristillisessä kasvatuksessa painottuivat huolenpidon, diakonian ja eettisyyden teemat.		
Avainsanat – Nyckelord diakonia, kristillinen kasvatusta, nuorisotyönohjaaja, ryhmähaastattelut, sisällönanalyysi		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	5
2.1 Uskonto sosiologisenä ilmiönä	5
2.2 Kasvatuksen intentionaalisuus ja normatiivisuus	9
2.3 Kasvatuksen vuorovaikutteisuus ja dialogisuus	11
3 Kirkon kasvatustoiminta	12
3.1 Uskontokasvatus	12
3.2 Kristillinen kasvatus	14
3.2.1 Kirkon kasvatuksen linjaukset ja kehittämisasiakirjat	15
3.2.2 Kristilliseen kasvatukseen ja nuorisotyöhön liittyvät jäsentämisen mallit	19
3.3 Kristilliseen kasvatukseen liittyvät aikaisemmat tutkimukset	23
4 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteuttaminen	26
4.1 Tutkimuskysymykset	26
4.2 Tutkimukseen osallistujat	27
4.3 Tutkimusmenetelmä ja asenneväittämät	28
4.4 Focusryhmäkeskusteluiden toteutus	31
4.5 Focusryhmien jäsenten esittely	33
4.6 Aineiston analysointi	34
4.6.1 Keskustelujen sisällönanalyysi	36
4.6.2 Asenneväittämien analysointi	39
5 Tutkimuksen tulokset	41
5.1 Kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksien tarkastelu	41
5.1.1 Opillisuus ja rituaalisuus	42
5.1.2 Kokemuksellinen ja huolenpidollinen ulottuvuus	45
5.1.3 Eettis-moraalinen ulottuvuus	51
5.1.4 Pedagoginen ulottuvuus	54
5.1.5 Hengellinen ja sosiaalinen ulottuvuus	57
5.1.6 Diakoninen ulottuvuus	59
5.2 Asenneväittämien kertomaa	61
5.2.1 Kristillinen kasvatus ei ole julistamista ja opettamista	61
5.2.2 Uskonnonvapaus on mahdollisuus kristilliselle kasvatukselle	62
5.2.3 Hartauselämälle ja ehtoolliskasvatukselle haluttaisiin antaa keskeinen asema nuorisotyössä	64
5.2.4 Yhteistyö vanhempien kanssa etsii vielä paikkaansa	66
5.2.5 Erityisnuorisotyö on mitä syvintä kristillistä kasvatusta	69
5.2.6 Kristillisen kasvatuksen tavoitteena on nuoren Jumalasuhteen vahvistaminen	70
6 Johtopäätökset ja pohdinta	73
6.1 Tutkimustulosten yhteenveto	73
6.2 Tutkimuksen merkittävyys ja jatkotutkimusaiheet	74
6.3 Tutkimuksen luotettavuus	76
6.4 Oma asemani tutkijana	77
Liite 1 Tutkimusaineiston hankintaan liittyvä sähköpostiviesti	81
Liite 2 Ryhmähaastattelun taustatietolomake	82
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	85
Lähteet	85
Kirjallisuus	87

1 Johdanto

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyöllä¹ ja kristillisellä kasvatuksella on ollut vahva asema ja tunnustettu paikkansa suomalaisella yhteiskunnassa yli sadan vuoden ajan. Tästä huolimatta kristilliseen kasvatukseen liittyvissä alan keskusteluissa on kannettu ajoittain huolta kristillisten arvojen ja kristillisen kasvatuksen heikkenemisestä. Erityisesti 2010 –luvulla tämä huolikeskustelu on yhdistynyt suomalaisen yhteiskunnan kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden lisääntymiseen.

Kirkon ja seurakunnan toiminnasta ja tehtävästä säädetään kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä. Kirkkolain² mukaan seurakunnan tehtävänä on huolehtia muun muassa kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta. Kristillinen kasvatus voidaan näin ollen ymmärtää osaksi seurakunnan perustehtävää, joka kuuluu kaikille työntekijöille ja seurakuntalaisille. Kirkon alan ammattien kehittyminen ja työn moninaistuminen on etenkin toisen maailmansodan jälkeen kuitenkin tarkoittanut sitä, että työtehtävien vastuunkantoa on jaettu toimintamuodoittain eri työntekijäryhmille. Tästä syystä kristillinen kasvatus on työnjaollisesti mielletty kuuluvan erityisesti niiden työntekijöiden vastuulle, jotka ovat kouluttautuneet tekemään työtä lasten, nuorten ja heidän perheidensä kanssa.

Kristillistä kasvatusta on aikaisemmin lähestytty ja määritelty pääasiassa normatiivisesti. Kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmillä on saatu lähinnä numeerista tietoa siitä, missä määrin lapset ja nuoret ovat osallistuneet seurakunnan toimintaan tai miten kristillinen perinne ja kirkkovuoteen liittyvä tapakulttuuri on siirtynyt sukupolvelta toiselle. Viime vuosina kirkon toimintatilastojen ja kirkon nelivuotiskertomusten mukaan seurakunnan toimintaan osallistuminen on vähentynyt³ ja kristillisen kasvatuksen on todettu heikentyneen erityisesti nuoremmassa ikäryhmissä⁴. Kirkon toiminnan tavoittamattomuus yhdistettynä tietoihin kirkon jäsenkadosta, kastettujen määrän vähenemisestä aina kristillisen tapakulttuurin häviämiseen on herättänyt vahvan huolen kristillisen kasvatuksen tilasta ja kristillisyyden ohenemisesta yhteiskunnassa.

Samaan aikaan kristillisyyteen ja kristilliseen kasvatukseen liittyvän huolipuheen kanssa uskonto ja uskonnollisuus on saanut yhteiskunnassa uudenlaista näkyvyyttä. Monikulttuurisuuteen ja turvapaikanhakijoihin määrälliseen kasvuun liittyen, muut uskonnot kristinuskon rinnalla tai sen sijasta ovat tulleet näkyvämmiksi. Samalla uskonnot, erilaiset

---

¹ Jatkossa käytän sujuvuuden vuoksi käsitettä ”kirkko” tarkoittaessani Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa ja ”kirkon nuorisotyö” tarkoittaessani evankelis-luterilaisen kirkon tekemää nuorisotyötä.

² Kirkkolaki 4. luku 1§.

³ Hytönen 2016, 135.

⁴ Ketola 2016, 85; Hytönen 2016, 110-113.

katsomukset ja seurakunnan nuorisotoiminta ovat vahvistaneet asemaansa lainsäädännön uudistuksissa. Erityisesti varhaiskasvatustalaki⁵ ja varhaiskasvatussuunnitelma⁶ korostavat lasten oikeutta katsomuskasvatukseen ja seurakuntaa yhtenä yhteistyökumppanina ja oppimisympäristönä. Kouluikäisten kohdalla perusopetustalaki⁷ ja opetushallituksen ohjeistukset⁸ eivät sulje seurakuntaa koulujen ulkopuolelle ja pois yhteistyökumppanuudesta, vaan korostavat positiivista uskonnonvapautta ja mahdollisuutta monenlaiseen yhteistyöhön. Myös nuorisotaki⁹ määrittää seurakunnan yhdeksi yhteistyökumppaniksi erityisesti nuorten hyvinvointiin liittyvissä palveluverkostoissa ja etsivässä työssä. Tästä yhteiskunnan ja uskonnollisuuden muutoksesta huolimatta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminta ja myös seurakuntien toteuttama nuorisotyö on pysynyt suhteellisen muuttumattomana¹⁰.

Tämä Kristilliseen kasvatukseen ja nuorisotyöhön liittyvä tutkimustehtävä on ajankohtainen ja tärkeä siksi, että kristillistä kasvatusta ja kirkon nuorisotyötä on tutkittu tieteellisesti varsin vähän¹¹. Aikaisempi kirkon kasvatustoimintaan ja nuorisotyöhön liittyvä tieteellinen tutkimus on painottunut rippikouluun ja isostoimintaan¹². Kirkon varhaiskasvatuksen osalta on tutkittu aikaisemmin mm. lastenohjaajaopiskelijoiden ja lastenohjaajien käsityksiä¹³ kristillisestä kasvatuksesta ja seurakuntien varhaiskasvatusta ja perhetoimintaa¹⁴.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta: miten he määrittävät kristillistä kasvatusta. Erityisesti olen kiinnostunut siitä millaisia sisällöllisiä merkityksiä kirkon nuorisotyönohjaajat antavat kristilliselle kasvatukselle? Miten kristillisestä kasvatuksesta puhutaan ja millaisia ulottuvuuksia siihen sisällytetään?

Tutkimusaihe perustuu myös omasta työhistoriastani¹⁵ nousevaan olettamukseen kirkon nuorisotyön itseymmärryksen sanoittamisen ja teoreettisen jäsennyksen tarpeesta. Huomion kiinnittäminen kristillisen kasvatuksen sisällöllisiin kysymyksiin auttaa hahmottamaan ja jäsentämään kirkon nuorisotyötä nykyisessä yhteiskunnallisessa murroksessa. Parhaassa

---

⁵ Varhaiskasvatustalaki 540 / 2018.

⁶ VASU 2018.

⁷ Perusopetustalaki 628/1998.

⁸ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014; OPH-76-2018.

⁹ Nuorisotaki 1285/2016.

¹⁰ Nuoret seurakuntalaisina 2012, 6.

¹¹ Launonen 2007.

¹² Niemelä 2002; Porkka 2004; Innanen & Niemelä 2009; Huhtala 2012.

¹³ Muhonen 2005; Huhtala 2012.

¹⁴ Valtonen & Sutinen 2016.

¹⁵ Olen valmistunut kirkon nuorisotyönohjaajaksi 1985 ja toiminut ammatissa vuosina 1986 – 2003, jonka jälkeen siirryin alan koulutustehtäviin.

tapauksessa kristillisen kasvatuksen sisällöllinen tarkastelu antaa välineitä katsomukselliseen vuoropuheluun tilanteessa, jossa kirkon toiminnan laadullista ja taloudellista merkitystä tarkastellaan ja arvoidaan kriittisesti sekä kirkon ja seurakuntien omasta toimesta että muiden toimijoiden taholta.¹⁶

Metodologisesti kyseessä on laadullinen tutkimus, joka ankkuroituu käytännölliseen teologiaan ja erityisesti kirkkososiologian tieteenalaan. Lähestyn aiheittani pääasiassa fenomenologis-hermeneuttisesta¹⁷ (merkityksen anto, tulkinta ja ymmärtäminen) tutkimusperinteestä käsin kuitenkin unohtamatta aiheeseen liittyvää kriittis-emansipatorista¹⁸ (olemassa olevan todellisuuden uudenlainen tulkinta ja muutokseen suuntaava intressi) näkökulmaa. Tutkimuksen teoreettinen tausta rakentuu uskonnon ulottuvuuksien ja kristillisen kasvatuksen määrittelystä, kirkon kasvatustoiminnasta ja uskonnollisuuden muutoksesta.

2 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

2.1 Uskonto sosiologisena ilmiönä

Uskonnon ja uskonnollisten ilmiöiden tutkiminen on tunnusomaista kaikille modernin sosiologian klassikoille. Émile Durkheim ja Georg Simmel keskittyivät selvittämään uskonnon sosiaalisia merkityksiä¹⁹. Erityisesti Durkheim yhdisti tuotannossaan uskonnon ja sosiaalisen korostamalla näiden kahden välistä suhdetta ja riippuvuutta²⁰. Hän oli kiinnostunut nimenomaan uskonnollisten yhteisöjen vuorovaikutussuhteista, kollektiivisesta representaatiosta ja yhteisön kollektiivisuuden rakentumisesta. Hän jakoi uskonnolliset ilmiöt uskomuksiin ja riitteihin, jotka muodostivat yhteisen kokonaisuuden ja jolle yhteisö antoi *pyhän* merkityksen.²¹ Toimintana ja riittinä pyhä konkretisoitui käyttäytymissäännöiksi ja yhteisön yhteiseksi juhlaaksi, initiaatioksi 1. siirtymäriiteiksi (esim. kaste, konfirmaatio, hautaansiunaaminen), joiden kautta yhteisön jäsen voi siirtyä tilasta toiseen²². Pyhän vastakohta oli profaani²³, arkinen elämä, johon kuuluu työ ja toimeentulo sekä kaikki ne asiat, joita yhteisesti sovitut moraal- ja käyttäytymissäännöt normittavat²⁴.

Toisin kuin Durkheimilla, Georg Simmelin sosiologiassa ei ollut selkeitä yhteyksiä uskontoon mutta hänen ajatustaan ihmisten välisen vuorovaikutuksen perusteella rakentuvasta

---

¹⁶ Häkkinen 2015.

¹⁷ Tuomi & Sarajärvi 2018, 39-42.

¹⁸ Tuomi & Sarajärvi 2018, 42-45.

¹⁹ Taira, Martikainen & Ketola 2018, 14.

²⁰ Töttö 2006, 173.

²¹ Durkheim 1980, 54-60.

²² Saaristo & Jokinen 2004, 129.

²³ Durkheim 1980, 55, 64.

²⁴ Saaristo & Jokinen 2004, 129,

yhteiskunnasta tai yhteisöstä voidaan soveltaa myös uskonnollisiin yhteisöihin, kuten seurakuntaan ja kirkkoon. Simmel näki yhteiskunnan kokonaisuutena joka oli olemassa vain silloin kun ihmiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteiskunnan tavoin uskonto oli Simmelille viime kädessä sosiaalisen vuorovaikutuksen tulosta, yhteisöllistä ja sosiaalista, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentunutta – yhdessä elettyä ja koettua uskonnollisuutta.²⁵

Toisen sukupolven sosiologeista erityisesti Peter Berger ja Thomas Luckman kehittivät sosiaalisen rakentumisen teorian, jonka mukaan yhteiskunta on ihmisen itsensä tuottamaa todellisuutta, joka on syntynyt yhteisessä sosiaalisessa prosessissa. Simmelin tavoin Bergerin ja Luckmanin mukaan uskonto on sosiaalisesti rakentunutta todellisuutta, jossa uskonnon merkittävyys, uskonnollinen elämäntulkinta ja identiteetti muotoutuvat merkittävien sosiaalisten suhteiden ja sosialisoinnin kautta. Berger & Luckmanin mukaan uskonnossa on kysymys sellaisesta yksilön todellisuuden ymmärtämisestä, joka vastaa ihmisen kysymyksiin elämän tarkoituksesta ja kuolemasta ja joka antaa yksilölle elämän merkityksen ja uskonnollisen identiteetin. Sosiologisesta näkökulmasta tarkasteltuna uskonnossa on kysymys ideologian ja teologian välisestä sosiaalisesta konstruktiosta johon liittyvät arvot ja normit siirtyvät sukupolvelta toiselle sosialisointiprosessien kautta²⁶. Omaan aikaamme liittyvät yhteiskunnalliset murrokset ja kansainväliset konfliktit ovat nostaneet uskonnon, siihen liittyvät ilmiöt ja uskonnollisuuden uudelleen yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun ja tarkastelun kohteeksi. Viimeisen kymmenen vuoden aikana kysymys yhteiskunnan maallistumisesta on muuttunut uudenlaisen uskonnollisuuden tarkasteluksi.²⁷

Uudeksi käsitteeksi on muotoutunut eletty uskonto, joka on liitetty erityisesti sekä Meredith McGuideen (*Lived Religion*), että Ole Riisiin & Linda Woodheadiin (*Sociology of Religious Emotion*). Käsitteenä *eletty uskonto* on mielletty epäviralliseksi ja sen on ajateltu olevan vastakohta virallisesti määritetyille opille, etiikalle ja järjestäytyneelle toiminnalle. Eletylle uskonnolle on ominaista ruohonjuuritasolta lähtevä tavallisten ihmisten omaehtoinen toiminta ja kokemusmaailma, jossa voidaan liittyä virallisen uskonnon perinteisiin ja jatkuvuuteen omista lähtökohdista ja tarpeista käsin. Toisaalta eletyn uskonnon kontekstissa ei ole kysymys virallisen uskonnon poissulkemisesta ja vastustamisesta vaan pikemminkin rinnakkaisesta ilmiöstä.²⁸

---

²⁵ Furseth & Repstad 2008, 39, 40; Hjelm 2018, 46.

²⁶ Berger & Luckmann 1995, 149; Furseth & Repstad 2008, 57-60.

²⁷ Ketola, Martikainen & Taira, 2018.

²⁸ Utriainen 2018, 113-116.

Nancy Ammerman (*Everyday Religion*) puolestaan puhuu jokapäiväisestä arjen uskonnosta, jolloin uskonto voi olla näkyvästi ja tiedostetusti esillä ja toisaalta tiedostamattomana ja huomaamattomasti läsnä esimerkiksi osana identiteettiä tai toimintaa. Arkeen liittyvässä uskonnollisuudessa on kysymys sellaisista monenlaisista uskonnollisuuden muodoista, jotka kehittyvät ja kiinnittyvät tavallisten ihmisten jokapäiväiseen toimintaan ja kokemusmaailmaan.²⁹ Jokapäiväisen uskonnollisuuden lisäksi Ammerman puhuu ns. kultaisen säännön kristityistä, joiden uskonnollisuus ei määrity perinteisesti opista ja totuuskäsityksistä (ideologioista) käsin, vaan ensisijaisesti toiminnan kautta. Kultaisen säännön kristityille (*Golden Rule Christianity*) ominaista on hyvän tekeminen, muista huolehtiminen ja myötätuntoisuuden tunne. Jokapäiväisen uskonnollisuuden tutkimuksessa ollaankin kiinnostuneita uskonnon sosiaalisesti jaetuista käytännöistä, jotka rakentuvat konstruktivistisesti ja kollektiivisesti eivätkä kiinnity samalla tavalla oppiin ja totuuskäsityksiin kuin aikaisemmin. Ammermanin mukaan kyse on siitä että, kun alamme tunnistaa tämänkaltaisen uskonnollisuuden ulottuvuuksia, voimme hahmottaa uudella tavalla myös sitä, miten uskonnollisuus näyttäytyy ja vaikuttaa modernissa ja modernin jälkeisessä maailmassa.³⁰

Sosiologian viitekehyksestä katsottuna oleellisinat uskonnossa ovat rituaalit, toiminta ja uskonnon rooli yhdistävänä sosiaalisena voimana. Toisen maailmansodan jälkeen uskonnon eri ulottuvuuksien määrittelyssä keskeisenä lähtökohtana voidaan pitää Charles Y. Glockin ja Rodney Starkin 1960 –luvulla luomaa viiden ulottuvuuden mallia. Heidän mukaansa uskonnosta on löydettävissä ideologinen, tiedollinen, rituaalinen, elämyksellinen ja seuraamuksellinen ulottuvuus. Ideologinen ulottuvuus viittaa uskon sisältöön ja uskonnollisiin käsityksiin, tiedollinen ulottuvuus liittyy siihen missä määrin ihmiset tuntevat uskontoon liittyvän keskeisen opetuksen, totuuskäsitykset ja uskonnollisen kulttuurin. Rituaaliseen ulottuvuuteen kuuluu uskonnon julkinen ja yksityinen harjoittaminen kuten jumalanpalvelukseen osallistuminen ja rukoileminen. Elämyksellinen ulottuvuus liittyy uskonnollisiin tunteisiin ja kokemuksiin ja viimeinen seuraamuksellinen ulottuvuus puolestaan siihen, miten uskonto vaikuttaa ihmisen arjessa ja jokapäiväisessä elämässä.³¹

Myöhemmin Artur Nudelman ja Göran Gustafsson sekä Wade Clarke Roof tiivistivät Glockin ja Starkin määrittelemiä ulottuvuuksia kahteen ulottuvuuteen. Nudelman ja Gustafssonin mukaan uskontoa voidaan tarkastella ennen kaikkea omistautumisena (yksilön uskonnollisuus) ja osallistumisena (uskonnon julkinen harjoittaminen). Roofin kaksi

---

²⁹ Taira, Martikainen & Ketola 2018, 35; Utriainen 2018, 113-116.

³⁰ Ammerman 1997.

³¹ Kääriäinen 2003, 118; Taira, Martikainen & Ketola 2018, 16.

ulottuvuutta liittyivät puolestaan merkitykseen ja kuulumiseen. Uskonnon merkityksellisyys piti sisällään uskonnolliset uskomukset ja kokemukset, kuuluminen puolestaan rituaalit ja yhteisöllisyyden. Robert A. Hinde sen sijaan lisäsi Glockin ja Starkin ulottuvuuksien määrää yhdellä ja Hinden mukaiset ulottuvuudet ovatkin opillinen, narratiivinen, rituaalinen, moraalinen, kokemuksellinen ja yhteisöllinen ulottuvuus.³²

Aikamme uskontotieteilijöistä yhdysvaltalaisen Ninian Smartin mukaan uskontoa voidaan puolestaan tarkastella seitsemän eri ulottuvuuden kautta, jotka liittyvät rituaaleihin, kokemukseen, narratiiveihin, oppiin, etiikkaan sekä yhteisölliseen ja institutionaaliseen että materiaaliseen ulottuvuuteen. Rituaalisuus liittyy uskonnollisiin käytäntöihin, traditioihin ja perinteiden siirtämiseen. Kokemuksellisuus uskonnon käytäntöjen merkityksellisyyteen ja mielenrauhan vahvistumiseen. Narratiivinen ulottuvuus liittyy ydinkertomuksiin, uskonnollisiin myytteihin ja tarinoihin. Opillinen ulottuvuus palvelee uskontoon oleellisesti liittyvää älyllistä ja tiedollista ulottuvuutta, vahvistaa uskonnon asemaa sekä toimii rajan asettajana uskonnon mukautuessa ympäröivän yhteiskunnan realiteetteihin ja vaatimuksiin. Tämä opillinen ulottuvuus on merkittävässä asemassa erityisesti kaikissa suurissa uskonnoissa vaikuttamalla uskontoon liittyvään maailmankuvaan, ihmiskäsitykseen ja arvoperustaan. Uskontoon liittyvä eettinen ulottuvuus, ymmärrys hyvästä ja pahasta ja moraalisäännöt liittyvät vahvasti kertomuksiin ja opillis-filosofisiin perusteisiin. Uskontoon liittyvät myytit ja dogmit vaikuttavat ja muokkaavat käsitystä hyvästä elämästä ja esimerkiksi tulkintaa tämänpuoleisesta elämästä ja tuonpuoleisesta pelastuksesta.³³

Smartin määrittelemät viisi ensimmäistä ulottuvuutta (rituaalinen, kokemuksellinen, narratiivinen, opillinen ja eettinen) voidaan ymmärtää abstrakteiksi käsitteiksi, kaksi viimeistä ulottuvuutta sen sijaan ovat konkreettisempia. Kuudes ulottuvuus liittyy yhteisöihin ja uskonnollisiin instituutioihin ja siinä on kysymys uskonnon sosiaalisesta ulottuvuudesta. Siis siitä, miten uskonto näyttäytyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tai suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan ja yhteiskunnan instituutioihin. Smartin mukaan uskonnon yhteisöllinen ja institutionaalinen ulottuvuus voi myös näyttäytyä monenlaisena ja monimuotoisena suhteessa uskonnon omaan traditioon tai oppiin. Seitsemänneksi ulottuvuudeksi Smart on määrittänyt materiaalisen ulottuvuuden, joka liittyy uskonnon kannalta merkittäviin rakennuksiin, tilaan, taiteeseen, luontoon ja pyhiin paikkoihin.³⁴

---

³² Kääriäinen 2003, 118-119.

³³ Smart 2005, 14-24.

³⁴ Smart 2005, 20-23.

2.2 Kasvatuksen intentionaalisuus ja normatiivisuus

Kasvatus luonnollinen osa elämäntodellisuutta ja sukupolvien välistä vuorovaikutusta, joka näyttäytyy usein arkisena toimintana tai käytännön työnä. Kasvatuksen käsitteellinen määrittelyminen on kuitenkin haasteellista, koska käsitteenä se on moninainen ja moniulotteinen. Kasvatuksen teoreettinen jäsentäminen, kasvatusihanteet, tavoitteet ja arjessa toteutuvat käytännöt ovat sidonnaisia taustalla vaikuttavaan tieteelliseen ja ammatilliseen kontekstiin sekä kunkin aikakauden arvomaailmaan ja käsitykseen hyvästä elämästä.³⁵ Kasvatuksella voi siten olla erilaisia päämääriä, tavoitteita, sisältöjä, menetelmiä ja toimintatapoja. Tieteellisesti kasvatuksen moniulotteisuutta kuvaa myös se, että vaikka sillä on oma kasvatustieteellinen subjektiviteettinsa, voidaan kasvatusta ja siihen läheisesti liittyviä asioita tutkia ja jäsentää sekä monitieteisesti että eri tieteenalojen näkökulmasta käsin. Tässä omassa tutkimuksessa kasvatukseseen liittyvä ymmärrys ja tulkinnat rakentuvat monitieteisesti kasvatustieteellisestä, yhteiskuntatieteellisestä ja teologisesta viitekehyksestä.

Riippumatta kasvatuksen taustalla vaikuttavasta teoreettisesta viitekehyksestä, voidaan eri kasvatussuuntauksia tarkastella, jäsentää ja arvioida niiden intentionaalisuuden ja normatiivisuuden sekä niihin liittyvän interaktiivisuuden avulla.³⁶ Kasvatuksen intentionaalisuus ja normatiivisuus tarkoittavat kasvatuksen päämäärätietoisuutta, tarkoituksellisuutta ja tavoitteellisuutta. Kasvatus on kasvattajan tarkoituksellista vaikuttamista kasvatettavan kasvuun ja oppimiseen ja samalla myös pyrkimystä muutokseen sekä yksilön elämänculussa että koko yhteiskunnassa.³⁷ Kasvatuksen normatiivisuuteen liittyy kiinteästi kasvatuksen taustalla vaikuttavat arvot ja ihmiskäsitys sekä käsitys hyvästä elämästä. Nämä kaikki vaikuttavat paitsi kasvatuksen päämääriin ja tavoitteisiin, yhtäläillä myös kasvatuskäytäntöihin ja menetelmävalintoihin.³⁸ Koska kasvatuksen päämäärät, tavoitteet ja ihanteet voivat vaihdella ja olla kontekstisidonnaisia, on tärkeää tarkastella myös yksittäisten kasvattajien ja olemassa olevien kasvatusinstituutioiden (esimerkiksi päivähoidon, koulun tai kirkon) näkemystä hyvästä elämästä, ihanneyhteiskunnasta tai tulevaisuudesta, jota kasvatuksella tavoitellaan.³⁹

Kasvatuksen arvosidonnaisuuteen ja eettiseen ulottuvuuteen sisältyy aina myös näkemyksiä siitä, mitä pidetään arvokkaana, mitä ajatellaan vapaudesta, oikeudenmukaisuudesta ja ihmisarvosta, millaisia tulkintoja liitetään hyvinvointiin ja hyvään

---

³⁵ Siljander 2014.

³⁶ Muhonen & Tirri 2008, 64; Siljander 2014, 27-28.

³⁷ Muhonen & Tirri 2008, 64; Siljander 2014, 27-28.

³⁸ Hämäläinen & Nivala 2008, 39; Niemi 1987, 46.

³⁹ Muhonen & Tirri 2008, 64.

elämään⁴⁰. Yhteiskuntatieteellisesti ihmisen hyvinvointiin ja hyvään elämään on liitetty vahvasti yhteiskuntaan integroituminen ja sen jäsenenä elämiseen liittyvä yhteiskunnallinen toimintakyky, muun muassa kansalaisuuteen liittyvät valmiudet, työelämässä toimiminen, myönteinen suhtautuminen yhteiskuntaa ylläpitäviin rakenteisiin ja talouselämään. Toimintakykyyn on sisällytetty ajatuksia oma-aloitteisuudesta, aktiivisesta osallisuudesta ja toimijuudesta, joita eri konteksteissa on voitu painottaa eri tavoin⁴¹. Samalla kun kasvatus on nähty hyvinvoinnin edistämisenä, se on haluttu nähdä myös pahoinvoinnin vähentämisenä. Hyvinvoinnin perustana on pidetty riittävän terveyden ja elintason saavuttamista, ihmissuhteita ja perustarpeiden tyydyttämistä. Lisäksi kasvatukselle on annettu yhteiskuntaa uudistava sekä syrjäytymistä vähentävä ja ongelmia korjaava tehtävä.⁴²

Käytännössä kasvatuksen tavoitteeksi asetettu hyvinvointi ja hyvä elämä saavat konkreettiset sisältönsä usein kasvattajan ja kasvatettavan tahon ymmärryksestä ja tulkinnasta. Yleisesti hyvän elämän ideaalin kannalta oleellista on maailmassa oleminen, siinä eläminen ja siihen kiinnittyminen. Kasvatuksen näkökulmasta näitä kolmea teemaa voidaan tarkastella sekä kasvattajan itseymmärryksestä ja merkityksenannoista käsin että kasvatettavan itseksi tulemisen näkökulmasta käsin.⁴³ Kyse on silloin siitä, mitä taitoja ja tietoja kasvatettava tarvitsee selviytyäkseen elämässä ja elämästä, millaisia arvoja hänen pitää omaksua, jotta hänellä on riittävät valmiudet elääkseen yhdessä ja tullaakseen toimeen muiden ihmisten kanssa. Näiden asioiden määrittämiseen, tulkintaan ja arviointiin kasvattaja tarvitsee hermeneuttista asennetta. Niin kasvatuksen päämäärä, tavoitteet, sisällöt kuin toimintatavatkin ovat riippuvaisia sekä kasvattajan ihmiskäsityksestä että arvomaailmastaan mutta myös niille annetuista tai niihin liittyvistä merkityksistä.⁴⁴

Arvoihin ja etiikkaan sisältyvät siis myös kaikki ne dilemmat jotka liittyvät kasvattamisen oikeuteen, kasvatusmenetelmiin, kasvattajan ja kasvatettavan väliseen vuorovaikutukseen ja suhteeseen sekä arvokasvatukseen.⁴⁵ Arvo- ja moraalikasvatuksella tarkoitetaan arvojen edistämistä kasvatuksellisen keinoin siten, että kiinnitetään huomiota arvojen omaksumiseen, kasvatettavan arvotajunnan kehittymiseen ja usein myös arvoihin sitoutumiseen. Kasvatuksen taustalla vaikuttavat arvot (arvosidonnaisuus) voivat olla pääosin samoja kuin ne arvot joita kasvatuksella pyritään edistämään ja joihin kasvatettavia pyritään sitouttamaan.⁴⁶

---

⁴⁰ Hämäläinen & Nivala 2008, 115-116.

⁴¹ Hämäläinen & Nivala 2008, 180.

⁴² Hämäläinen & Nivala 2008, 185-186.

⁴³ Värri 2004, 33-35.

⁴⁴ Värri 2004, 29-37.

⁴⁵ Hämäläinen & Nivala 2008, 123-128.

⁴⁶ Hämäläinen & Nivala 2008, 40-41.

2.3 Kasvatuksen vuorovaikutteisuus ja dialogisuus

Inhimillisenä toimintana kasvatus on sekä kulttuurista että yhteiskunnallista mutta myös henkilökohtaista. Kasvatus on perusluonteeltaan sosiaalista ja se tapahtuu ihmisten toimintana inhimillisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kasvatustieteen isänä pidetty J.F. Herbart korostikin omassa ajattelussaan sitä, että ihmisen kasvatuksessa on aina kysymys pedagogisesta prosessista, joka edellyttää kasvattajalta tietoista pedagogista vaivannäköä eli intentionaalista kasvatusta. Herbartin mukaan kasvatuksessa on kysymys ainutlaatuisesta, tavoitteellisesta ja tarkoituksellisesta inhimillisen vuorovaikutuksen muodosta.⁴⁷

Myös oman aikakautemme kasvatusfilosofi Friedrich Schleiermacher korosti kasvatussuhteen merkitystä kasvatustapahtuman ytimessä. Hänen mukaansa kasvattajan ja kasvatettavan suhde on kasvatuksen päämäärän ja tavoitteen saavuttamisen kannalta keskeisessä asemassa. Hän laajensi näkemystään kasvatussuhteesta koskemaan useampia toimijoita: kysymys ei ole pelkästään kahden toimijan välisestä suhteesta (lapsi-vanhempi) vaan myös laajemmin yhteisöllisestä suhteesta, johon liittyy oleellisena osana sekä yli sukupolvinen ulottuvuus (isovanhemmuus, suku) että ammatillinen kasvatuskonteksti (varhaiskasvatus, nuorisotyö).⁴⁸

Pedagogisessa vuorovaikutuksessa on kysymys siis siitä, miten kasvattaja tulkitsee kasvatettavalta puuttuvien sosiaalisten valmiuksien merkitystä ja miten hän (kasvattaja) pystyy vaikuttamaan näiden valmiuksien kehittymiseen ja vahvistamiseen niin, että kasvatettavan itsenäistyminen mahdollistuu ja toimintakyky vahvistuu. Käytännössä kasvatuksessa on siis kysymys ensisijaisesti siitä, että kasvatettava saa riittävät valmiudet itsenäiseen elämään, että hänellä on mahdollisuus kasvaa oman elämänsä subjektiksi ja löytää oma elämäntehtävänsä.⁴⁹ Näiden valmiuksien ja niihin liittyvien arvojen tulkinnassa ja välittämisessä kasvattaja on valta-asemassa kasvatettavaan ja pyrkii vaikuttamaan kasvatettavaansa. Samalla kasvattajan tulee kuitenkin tukea ja kunnioittaa kasvatettavan itsemääräämisoikeutta ja subjektiviteettiä. Kyse on sekä kasvatuksen oikeutuksesta että pedagogisesta suhteesta ja paradoksista.⁵⁰

Kasvatustapahtuman kannalta kasvatettavan ja kasvattajan pedagogista suhdetta on pidetty merkityksellisenä ja suhteen keskiössä on ollut sekä kasvatettavan (lapsen ja nuoren) subjektiviteetti että molempien osapuolien tasavertainen minä-sinä –suhde ja käytännön eli praksiksen ensisijaisuus. Värri käsittelee teoksessaan *Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään* kasvatussuhteen dialogisuutta ja toteaa, että kasvatussuhde ei voi olla koskaan täydellisesti

---

⁴⁷ Siljander 2014, 29.

⁴⁸ Siljander 2014, 29-31.

⁴⁹ Siljander 2014, 30-31.

⁵⁰ Muhonen & Tirri 2008, 70-72; Hämäläinen & Nivala 2008, 125-127.

dialoginen minä-sinä –suhde, koska kasvattaja on kasvatettavalleen merkitysten ja arvojen välittäjä. Kasvatusdialogi voi kuitenkin toteutua, kun kasvattaja kunnioittaa kasvatettavansa ainutlaatuisuutta ja persoonaa ja herkistyy kasvatettavan huomioimiselle.⁵¹ Dialoginen minä-sinä –suhde voidaankin asettaa kasvatussuhteen ihanteeksi siten, että samalla kertaa se sekä kuvastaa että rakentaa aitoa ja elävää toisen ihmisen kohtaamista. Tämän kohtaamisen perustana on välittömyys, läsnäolo ja pedagoginen rakkaus (huolenpito ja kasvatettavan tarpeista huolehtiminen yhdistettynä ammatillisuuteen ja kokemukseen oman työn merkityksellisyydestä), luottamus, turvallisuus ja sitoutuminen.⁵²

Oleellista on huomata myös se, että lasten ja nuoren kasvatukseen liittyen tämä kasvatussuhteen sosiaalinen vuorovaikutus rakentuu epäsymmetrisesti lapsen ja aikuisen välillä, ja näin rakentuvassa vuorovaikutussuhteessa aikuisella kasvattajalla on erityinen pedagoginen vastuu.⁵³ Lisäksi eri kasvatusinstituutioilla (kuten kirkolla tai koululla) on erilaiset kasvatustehtävät, päämäärät, tavoitteet ja tulkintamerkitykset. Kaikissa konteksteissa ja toimintaympäristöissä kasvattaja on kuitenkin kasvatettavan kasvun tukija ja auttaja jonka tehtävänä on ohjata kasvatettavaa kohti hyvän elämän ja itseksi kasvamisen ideaalia.⁵⁴

3 Kirkon kasvatustoiminta

3.1 Uskontokasvatus

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatustoiminnan ja kristillisen kasvatuksen määrittelemineen liittyy laajemmin kirkon kasvatustoiminnan ja yhteiskunnan suhteeseen ja siksi on perusteltua määrittellä myös aihepiiriin liittyvät lähikäsitteet, kuten uskontokasvatus ja uskonnollinen kasvatus. Samaan tarkasteluun ja käsitteiden määrittelyyn voidaan liittää myös erityisesti varhaiskasvatuksen kontekstiin liittyvä katsomuskasvatus⁵⁵.

Yleinen uskontokasvatus on tunnustuksetonta ja sitouttamatonta kasvatusta joka tunnustaa uskonnon kulttuurisen sekä lapsen ja nuoren kasvuun ja kehitykseen liittyvän inhimillisen ulottuvuuden ja merkityksen. Yleisenä uskontokasvatuksena se ei sitoudu pelkästään yhden uskonnon näkemyksiin vaan käsittelee sitä, millaisia vastauksia eri uskonnot antavat elämän peruskysymyksiin ihmisestä, elämästä, Jumalasta ja elämän tarkoituksesta. Uskonnollisen kasvatuksen lähtökohdat ovat uskonnollisessa perinteessä ja tunnustuksessa, arvoissa ja totuuskäsityksissä. Uskonnollisen kasvatuksen sisällöt rakentuvat pääasiassa oman

---

⁵¹ Värri 2004, 83-90.

⁵² Muhonen & Tirri 2008, 74-76; Hämäläinen & Nivala 2008, 148-150.

⁵³ Siljander 2014, 30.

⁵⁴ Värri 2004, 156-158.

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki; VASU 2017.

uskonnon perinteiden, tapojen ja etiikan opettamisesta. Uskontokasvatus ja myös uskonnollinen kasvatus ovat päämääräsuuntautuneita ja arvosidonnaisia ja kasvatus tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa mutta päämäärät, arvot ja vuorovaikutuksen merkitykset voivat muuttua ja mukautua katsomusten ja tunnustusten perusteella.⁵⁶

Katsomuskasvatus on uskontokasvatusta laajempi käsite, johon sisältyy uskontojen lisäksi muita katsomuksia ja jossa myös uskonottomuutta tarkastellaan tasavertaisesti muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on edistää kunnioitusta ja ymmärrystä toisin ajattelevia kohtaan ja tukea lapsen kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Katsomuskasvatuksessa, kuten varhaiskasvatuksessa yleensäkin, toimitaan yhteistyössä lapsen perheen kanssa ja kuunnellaan ja kunnioitetaan perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja.⁵⁷

Brittiläisessä uskontokasvatuskeskustelussa erotetaan toisistaan kolme uskontokasvatukseen liittyvää käsitettä: oppia uskonto (*learning to or into religion*) eroaa käsitteistä oppia uskontoa (*learning about religion*) ja oppia uskonnosta (*learning from religion*). Silloin kun on kysymys ensimmäisenä mainitusta uskonnon oppimisesta, on kysymys uskonnon perusasioiden omaksumisesta esimerkiksi tutustumalla ja osallistumalla seurakunnan toimintaan. Toisena mainittu ”oppia uskontoa” liittyy sekä koulun uskonnonopetukseen kautta opittavaan tietoon ja ymmärrykseen uskonnosta että uskonnollisen yhteisön omaan uskonnolliseen kasvatukseen eli esimerkiksi kirkon kasvatustoimintaan ja nuorisotyöhön tai rippikouluun. Kolmantena mainittu ”oppia uskonnosta” auttaa yksilöä käsittelemään ja refleктоimaan omaa identiteettiään, arvojaan ja totuuskäsityksiään. Tämä kolmas lähestymistapa tarjoaa eväitä lapsen ja nuoren persoonalliselle, sosiaaliselle ja hengelliselle kehitykselle ja siten myös tässä uskontokasvatuksen määrittelyn tavassa voidaan nähdä selviä yhtäläisyyksiä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatustoimintaan.⁵⁸

Lasse Halme tarkastelee kirjassaan Uskonto ja kasvatus vuorovaikutuksena uskontokasvatuksen lähtökohtia ja kiinnittää huomion kasvatusparadigman muutokseen uskontokasvatuksessa. Halmeen mukaan perinteinen uskontokasvatus on perustunut objektiivisuuteen ja julistamiseen, jolloin painopiste on ollut uskontoon liittyvissä totuuskäsityksissä ja dogmeissa. Yhteiskunnan individualisaatio on kuitenkin muuttanut myös uskontokasvatuksen toimintatapoja yksilöllisempään ja subjektiivisempaan suuntaan. Tässä subjektiivisessa ajattelussa korostuu uskonnon merkitys ihmiselle ja uskonnon suhde

---

⁵⁶ Seppälä 1988, 19.; Halme 2008, 18-21.; Muhonen & Tirri 2008, 66.

⁵⁷ VASU 2018, 45.

⁵⁸ Kallioniemi 2004, 53.; Kuusisto 2011, 8.

maailmaan, jossa ihmiset elävät. Merkittäviksi nousevat erityisesti ne kysymykset, jotka liittyvät elämän tarkoitukseen ja mielekkyyteen, kärsimykseen, ympäristöön ja luontoon. Uskonnosta etsitään vastauksia, joiden avulla pyritään selittämään ja ymmärtämään elämää. Yhteiskunnan ylläpitämä yleinen uskontokasvatus ei Halmeen mukaan kuitenkaan pyri enää antamaan yhtä ainoaa, ”oikeaa” vastausta näihin perimmäisiin kysymyksiin vaan näitä kysymyksiä tarkastellaan eri uskontojen ja katsomusten näkökulmasta. Lisäksi yksilön roolin korostuminen on muuttanut uskontokasvatuksen painopistettä ihmisen omaan spiritualiteettiin ja kokemuksiin. Halmeen mukaan uskonnollisuus, henkisyys ja hengellisyys nähdäänkin toistensa synonyymeinä ja niille annetaan samansisältöisiä tulkintoja, jotka liittyvät ennen kaikkea ihmisen hyvään elämään ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.⁵⁹

3.2 Kristillinen kasvatus

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on mukaan neljä perustehtävää: kasvatus, julistus, lähetys ja palvelu⁶⁰. Kirkon kasvatustoimintaa voidaankin siten tarkastella samanaikaisesti sekä yhtenä laajempana osana kirkon perustehtävää että yhtenä seurakunnan toimintamuotona, jonka sisällä kaikki neljä perustehtävää saavat omat ilmenemismuotonsa. Kysymys kasvatuksen kristillisyydestä tai kristillisen kasvatuksen oikeutuksesta haastaa meidät tarkastelemaan ja määrittämään sitä, mitä kristillisellä kasvatuksella ymmärretään? Miten sitä tulkitaan ja onko meillä yhtenäinen näkemys siitä, mitä kristillinen kasvatus on?

Kristillisen kasvatuksen ja kirkon kasvatustoiminnan yleisenä lähtökohtana on pidetty sekä kristillistä ihmiskäsitystä ja siihen liittyvää elämäntulkintaa, jonka mukaan jokainen ihminen on luotu Juomalan kuvaksi ja on siten ainutlaatuinen ja arvokas⁶¹. Tämän lisäksi työn keskeisenä teologisena perusteena ja velvoitteena on pidetty Jeesuksen antamaa lähetys- ja kastekäskyä:

Jeesus tuli heidän luokseen ja puhui heille näin: ”Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskennyt teidän noudattaa. Ja katso minä olen teidän kanssanne kaikki päivät maailman loppuun asti.”⁶²

Tämän Jeesuksen antaman kaste- lähetyskäskyn perusteella kirkon kasvatustoiminta on ymmärretty yleisesti kasteopetukseksi johon myös kirkkolaki velvoittaa⁶³. Kirkkojärjestys puolestaan määrittelee kristillisen kasvatuksen erityisesti vanhempien ja huoltajien vastuulle, mutta toisaalta velvoittaa seurakunnan huolehtimaan eri ikäisten jäsentensä kristillisestä

---

⁵⁹ Halme 2008, 18-21.

⁶⁰ Meidän kirkko – kasvamme yhdessä.

⁶¹ Halme 2010, 20, 23-24.

⁶² Matt. 28:18-20.

⁶³ Kirkkolaki 4. luku 1§.

kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta. Kirkkojärjestyksen mukaan kristillinen kasvatus toteutuu erityisesti rippikoulussa, jonka järjestämiseen seurakunnat velvoitetaan.⁶⁴

Yleisen käytännön mukaan kirkon kasvatustoiminta ja kristillinen kasvatus on profiloitunut seurakunnissa ikäryhmittäin varhaiskasvatukseen (lapsityöhön), kouluikäisille (7-14v.) tytöille ja pojille suunnattuun varhaisnuorisotyöhön, rippikoulutyöhön (15v.) ja rippikoulun jälkeiseen nuorisotyöhön (yli 15 v.) sekä isostoimintaan ja yli 18-vuotiaille tarkoitettuun nuorten aikuisten toimintaan. Seurakunnan toimintakulttuurissa kristillinen kasvatus ja kasvatustoiminta voidaan ymmärtää ja hahmottaa ainakin osittain toistensa synonyymeinä. Kasvatustyön teoreettinen ja sisällöllinen jäsentäminen on ehkä juuri tästä syystä jäänyt usein toiminnan kuvausten asteelle ja esimerkiksi työn sisältöön liittyvien pedagogisten ja teologisten lähtökohtien itseymmärrystä on pidetty niin yhtenäisenä ja itsestäänselvänä, että tarvetta yhteiseen keskusteluun ei ole ollut tai tarve on nähty hyvin vähäisenä.⁶⁵

Virallisesti kirkkolain ja -järjestyksen perusteella kristillistä kasvatusta onkin ymmärretty ja tulkittu ensisijaisesti kristinuskon kulttuuriperimän ja kulttuuristen tapojen siirtämisenä sekä kristinuskon eettisten normien ja oppisisältöjen opettamisena uudelle sukupolvelle. Lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisen kasvun tukemisen näkökulmasta tarkasteluna kristillisessä kasvatuksessa on kysymys kuitenkin myös muusta. Kristillisessä kasvatuksessa on kysymys tietoisesta ja tavoitteellisesta kasvatustoiminnasta, jossa on sitouduttu kristilliseen ihmiskäsitykseen ja kristillisiin arvoihin, ideaaleihin ja eettisiin normeihin. Kysymys on siis siitä, miten näitä arvoja ja normeja tulkitaan, miten ne ymmärretään ja millainen käsitys kasvattajalla on kristillisestä elämäntulkinnasta ja kasvatettavan kasvun tukemisesta. Näiden tulkintojen perusteella määrittyy kasvattajalle näkemys siitä, millainen ihminen kasvatettava on ja mikä on hänen elämänsä päämäärä.⁶⁶ Tätä lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisen kasvun tukemista ja kristillistä elämäntulkintaa on pyritty sanoittamaan ja kuvaamaan sekä työtä ohjaavilla linjauksilla ja asiakirjoilla että kristillisen kasvatuksen ja nuorisotyötä jäsentävien mallien avulla.

3.2.1 Kirkon kasvatuksen linjaukset ja kehittämisasiakirjat

Kirkon kasvatustoimintaa ja kristillistä kasvatusta on sisällöllisesti rakennettu kasteopetuksen sekä lasten ja nuorten kasvun tukemisesta käsin. Kirkon kasvatustoiminnan ja seurakunnan nuorisotyön tavoitteena on ollut lapsen ja nuoren ohjaaminen kristilliseen elämäntulkintaan ja

---

⁶⁴ Kirkkojärjestys 3. luku, 1-3.

⁶⁵ Häkkinen 2015, 223.

⁶⁶ Värri 2004, 35; Muhonen & Tirri 2008, 72-76; Värri 2008, 401-402.

seurakuntayhteyteen.⁶⁷ Kirkon kasvatuksen linjaukset ja kehittämisasiakirjat antavat viralliset suuntaviivat kirkon kasvatustoiminnalle, ohjaavat ja määrittävät nuorisotyön sisällön lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseksi, kohtaamiseksi ja yhdessä tekemiseksi, olemiseksi ja ihmettelyksi. Näiden linjausten mukaisesti kristillisen kasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen ja nuoren kasvamista omaksi itsekseen, lähimmäiseksi ja yhteisön jäseneksi. Kokonaisvaltaisuudella tarkoitetaan niin fyysistä, sosiaalista, henkistä kuin hengellistäkin kasvun tukemista. Kasvatuksella rakennetaan luottamusta kolmiyhteiseen Jumalaan ja korostetaan Jumalan huolenpitoa eri elämänvaiheissa. Kasvatuksen strategiset suuntaviivat korostavat yhdessä kasvamista, kasteen merkitystä, tulevaisuuteen suuntautumista ja turvallista ilmapiiriä. Kirkon kasvatustehtävä saa oikeutuksensa kasteesta ja koskettaa ihmisen koko elämänkaarta. Toiminta on avointa jokaiselle ja sitä toteutetaan verkostoissa ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.⁶⁸

Vuosina 2012 – 2013 Kirkkohallitus julkaisi neljä kehittämisasiakirjaa joiden tarkoituksena on ollut linjata seurakuntien kasvatustyötä. *Lapset seurakuntalaisina*, *Aikuiset seurakuntalaisina* sekä *Tytöt ja pojat seurakuntalaisina* ja *Nuoret seurakuntalaisina* – kehittämisasiakirjat ovat linjassa *Meidän kirkko – kasvamme yhdessä*, kirkon kasvatuksen linjauksen 2015 ja *Kirkko 2020* – Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tulevaisuusselonteon kanssa. Kehittämisasiakirjat ovat jatkumoa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön aikaisemmalle strategialle 2010: *Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa*. Nuorisotyön kontekstista katsottuna nimenomaan Tytöt ja pojat seurakuntalaisina ja Nuoret seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjat ovat keskeisiä työtä ohjaavia asiakirjoja.

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina –asiakirjan kohderyhmä on kouluikäiset 7–14 -vuotiaat tytöt ja pojat. Asiakirjan lähtökohdaksi on mainittu työhön liittyvän alueellisen yhdenvertaisuuden tavoite, kasvatuskumppanuuden vahvistaminen, lasten erityistarpeiden huomiointi ja työalojen silloittaminen, rakennemuutosta, perusturvaa ja lapsen nähdyksi tulemisen tarvetta unohtamatta. Asiakirjan tavoitteena

on auttaa seurakuntien hallintoa ja työntekijöitä syventymään kouluikäisten lasten elämään ja seurakuntalaisuuteen sekä kehittämään tyttöjen ja poikien ja heidän perheidensä parissa tehtävää seurakuntatyötä.⁶⁹

Nuoret seurakuntalaisina –kehittämisasiakirjan tavoitteen asettelu ei ole yhtä selkeä. Asiakirjan lähtökohtana on nuorten osallisuuden mahdollistaminen ja meneillään olevaan

---

⁶⁷ Suuri Ihme – Rippikoulusuunnitelma 2001. Paananen 2005, 117.;

⁶⁸ Meidän kirkko – kasvamme yhdessä 2015.

⁶⁹ Tytöt ja pojat seurakuntalaisina. 2012, 6.

muutoshaasteisiin vastaaminen. Nuoret seurakuntalaisina asiakirjassa pääpaino on vahvasti työn kehittämisessä nuorilähtöisemmäksi ja nuoren omaa osallisuutta ja toimijuutta tukevaksi toiminnaksi.

Asiakirja on tarkoitettu seurakunnan kasvatuksen työntekijöille ja luottamushenkilöille – erityisesti niille, jotka työskentelevät nuorisotyön ikäryhmien parissa. Toiseksi kehittämisasiakirja on tarkoitettu verkostoyhteistyökumppaneille tiedoksi siitä, millaisten kysymysten ja visioiden parissa seurakunta 2010-luvulla nuorten kanssa työskentelee.⁷⁰

Molempien asiakirjojen muodossa ja sisällössä on nähtävissä omaan työalaan liittyvä mentaliteetti ja aikaisemman ajattelutavan perinteet mm. perhekeskeisen työn ja vanhemmuuden tukemiseen, toiminnan määrittelemiseen sekä työn sisältöön ja tavoitteisiin liittyen.

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina –kehittämisasiakirjan pyrkii vastaamaan työhön kohdentuvaan kehittämishaasteeseen. Asiakirjassa nostetaan esille työhön liittyvä alueellinen vaihtelevuus, rakennemuutoksen mukanaan tuomat haasteet, seurakunnan työalojen silloittamisen ja työalarajoja ylittävän yhteistyön tarve. Esille tuodaan myös laajempi näkemys siitä, että työn tulisi entistä vahvemmin profiloitua osaksi lasten ja perheiden hyvinvointia ja perusturvaa.⁷¹ Kehittämisasiakirjan mukaan kirkon kasvatustoiminnassa painotetaan lasten ja nuorten kasvurauhaa, puolustetaan lapsuutta ja lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja turvallista kasvuympäristöä. Tätä ajattelutapaa on 2000-luvulla korostettu erityisesti varhaiskasvatuksen ja kouluikäisten lasten ja perheidensä kohtaamisessa.⁷² Tämän lisäksi kehittämisasiakirjassa korostetaan perheen ja seurakunnan välistä luottamussuhdetta, lapsi- ja perhelähtöistä ajattelutapaa sekä seurakuntatyön jatkumoa eri ikävaiheissa. Suhteessa päättäjiin ja muuhun yhteiskuntaan asiakirja painottaa seurakunnan julkisoikeudellista asemaa, toiminnan läpinäkyvyyttä ja kumppanuutta sekä verkostoitumista muiden kasvatuksen ja nuorisotyön toimijoiden kanssa. Pää tavoitteeksi näyttäisi nousevan vahvasti lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtiminen, kasvatuksen monipuolisuus sekä verkostoituminen muiden kasvatustien toimijoiden kanssa, kirkon oman asiantuntijuuden erityisyyttä unohtamatta.⁷³

Nuoret seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjan mukaan kasvatukselle ei ole kirkossa kirjattu yleisiä tavoitteita, vaan kirkon nuorisotyön lähtökohtana on jokaisen lapsen ja nuoren oikeus kehittyä, kokea oppimisen iloa ja saada tukea kasvuunsa. Kaikille yhteisten, yleisten kasvatukselle asetettujen tavoitteiden sijasta halutaan korostaa sitä, että tavoitteet ovat aina

⁷⁰ Nuoret seurakuntalaisina. 2012, 6.

⁷¹ Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 5-6.

⁷² Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 8-9.

⁷³ Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 58-59.

kontekstuaalisia, paikkaan ja aikaan liittyviä, henkilö- ja ryhmäkohtaisesti määriteltyjä. Kehittämisasiakirjassa kuitenkin korostetaan nuoren kuulluksi tulemistä ja nuorten osallisuuden mahdollistamista, vahvistamista ja tukemista.⁷⁴ Kehittämisasiakirjassa todetaan, että seurakuntien perusnuorisotyö on pysynyt suhteellisen muuttumattomana ja rakentunut kotien uskonnolliselle kasvatukselle, koulujen uskonnonopetukselle ja kirkon kasteopetukselle. Nuorisotyön teologia on asiakirjan mukaan kontekstuaalista ja nuoren elämäntodellisuudesta nousevaa nuorten kasvukysymysten tarkastelua kristillisen uskon näkökulmasta.⁷⁵ Kehittämisasiakirjassa pyritään uudenaiseen toisin tekemisen ajatteluun ja tarkastellaan nuorisotyön toimintakenttää eri näkökulmista jopa siinä määrin, että osittain työn tarkoituksperiä ja lähtökohtiakin sanotetaan toisensa poissulkevilla ilmaisuilla. Nuorten kasvua aikuiseksi halutaan tukea monella tavalla ja erilaisissa yhteyksissä, nuoret halutaan mukaan seurakuntaan ja seurakunnasta halutaan muodostuvan nuorille merkittävä yhteisö.

Toisin kuin Tytöt ja pojat seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjassa tässä Nuoret seurakuntalaisina -kehittämisasiakirjassa ollaan koko ajan vähän huolissaan nuorista, heidän elämästään sekä ristiriidoistaan vanhempien ja perheen kanssa. Tulevaisuuden työhön suuntaavaa kehittäminen on sekin määrittynyt huolipuheeksi resurssien riittävyydestä ja henkilöstön eläköitymisestä. Vastaukseksi tarjotaan pysähtymistä perustehtävän äärelle ja todetaan että nuorisotyössä tulisi eri kontekstuaalisista painotuksista huolimatta huomioida kaikki seurakunnan perustehtävään kuuluvat osa-alueet (kasvatus, julistus, lähetys ja palvelu) ja huolehtia siitä, että ne ovat toiminnassa läsnä.⁷⁶

Lukemani ja kokemukseni mukaan erityisesti kirkon nuorisotyön tulkinnat, työn päämäärät ja tavoitteet eivät ole yksiselitteisiä. Nuorisotyön moninaisuutta on lisännyt tavoitteen määrittelyn monitasoisuus: työtä tehdään niin yksilöiden, eri kokoisten ryhmien kuin yhteisöjenkin kanssa. Lisäksi työ on profiloitunut vahvasti käytännön toiminnan kautta, jolloin myös työhön liittyvät rajaukset, perusteet ja näkemykset eri ulottuvuuksien painotuksista voivat olla erilaisia. Tätä ajatusmallia tukee tietoisuus siitä, että esimerkiksi seurakunnassa tehtävällä nuorisotyöllä voi olla tekijöidensä kautta yhteyksiä erilaisiin kristillisiin liikkeisiin ja järjestöihin, joilla voi olla erilaisia teologisia tai opillisia painotuksia.⁷⁷

---

⁷⁴ Nuoret seurakuntalaisina 2012, 4.

⁷⁵ Nuoret seurakuntalaisina 2012, 12-13.

⁷⁶ Nuoret seurakuntalaisina 2012, 56-57.

⁷⁷ Häkkinen 2015, 227.

3.2.2 Kristilliseen kasvatukseen ja nuorisotyöhön liittyvät jäsentämisen mallit

Mervi Muhonen ja Kirsi Tirri ovat artikkelissaan *Mitä on kristillinen kasvatus?* jäsentäneet kristillistä kasvatusta Glock & Starkin määrittelemien uskonnon ulottuvuuksien avulla. Muhonen & Tirrin aiheesta kirjoittama artikkeli perustuu Muhosen vuonna 2005 tekemään pro gradu -tutkimukseen, jossa hän tutki lastenohjaajaopiskelijoiden käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta. Kristillistä kasvatusta määritellessään Muhonen tukeutuu sekä kasvatustieteellisiin että uskonnonpedagogisiin lähtökohtiin ja päätyy Tirrin kanssa siihen, että kristillisellä kasvatuksella on oma erityislaatunsa silloinkin kun se mielletään uskonnolliseksi kasvatukseksi ja että kirkkokunnasta riippuen kasvatuksella voi olla myös erilaisia tunnustuksellisia painotuseroja.

Tutkimuksessaan ja myöhemmin Tirrin kanssa kirjoittamassaan artikkelissaan Muhonen kehittää Glockin ja Smartin uskonnollisista ulottuvuuksista kristillisen kasvatuksen kuusi ulottuvuutta: opillisen, rituaalisen, kokemuksellisen, eettis-moraalisen, huolenpidollisen ja pedagogisen ulottuvuuden. Sisällölliset kuvauksensa ja painotuksensa nämä ulottuvuudet saavat lastenohjaajaopiskelijoiden kirjoitusten perusteella. Muhonen & Tirrin mukaan nämä ulottuvuudet ilmentävät samalla luterilaisen regimenttiopin eli tässä tapauksessa kasvatuksen hengellisen ja maallisen / inhimillisen puolen olemassaoloa. Taulukossa 1 on kuvattuna sekä kristillisen kasvatuksen kuuden ulottuvuuden sisällölliset painotukset että niiden jakautuminen hengelliseen että inhimilliseen puoleen.⁷⁸

---

⁷⁸ Muhonen 2005; Muhonen & Tirri 2008, 63-82.

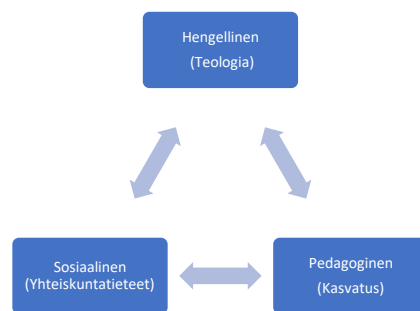
TAULUKKO 1. Kristillisen kasvatuksen ulottuvuudet Muhonen & Tirrin mukaan kuvattuina⁷⁹.

ULOTTUVUUS	SISÄLLÖN KUVAUS	ILMENEMISMUODOT	
Opillinen	Kristinoppi, Raamatunkertomukset, kristillinen tieto, uskomukset, kristillisen perinteen välittäminen ja ylläpitäminen, kristityn identiteetin vahvistaminen.	Raamatun opettaminen, kristinopin keskeiset sisällöt, perinnetiedon siirtäminen	Kasvatuksen hengellinen puoli
Rituaalinen	Kristinuskon tavat ja perinteet, kirkkovuosi, osallistuminen jumalanpalvelukseen ja messuun, hartaudet, kristilliset juhlat,	hartauden harjoittaminen yhdessä ja yksin, rukoileminen, hengelliset laulut ja veisut, virret, kristillisten juhlien viettäminen yhdessä ja yhteinen osallistuminen	
Kokemuksellinen	Kasvatussuhteen emotionaalinen puoli, rakkauden välittäminen, turvallisuus, luottamus, turvautuminen ja yhteys Jumalaan, hengellisen hyvinvoinnin ja seurakuntalaisuuden tukeminen,	turvallinen kasvatusta ja ohjaussuhde, ryhmäturvallisuus, lapsen ja nuoren oman osallisuuden ja toimijuuden tukeminen, kunnioittava kohtaaminen ja dialogisuus, työntekijä turvallisena aikuisena, lapsen / nuoren näkeminen arvokkaana,	
Eettis-Moraalinen	Kristinuskon etiikka, arvot ja moraalinen toiminta: rakkauden kaksoiskäsitys ja kultainen sääntö, vastuullisuus ja lähimmäisen rakastaminen, hyvän ja oikean erottaminen pahasta ja väärästä, teoreettisen tietämisen soveltaminen käytäntöön	toisen tukeminen, kunnioittava kohtaaminen, suvaitsevaisuus, tasa-vertaisuus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus, yhdessä eläminen, mallioppiminen,	Kasvatuksen inhimillinen puoli
Huolenpidollinen	Lapsen ja nuoren kokonaisvaltainen kohtaaminen ja persoonallisuuden huomioiminen: fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, emotionaalinen ja hengellinen. Turvallisuus ja rakkaus, perustarpeista huolehtiminen ja positiivinen kasvatusilmapiiri. Pedagoginen suhde, luotettavuus ja jatkuvuus.	yhteinen arki, toiminta ja keskustelut. Yhteinen elämä leireillä ja seurakunnan toiminnassa, erityistä huomiota vaativien asioiden huomaaminen, lapsen ja nuoren hyväksyminen ehdoilla, turvallisena aikuisena toimiminen,	
Pedagoginen	Kasvatuksen arvolähtökohdat ja tavoitteet, sisällölliset ja menetelmälliset ratkaisut ja niiden taustalla olevien periaatteiden yhteensopivuus tavoitteiden ja päämäärän kanssa. Yleinen kasvatustietoisuus ja kasvatuksen tukeutuminen kasvatustieteelliseen tietoon, kasvattajan roolin ja tehtävän tunnistaminen, työntekijän professio ja ammatillinen identiteetti.	dialogisuus, erilaiset menetelmät ja niiden tarkoituksenmukaiset valinnat kasvattajan sitoutuminen kristillisen kasvatuksen yhteisiin arvoihin, tavoitteisiin ja päämääriin, kasvattajan oman asiantuntijuuden ylläpitäminen, työn hengellisen puolen tunnistaminen ja tunnustaminen.	

⁷⁹ Muhonen & Tirri 2008, 77-81.

Artikkelissaan Muhonen & Tirri antavat ymmärtää, että kristillisen kasvatuksen ulottuvuudet, kuten Muhonen on niitä kuvannut, ovat sovellettavissa eri ikäisten kristilliseen kasvatukseen. Alkuperäisen tutkimuksen aineisto on kuitenkin kerätty lastenohjaajaopiskelijoilta ja siksi se ei välttämättä ole suoraan sovellettavissa nuorisotyön kontekstissa toteutuvaan kristilliseen kasvatukseen.

Launonen⁸⁰ onkin kehittänyt kirkon nuorisotyötä käsittelevässä omassa artikkelissaan kristillistä nuorisotyötä jäsentävän kolmen ulottuvuuden mallin, jotka ovat hengellinen, pedagoginen ja sosiaalinen. Näiden kolmen perusulottuvuuden lisäksi Launonen yhdistää ajattelussaan hengellisen ja pedagogisen kristilliseksi kasvatukseksi, hengellisen ja sosiaalisen diakoniaksi sekä sosiaalisen ja pedagogisen sosiaalipedagogiseksi ulottuvuudeksi. Launonen itse kuvaa näitä kristillisen nuorisotyön ulottuvuuksia kolmiolla, johon hän on myös liittänyt mukaan ehdotuksensa taustalla vaikuttavista tieteellisistä viitekehyksistä:

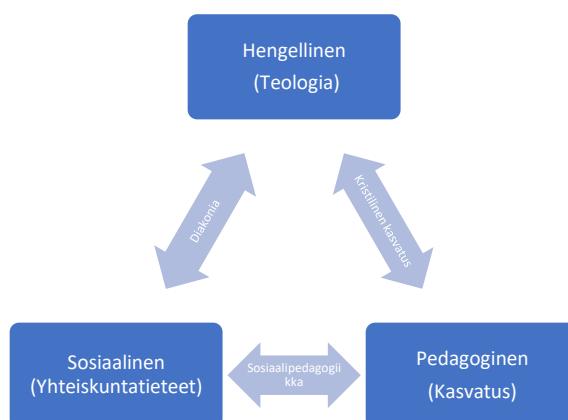

Hengellinen ulottuvuus pitää sisällään yksilön ja yhteisön uskon ja uskon harjoittamiseen liittyvän toiminnan, kuten esimerkiksi Raamatun käytön, hartauden harjoittamisen ja rukouksen. Pedagoginen ulottuvuuteen sisältyy kaikki ne kasvattamisen ja opettamisen muodot joita seurakunnassa järjestetään ja toteutetaan: kerhotoiminta, rippikoulu, isostoiminta ja esimerkiksi leiritoiminta. Lisäksi voidaan olettaa, että pedagoginen ulottuvuus on monikerroksinen ja siihen liittyy myös erilaiset työtavat ja menetelmällisyys sekä kasvattajan ja kasvatettavan pedagoginen suhde. Sosiaalinen ulottuvuus liittyy Launosen mukaan syrjäytymisen ehkäisyyn ja osallisuuden tukemiseen. Sosiaaliseen ulottuvuuteen voidaan olettaa kuuluvan myös kaikki se yhteinen elämä, vuorovaikutus ja yhteisössä toimimisen muodot jotka konkretisoivat syrjäytymisen ehkäisyä ja osallisuutta.

---

⁸⁰ Launonen 2007, 78-86.

Lisäksi Launonen yhdistää kolmion kulmat toisiinsa siten, että hengellisen ja pedagogisen ulottuvuuden yhdistelmässä painottuu kristillinen kasvatus, hengellisen ja sosiaalisen yhdistelmässä diakoninen ulottuvuus:

Kolmannessa sosiaalisen ja pedagogisen yhdistelmässä painottuu sosiaalipedagogiikka, jolla käsitteenä ei ole Launosen mukaan vakiintunutta asemaa tai käyttöä kristillisessä nuorisotyössä, mutta joka kuitenkin hänen mielestään luontevasti sopii tähän yhteyteen.⁸¹ Launonen kuvaa valitsemiensa käsitteiden sisältöä varsin niukasti ja siksi päädyin avaamaan taulukkoon nro 2 Launosen ulottuvuuksia vielä tarkemmin. Diakoniaan⁸² ja sosiaalipedagogiikkaan⁸³ liittyviä ulottuvuuksia olen kuvannut alojen keskeisten määrittelyjen ja käsitteiden mukaisesti.

TAULUKKO 2. Kristillisen nuorisotyön ulottuvuudet Launosen mukaan⁸⁴.

KRISTILLISEN NUORISOTYÖN ULOTTUVUUS	SISÄLLÖN KUVAUS
Hengellinen	yksilön ja yhteisön uskoon ja sen harjoittamiseen liittyvä toiminta, Raamatun käyttö, hartaus, rukous
Pedagoginen	kasvattamisen ja opettamisen muodot ja menetelmät, pyhäkoulu, kerhot, rippikoulu, leirit, kasvattajan ja kasvatettavan pedagoginen suhde
Sosiaalinen	yhteinen elämä, vuorovaikutus, yhteisössä toimiminen ja yhteisöllisyys, kohtaaminen ja läsnäolo, ryhmätoiminnan eri muodot, verkostoituminen, yhteistyö eri muodoissaan
Hengellinen + pedagoginen = Kristillinen kasvatus	uskon harjoittaminen yksin ja yhdessä, raamatunkäyttö, rukous, hartaus, kristillisen perinteen ja tapojen siirtäminen, kristinopin opettaminen, tavoitteellinen ja tietoinen toiminta,
Hengellinen + sosiaalinen = Diakonia	yhteinen uskon harjoittaminen, yhteisöllisyys, vuorovaikutus, lähimmäisen rakkaus, kultainen sääntö, tukeminen, auttaminen, rinnalla kulkeminen ja arjessa eläminen,
Sosiaalinen + pedagoginen = Sosiaalipedagogiikka	yhteinen toiminta ja tekeminen, mallioppiminen, yhteistoiminnallisuus, osallistumisen mahdollistaminen, osallisuus ja toimijuus, vaikuttaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen, integroituminen yhteisöön ja yhteiskuntaan

⁸¹ Launonen 2007, 78-89.

⁸² Seurakuntatyö / Diakonia; Kuusimäki 2012, 11–48.

⁸³ Nivala & Ryyänänen 2019, 28.

⁸⁴ Launonen 2007, 78-89.

3.3 Kristilliseen kasvatukseen liittyvät aikaisemmat tutkimukset

Kristillistä kasvatusta ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatustoimintaa on tieteellisesti tutkittu varsin vähän ja tutkimus on painottunut lähinnä rippikouluun⁸⁵ ja isostoimintaan⁸⁶. Sen sijaan pro gradu –tasoisia opinnäytetöitä on tehty enemmän. Oman tutkimusaiheeni näkökulmasta erityisesti kirkon varhaiskasvatukseen liittyvät pro gradu -tutkimukset lastenohjaajien käsityksistä kristillisestä kasvatuksesta ovat merkityksellisiä, samoin kirkon nuorisotyönohjaajien ammatillisuuteen ja osaamiseen liittyvät tutkimukset ja selvitykset.

Jo aikaisemmassa luvussa mainitsemani Mervi Muhosen lisäksi myös Riitta Huhtala⁸⁷ on tutkinut lastenohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta. Huhtala haastatteli pro gradu –tutkimukseensa Oulun hiippakunnan seurakunnissa toimivia lastenohjaajia (7 hlöä). Huhtalan tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentui kirkon kasvatustoiminnan lähtökohdista ja 2000-luvun alussa toimineiden piispojen⁸⁸ kasvatusajattelusta. Huhtalan tutkimuksen mukaan lastenohjaajat määrittelivät kristillistä kasvatusta Raamatun, kohtaamisen ja lapsilähtöisyyden kautta, jotka olivat keskeisessä asemassa niin työn sisällössä kuin tavoitteissa ja menetelmissä. Huhtala kiinnitti tutkimuksessaan huomiota myös siihen, että tutkimuksessa mukana olleiden lastenohjaajien käsitykset kristillisestä kasvatuksesta kuitenkin poikkesivat esimerkiksi kasteen merkityksen ja painotuksen suhteen sekä piispojen että työtä ohjaavien asiakirjojen käsityksistä.⁸⁹

Tampereen seurakuntayhtymän lastenohjaajien kasvatuskäsityksiä on tutkinut Hanna Viitasalo⁹⁰. Viitasalon tutkimus on tehty Tampereen yliopiston kasvatustieteiden yksikköön. Tutkimuksessa lastenohjaajien kasvatuskäsityksiä tarkasteltiin kasvatuksen arvolähtökohtien, tavoitteellisuuden ja kasvatuskäytäntöjen kautta. Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto muodostui aiheeseen liittyvistä Tampereen seurakuntayhtymän palveluksessa olevien lastenohjaajien (36 hlöä) vapaamuotoisista kirjoituksista. Tutkimuksen keskeisissä tuloksissa korostui kasvatuksen kristillinen perusta, lapsen arvostaminen ja rakastaminen sekä kasvatuksen vuorovaikutuksellisuus. Viitasalon tutkimuksessa hajontaa oli kuitenkin esimerkiksi siinä, miten kristillisyyttä tulkittiin ja miten kasvatukselle asettuja tavoitteita määriteltiin.⁹¹ Viitasalo reflektoi tutkimuksensa tuloksia jonkin verran myös kirkon oppiin ja

---

⁸⁵ Niemelä 2002; Innanen & Niemelä 2009; Kokkonen 2016;

⁸⁶ Porkka 2004.

⁸⁷ Huhtala 2012.

⁸⁸ Jorma Laulaja, Voitto Huotari, Ilkka Kantola ja Wille Riekkinen.

⁸⁹ Huhtala 2012, 76,77.

⁹⁰ Viitasalo 2015.

⁹¹ Viitasalo 2015, 78.

työtä ohjaavaan *Lapset seurakuntalaisina* –kehittämisasiakirjaan ja toteaa tutkimukseen osallistuneiden lastenohjaajien käsitysten eroavan jonkun verran kirkon opillisesta linjasta mutta toisaalta noudattavan kehittämisasiakirjan linjauksia⁹².

Kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta ei ole aikaisemmin tutkittu. Sen sijaan Ulla Ruusukallio⁹³ on tutkinut *Kasvattajat takakaarteessa* –nimisessä pro gradussaan yli 50-vuotiaiden kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksiä heidän omasta ammatillisesta osaamisestaan ja asiantuntijuudestaan. Ruusukallion gradu on laadullinen tapaustutkimus pitkän työuran tehneiden nuorisotyönohjaajien käsityksistä ja kokemuksista. Tutkimukseen osallistui 16 nuorisotyönohjaajaa seitsemästä eri hiippakunnasta. Ruusukallion mukaan tutkimuksessa mukana olleet nuorisotyönohjaajat näkivät kristillisen kasvatuksen koko asiantuntijuutensa läpäisevänä ja sen sisään rakennettuna ulottuvuutena⁹⁴. Mahdolliset erilaiset käsitykset ja tulkinnat kristillisestä kasvatuksesta eivät nousseet Ruusukallion tutkimuksessa erityisesti esille. Asiantuntijuuden muodostumisen ja sisällön määrittelyn näkökulmasta kristillinen kasvatus nähtiin osana yleisempää kasvatuksen ja kirkon kasvatuksen asiantuntijuutta sekä nuoruuden, nuorten elämänskysymysten ja nuorisokulttuurin että nuoren kasvun tukemisen, läsnäolon ja rinnallakulkemisen asiantuntijuutta.⁹⁵

Kirsi Pohjola on tutkinut lastenohjaajaopiskelijoiden ammatillista ja hengellistä kasvua ja heidän kutsumustaan kirkon työhön vuonna 2018 julkaistussa Kirkon tutkimuskeskuksen tutkimuksessa *Matkalla kirkon lastenohjaajaksi*.⁹⁶ Pohjolan tutkimus oli kvantitatiivinen pitkittäistutkimus, jossa kyselyt lähetettiin eri oppilaitosten lapsi- ja perhetyön perustutkinnon opiskelijoille. Kyselyt lähetettiin vuodenvaihteessa 2014/2015, loppuvuodesta 2015 ja loppuvuodesta 2016. Ensimmäiseen kyselyyn Pohjola sai vastauksia 282, toiseen 151 ja kolmanteen kyselyyn 59 kappaletta.⁹⁷ Pohjolan tutkimuksen mukaan lastenohjaajaopiskelijat eivät nimenneet itseään uskovaisiksi tai luterilaisiksi ja heidän uskonsa kristinuskon perusoppeihin oli vähäistä. LO-opiskelijat kävivät harvoin jumalanpalveluksissa tai lukivat Raamattua, sen sijaan heidän ammatillisuutensa näyttäytyi kiintymyksenä lapsiin ja haluna auttaa. Hengellisyyttä ja uskonnollisuutta ei sanoitettu kristillisillä käsitteillä, vaan usko ilmeni hoivana ja toiminnallisena uskonnollisuutena. Pohjolan mukaan lastenohjaajaopiskelijoiden

---

⁹² Viitasalo 2015, 80-82.

⁹³ Ruusukallio 2018.

⁹⁴ Ruusukallio 2018, 92.

⁹⁵ Ruusukallio 2018, 92.

⁹⁶ Pohjola 2018.

⁹⁷ Pohjola 2018, 13.

kristillisyyttä kuvaakin parhaiten niin sanottu diakoninen kristillisuus, joka näyttäytyy haluna hoivata lapsia ja auttaa perheitä.⁹⁸

Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisussa *Uskonko niin kuin opetan?* vuodelta 2004, Kati Niemelä on tutkinut seurakunnan työntekijöiden uskonnollisuutta moniarvoisessa yhteiskunnassa. Tutkimus perustuu vuonna 2002 kerättyyn laajaan kyselyaineistoon (N=792) ja 21 työntekijän haastatteluaineistoon. Nuorisotyönohjaajia kyselyyn vastanneista oli 66,7 % eli 110 henkilöä, joista 77 oli naisia ja 33 miehiä. Haastatelluista kolme henkilöä (2 miestä + 1 nainen) oli nuorisotyönohjaajia.⁹⁹ Tutkimuksen lisäksi Niemelä on kirjoittanut samaa tutkimusaineistoa käyttäen artikkelin *Myytti hyvästä nuorisotyöntekijätyypistä* Paanasen & Tuomisen toimittamaan Nuorisotyön käsikirjaan. Niemelän tutkimuksessa korostui kaksi erityistä nuorisotyöntekijätyyppiä, joita hän kuvasi huolehtijoiksi ja polunnäyttäjiksi. Huolehtijoille oli ominaista vahva sosiaalinen vastuullisuus, joustavuus ja suvaitsevaisuus. He olivat myös yhteisöllisiä ja arvostivat pysyviä arvoja. Polunnäyttäjät olivat puolestaan innovatiivisia, vastuuntuntoisia, itsevarmoja ja heillä oli vahva eettinen arvojärjestelmä. Niemelän mukaan useampi kuin neljä viidestä nuorisotyönohjaajasta on sekä sitoutunut kirkon arvoihin että uskoo kirkon opillisiin käsityksiin.

Työntekijöiden ikääntymisen näkökulmasta mielenkiintoisia tutkimustuloksia löytyy tutkimuksen osiosta joka käsittelee uskoon liittyvien käsitysten muuttumista työntekijöiden ikääntyessä. Niemelän mukaan, yhtä lukuun ottamatta, kaikki yli 35 –vuotiaat tutkimukseen osallistuneet haastateltavat (=20 hlöä) kertoivat uskonsa muuttuneen iän myötä armollisempaan suuntaan. Iän ja elämäkokemusten myötä uskoon aikaisemmin liittynyt mustavalkoinen ajattelutapa, lakihenkisyys ja ehdottomuus vähenivät, asiat muuttuivat monimukaisemmiksi ja valmiita vastauksia ei enää ollut. Uskosta tuli yksinkertaisempaa ja vähemmän opillista.¹⁰⁰

Sami Ritokosken kirkon varhaisnuorisotyöhön liittyvässä tutkimuksessa sivutaan myös nuorisotyönohjaajien näkemystä kristillisestä kasvatuksesta. Ritokoski selvitti tutkimuksessaan seurakuntien varhaisnuorisotyön (7-14-vuotiaat) nykytilaa ja painopisteitä kirkon nelivuotiskertomuksista ja toimintatilastoista. Lisäksi varhaisnuorisotyön silloista nykytilaa ja työn kehittämiseen liittyviä ajatuksia kartoitettiin työntekijöille (N=41) tehdyllä kyselytutkimuksella. Ritokosken tutkimuksen perusteella kristilliseen kasvatukseen liitettiin varhaisnuoren kokonaisvaltaisen kasvun sekä elämän- ja elämisentaitojen oppimisen tukeminen. Ritokosken tutkimuksen mukaan työntekijät arvioivat lasten vanhempien

---

⁹⁸ Pohjola 2018, 82-83.

⁹⁹ Niemelä 2004, 17, 41-42.

¹⁰⁰ Niemelä 2004, 190, 205.

arvostavan ja odottavan työltä erityisesti turvallisuutta, laadukasta, tasa-vertaista ja lasten iän huomioivaa toimintaa, aitoa kohtaamista ja aikuisen läsnäoloa. Lisäksi osa vanhemmista saattaa odottaa työntekijältä myös tukea ja keskustelukumppanuutta itsellensä.¹⁰¹ Tutkimuksen tulosten perusteella vahvistuu näkemys siitä, että nuorisotyössä kysymys on ensisijaisesti lasten ja nuorten henkilökohtaisesti kohtaamisesta, läsnäolosta ja vierellä kulkemisesta niin kasvatuksen yleisellä tasolla kuin hengellisen elämän tukemisessakin¹⁰².

Aikaisemmat tutkimukset eivät anna vastausta siihen, miten nuorisotyönohjaajat jäsentävät ja määrittävät kristillistä kasvatusta. Aikaisempien tutkimusten perusteella voidaan myös havaita sekä kristillisen kasvatukseen liittyvän tutkimuksen vähäisyys erityisesti kirkon nuorisotyön kontekstissa että kirkon nuorisotyönohjaajiin työhön liittyvään tutkimukselliseen tietoon. Näistä lähtökohdista tarkasteltuna kristilliseen kasvatukseen ja kirkon nuorisotyöhön liittyvää tutkimusta voidaan pitää tarpeellisenä ja tärkeänä. Lisäksi kristillistä kasvatusta, sen jäsentymistä, olemusta ja ulottuvuuksia on tutkittu varhaiskasvatuksen kontekstista ja lastenohjaajien viitekehyksestä käsin, mutta nuorisotyön ja nuorisotyönohjaajien näkemykset ovat jääneet selvittämättä.

4 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteuttaminen

4.1 Tutkimuskysymykset

Viime vuosien yhteiskunnallinen ja uskonnollinen muutos ovat haastaneet kristillisen kasvatukseen liittyvän ajattelutavan ja toiminnan. Kysymys kristillisen kasvatuksen olemuksesta on ajankohtainen juuri siksi, että ymmärrys kristillisen kasvatuksen olemuksesta ja merkityksestä ei enää ole yhteisesti jaettua todellisuutta Suomessa. Yhteiskunnassa tapahtunut muutos sekä mahdollistaa että velvoittaa selvittämään aikaisemmin itsestäänselvyyksinä pidettyjä asioita, ilmiöitä ja niille annettuja merkityksiä.

Tässä omassa tutkimuksessani kyse on kristillisen kasvatuksen olemuksen tarkastelusta, sen kuvailemisesta ja selittämisestä. Kysymys ei siis ole siitä, miten kristillinen kasvatusta määritellään virallisesti: miten ja mistä mahdolliset totuuskäsitykset tai oppi muodostuvat tai miten kristillisiä perinteitä opetetaan seuraavalle sukupolvelle. Kyse ei ensisijaisesti ole myöskään siitä, opetetaanko lapsille iltarukous tai miten kristilliset tavat siirtyvät sukupolvelta toiselle. Sen sijaan kysymys on siitä, mistä me oikeastaan puhumme, kun puhumme

---

¹⁰¹ Ritokoski 2010, 108-109.

¹⁰² Ritokoski 2010, 118.

kristillisestä kasvatuksesta? Millaisia sisältöjä kristilliselle kasvatukselle annetaan ja millaisia ulottuvuuksia sieltä voidaan tunnistaa? Tutkimukseni keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten kirkon nuorisotyönohjaajat määrittävät kristillistä kasvatusta?
2. Millaisia sisällöllisiä merkityksiä ja ulottuvuuksia kirkon nuorisotyönohjaajat painottavat omassa kasvatustyössään?

Näiden asettamieni tutkimuskysymysten avulla pyrin sekä kuvaamaan kristillisen kasvatuksen sisällöllisiä ulottuvuuksia että tekemään näkyväksi ja ymmärtämään kasvattajien l. nuorisotyönohjaajien työnsä antamia merkitysisältöjä¹⁰³.

4.2 Tutkimukseen osallistujat

Seurakunnassa kirkon nuorisotyön ja kristillisen kasvatuksen käytännöistä vastaavat pääsääntöisesti kirkon nuorisotyönohjaajat¹⁰⁴. Tästä syystä on mielekästä selvittää kristillisen kasvatuksen olemusta ja ulottuvuuksia nimenomaan heiltä, joiden työtehtäviin kristillinen kasvatustyö nuorisotyön kontekstissa oleellisesti liittyy. Kirkon nuorisotyönohjaajien koulutus ja ammattikunta on syntynyt ja kehittynyt pääasiassa toisen maailmansodan jälkeen. Koulutus aloitettiin vuonna 1949 Järvenpään seurakuntaopistossa ja samaan aikaan aloitettiin myös alan ruotsinkielinen koulutus Lärkullassa Karjaalla. Kirkon nuorisotyönohjaajia on koulutettu siten kohta seitsemänkymmentä vuotta. Vuosien kuluessa kirkon nuorisotyönohjaajien koulutus on läpikäynyt monta muutosta, aikaisemmasta opistotason tutkinnosta nykyiseen ammattikorkeakoulututkintoon.¹⁰⁵

Vuodesta 1996 lähtien kirkon nuorisotyönohjaajia on koulutettu Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja Centriassa, lisäksi ruotsinkielistä koulutusta järjestetään Yrkeshögskolan Noviassa. Kirkkohallituksen tekemän päätöksen¹⁰⁶ mukaan nuorisotyönohjaajalta vaaditaan 210 opintopisteen laajuinen sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto (sosionomi) tai saman laajuinen humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto (yhteisöpedagogi). Tutkinnon tulee sisältää vähintään 90 opintopisteen verran teologisia, kirkon ja seurakunnan työhön sekä kirkon nuorisotyöhön ja kasvatukseen liittyviä opintoja.

---

¹⁰³ Moilanen & Rähä 2010, 46-48.

¹⁰⁴ Kirkkolainsäädäntö: Kirkon säädoskokoelma nro 124.

¹⁰⁵ Launonen 2004.

¹⁰⁶ Kirkkolainsäädäntö: Kirkon säädoskokoelma nro 124.

Nuorisotyönohjaaja on kristillisen kasvatuksen ja kasvun tukemisen ammattilainen, jonka osaamisen ja ammattitaidon ydin rakentuu hengellisen työn ja kristilliseen uskoon perustuvan arvo-osaamisen, pedagogisen osaamisen, organisaatio- ja kehittämisosaamisen sekä yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen osaamisen varaan. Ammattiin liittyviä ydintaitoja ovat vuorovaikutuksen ja ohjaamisen taidot sekä läsnäolemisen taito. Työssään nuorisotyönohjaaja kohtaa lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Hän työskentelee eri-ikäisten ja eri kokoisen ryhmien kanssa mutta kohtaa ja työskentelee lasten ja nuorten kanssa myös yksilöllisesti. Työssä korostuvat ohjaaminen, koulutussuunnittelu, opettaminen, pedagogiset taidot ja kehittäminen. Tämän lisäksi hänellä on valmiudet kristillisen uskon tuntemiseen ja tulkitsemiseen sekä toimimiseen kirkollisessa työympäristössä.¹⁰⁷

Kirkon nuorisotyönohjaajat ovat kristillisen kasvatuksen asiantuntijoita ja ammattilaisia niin seurakunnassa kuin monialaisissa ja moniammatillisissa verkostoissa. Työssään kirkon nuorisotyönohjaaja on lasten ja nuorten kasvun hengellinen tukija, asiantuntija ja erityisosaaja.¹⁰⁸ Sosionomeina heillä on sekä sosiaalialan että kirkon alan pätevyys ja yhteisöpedagogeina vahva pedagoginen osaaminen erityisesti ryhmätoiminnassa, ryhmäprosesseissa ja nuorten osallistamisessa ja toimijuuden tukemisessa. Sosionomeilla on lisäksi mahdollisuus kuulua Valviran ylläpitämään sosiaalialan ammattirekisteriin. Vuonna 2017 nuorisotyönohjaajia oli seurakuntatyössä yhteensä 1 176 henkilöä, joista naisia oli 777 ja miehiä 399 henkilöä.¹⁰⁹ Kirkon henkilöstön ikärakenteessa kirkon nuorisotyönohjaajista selvä enemmistö on alle 50 –vuotiaita. Vuonna 2016 alle neljäkymmentävuotiaita oli 584, 40-49 –vuotiaita oli 288 ja yli 50-vuotiaita 318.¹¹⁰

4.3 Tutkimusmenetelmä ja asenneväittämät

Kyseessä on laadullinen tutkimus, jossa pyrin saamaan vastauksen tutkimuskysymyksiini keskusteluttamalla kirkon nuorisotyönohjaajan virassa olevia työntekijöitä. Valitsin laadullisen tutkimuksen, koska halusin selvittää ja ymmärtää nimenomaan kristillisen kasvatuksen olemusta. Laadullisen tutkimuksen metodologia ja toimintatapa sopivat hyvin käytettäväksi silloin, kun pyritään kuvailemaan ja selittämään tutkittavaa ilmiötä ja siihen liittyviä erilaisia näkökulmia: Mistä on kysymys? Miten sitä ilmiötä määritellään? Millaisia tulkinnallisia ulottuvuuksia tutkittavaan ilmiöön liittyy?¹¹¹

---

¹⁰⁷ Kirkon nuorisotyöntekijän ydiosaaminen 14.6.2010; Diakonia-ammattikorkeakoulu.

¹⁰⁸ Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat KNT ry.

¹⁰⁹ Suomen ev.lut. kirkko / Henkilöstötilastot 2017.

¹¹⁰ Suomen ev.lut. kirkko / Kirkon tilastollinen vuosikirja 2016.

¹¹¹ Kiviniemi 2010, 72; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 89.

Tutkimusasetelmani ja -orientaationi on fenomenologis-hermeneuttinen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että fenomenologisen tutkimuksen kohteena on ihmisen suhde omaan elämäntodellisuuteensa eli tässä tutkimuksessa kirkon nuorisotyönohjaajien suhde omaan työhönsä ja sitä kautta saadun kokemuksen myötä muotoutunut ymmärrys kristilliselle kasvatukselle annettavista merkityssisällöistä. Fenomenologiseen merkitysteoriaan viitaten voidaan olettaa, että osa näistä kristilliselle kasvatukselle annettavista merkityssisällöistä on tiedostettuja ja osa vielä tiedostamattomia. Samalla voidaan olettaa, että vaikka kristilliselle kasvatukselle annetut merkitykset ovat osittain yksilöllisiä, niin etenkin piilossa olevat ideat ja ajatukset saavat merkityssisältönsä ja tulevat näkyväksi vasta jaetussa, sosiaalisessa todellisuudessa ja yhteisessä keskustelussa.¹¹² Tuomi & Sarajärven mukaan ilmiöiden ymmärtämiseen tarvitaan aina myös tulkintaa ja siksi fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa yritetään tehdä näkyväksi se, josta kokemuksen perusteella voidaan jotain jo aavistaa, mutta jota ei ole ehkä osattu, haluttu tai uskallettu vielä sanoa ääneen.¹¹³

Tutkimuksessani on viitteitä myös kriittis-emansipatorisesta tutkimusotteesta, koska tutkimukseeni sisältyy viitteitä toisin ajattelemisesta ja haluan tuoda esille kristilliseen kasvatukseen liittyvää toisenlaista lähestymistapaa kuin mihin on aikaisemmin totuttu. Kriittisen tutkimusmetodologian perinteeseen sisältyy oleellisena ulottuvuutena ihmisten oma aktiivisuus tiedon tuottamisessa ja toiminnassa. Kriittis-emansipatorisen tiedon intressissä on kyse paitsi tiedon hyödyntäminen muutoksessa myös siitä, että itse muutosta pidetään tiedon tuottamisen ehtona.¹¹⁴ Lisäksi kriittis-emansipatorisen tutkimuksen ja tiedon intressiin liittyy oleellisesti tutkimusaiheesta nousevien valta-asetelmien ja vallan seurauksien tunnistaminen¹¹⁵. Tarkoituksellisesti en kuitenkaan lähde tässä tutkimuksessani etsimään valta-asetelmia, mutta en kieltäydy niiden käsittelemisestä, jos niitä tutkimusprosessin aikana tulee vastaan.

Tutkimusaineisto on kerätty ryhmähaastattelumetodin avulla keskusteluttamalla kirkon nuorisotyönohjaajia aiheesta *mitä on kristillinen kasvatus*. Hirsjärvi & Hurmeen mukaan laadullinen haastattelututkimus sopii erittäin hyvin juuri tämänkaltaisten kysymysten tarkasteluun, missä halutaan saada tietoa aiheesta, mitä on tutkittu vielä varsin vähän. Haastattelututkimus sopii käytettäväksi myös silloin, kun on oletettavaa, että tutkimustilanteessa on tarvetta selventää ja syventää vastauksia ja tietoja joita haastateltavat puheessaan tuottavat. Haastattelutilanteessa käyty keskustelu tuo paremmin esille tutkittavien

---

¹¹² Moilanen & Rähä 2010, 46-49; Tuomi & Sarajärvi 2018, 40.

¹¹³ Tuomi & Sarajärvi 2016, 41.

¹¹⁴ Tuomi & Sarajärvi 2016, 43.

¹¹⁵ Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 24.

perusteluja ja heidän itsensä sanoittamia merkityksenantoja esittämilleen näkemyksille.¹¹⁶ Lisäksi laadullinen haastattelututkimus sopii hyvin tarkoitukseen, jossa tietoa on tarkoitus rakentaa yhteisessä ymmärryksessä ja jossa tiedon keräämisen lisäksi tavoitteena on tutkittavan aiheen tai ilmiön selittäminen ja arviointi.¹¹⁷

Tutkimus toteutettiin focusryhmätutkimuksena. Focusryhmällä tarkoitetaan tietoisesti koottua ryhmää, johon kuuluu enintään kymmenen jäsentä ja joka kokoontuu yhdessä keskustelemaan etukäteen sovitusta aiheesta. Focusryhmäkeskustelu eroaa perinteisestä ryhmähaastattelusta siinä, että haastattelijan rooli on vähemmän ohjaava ja ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus ja yhteinen tiedon tuottaminen saa vahvemman roolin. Ryhmäkeskustelussa ryhmän jäsenet muodostavat keskustelun kuluessa yksilöllisistä käsityksistä ja kokemuksistaan yhteistä ymmärrystä ja tulkintoja tutkittavasta ilmiöstä tai aiheesta. Haastattelijan tehtäväksi jää ennemminkin ryhmän sisäisen vuorovaikutuksen tukeminen kuin haastattelukysymysten esittäminen.¹¹⁸

Vapaan keskustelun lisäksi hyödynnän tutkimuksessani asenneväittämiä tiedon tuottamisen sekä yhteisen ymmärryksen välineenä. Laadullinen asenneväittäjä tutkimus on metodologinen lähestymistapa, joka on lähtöisin sosiaalipsykologian viitekehyksestä.¹¹⁹ Oleellista asenneväittäjä tutkimuksessa on haastateltaville esitetyt väittämät, joita he kommentoivat ja perustelevat. Väittämien avulla pyritään saamaan selville, erittelemään ja tulkitsemaan sitä, miten haastateltavat arvottavat heille esitettyjä asioita ja näkemyksiä.¹²⁰ Laadullista asenneväittäjä tutkimusta voidaan hyödyntää erityisesti silloin, kun pyritään löytämään yhteistä ymmärrystä tutkittavaan aiheeseen tai jossa tiedonmuodostus rakentuu konstruktiiivisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta tai jossa kohtaavat kommunikaation ja argumentoinnin kontekstuaalisuus, moninaisuus ja sosiaalinen toimijuus.¹²¹

Tutkimuksen asenneväittämät muodostin löyhästi *Tytöt ja pojat seurakuntalaisina* ja *Nuoret seurakuntalaisina* –kehittämisasiakirjojen pohjalta. Väittämien laadinnassa hyödynsin myös alaan liittyvää työkokemustani ja sitä kautta saamaani tietämystä kirkon nuorisotyöstä ja kristillisestä kasvatuksesta. Pyrin focusoimaan väittämät keskustelua herättäviksi ja tutkittavaa ilmiötä eri näkökulmista lähestyviksi. Valitsemani väittämät olivat:

1. Kristillinen kasvatusta on julistamista ja opettamista.

---

¹¹⁶ Hirsjärvi & Hurme 2004, 28.

¹¹⁷ Alasuutari 1994, 203, 209; Hirsjärvi & Hurme 2004, 62.

¹¹⁸ Valtonen 2005, 223; Pietilä 2017, 111-114.

¹¹⁹ Vesala & Rantanen 2007.

¹²⁰ Vesala & Rantanen 2007, 11-13.

¹²¹ Vesala & Rantanen 2007, 18, 29-30.

2. Uskonnonvapaus on uhka kristilliselle kasvatukselle.
3. Jumalanpalveluksella ja ehtoolliskasvatuksella on keskeinen asema nuorisotyössä.
4. Kristillistä kasvatusta toteutetaan yhdessä vanhempien kanssa.
5. Erityisnuorisotyö ei ole kristillistä kasvatusta.
6. Kristillisen kasvatuksen tavoitteena on nuoren uskoontuleminen.

Näiden valitsemani kuuden väittämän ajattelin parhaiten kuvaavan kristilliseen kasvatukseen liittyviä näkökulmia.

4.4 Focusryhmäkeskusteluiden toteutus

Vuosien 2015 – 2016 aikana tehtiin neljä focusryhmähaastattelua. Focusryhmien valinnassa noudatettiin harkinnanvaraisen näytteen periaatetta, jolloin kohderyhmät valitaan tiettyjen ennaltamäärättyjen kriteerien mukaan. Hirsjärvi & Hurmeen¹²² mukaan harkinnanvarainen näyte voi olla myös monella tapaa harhainen ja epäedustava. Eettisesti kyseenalaista on, jos näytteen valinta edustaa esimerkiksi tutkijan omaa katsantokantaa enemmän kuin relevanttia otosta itse aiheenvalinnan näkökulmasta. Tästä syystä tutkijan onkin pyrittävä osoittamaan, että haastateltavien valintaan ei liity ainakaan tietoista systemaattista harhaa.¹²³

Focusryhmät rakentuivat muutamasta tietoisesti valittujen seurakuntien nuorisotyön tiimien työntekijöistä. Tutkimukseen osallistumista kysyttiin sähköpostilla (Liite 1), joka osoitettiin tiimin vastaavalle tai seurakunnan johtavalle nuorisotyönohjaajalle. Sähköposti lähetettiin kuuteen eri seurakuntaan, joista kaksi kieltäytyi, loppujen lopuksi haastatteluun valikoitui siis neljän eri kaupunkiseurakunnan nuorisotyönohjaajia. Varsinaista tutkimuslupaa haastatteluihin ei tarvittu, koska tiedontuottajina haastateltavat edustivat ensisijaisesti itseään ja reflektoivat omaa käsitystään kristillisestä kasvatuksesta. Haastattelutilanteen ajankohdasta ja kulusta sovittiin niin ikään tarkemmin sähköpostilla ja tarvittaessa tarkennettiin asiaa vielä erikseen puhelimitse.

Nämä valitut tiimit ja niissä työskentelevät nuorisotyönohjaajat edustivat sellaista oman alansa asiantuntijuutta, jota voidaan pitää merkittävänä tutkimusteeman tai tutkittavan ilmiön kannalta. Tutkimukseen osallistuvien ryhmien valintakriteerit¹²⁴ liittyvät ensisijaisesti siihen, että ryhmien jäsenet olisivat toisiinsa nähden mahdollisimman heterogeenisiä ja edustaisivat siten suhteellisen hyvin kirkon nuorisotyönohjaajien sen hetkistä työntekijäkuntaa ja asiantuntijuutta.

---

¹²² Hirsjärvi & Hurme 2004, 60.

¹²³ Hirsjärvi & Hurme 2004, 60-62.

¹²⁴ Hirsjärvi & Hurme 2004, 62.

Tästä syystä vallinnassa kiinnitettiin huomiota osallistuvien ikään, sukupuoleen, koulutukseen ja työssäolovuosiin. Toisena kriteerinä oli se, että haastateltavat ja heidän seurakuntansa sijoittuisivat maantieteellisesti eri puolille Suomea. Toisaalta valituista seurakunnista ja tiimeistä pitäisi löytyä riittävän paljon myös yhdistäviä tekijöitä, jolloin tulosten vertailtavuus olisi niin haluttaessa mahdollista. Maantieteellisesti seurakunnat ja tutkimukseen osallistuvat nuorisotyönohjaajien focusryhmät sijoituivat Uudellemaalle, Lounais-Suomeen sekä Etelä- ja Pohjois-Savoon.

Ryhmäkeskustelujen alussa pyrin luomaan mahdollisimman vapaan ja otollisen ilmapiirin keskustelulle¹²⁵. Yritin kannustaa ja rohkaista tiimiläisiä keskustelemaan aiheesta mahdollisimman vapaasti ja unohtamaan videoinnin ja nauhoituksen sekä tutkijan läsnäolon. Ilmapiirin luominen toteutui kaikissa tilanteissa mutkattomasti ja keskustelu käynnistyi ja sujui luontevasti. Muuten valitsin itselleni haastattelijana ja tutkijana mahdollisimman passiivisen roolin. Kaikki tiimit vastaanottivatkin heille annetun vastuun keskustelun kulusta erittäin hyvin. Keskustelut tuottivat haastatteluaineistoon runsaasti monipuolista materiaalia, teemoja, näkökulmia ja aiheita, joita haastattelijana en olisi osannut itse nostaa esille.¹²⁶ Kaikki keskustelut toteutettiin ryhmien omissa työtiloissa.

Focusryhmäkeskustelut toteutettiin kaksivaiheisesti siten, että keskustelun ensimmäisessä osassa osallistujat saivat keskusteltavakseen kysymyksen: *Mitä on kristillinen kasvatus?* Tähän ensimmäisen vaiheen keskusteluun ryhmät käyttivät aikaa n. 45 – 60 minuuttia¹²⁷. Tämän jälkeen siirryttiin keskustelun toiseen vaiheeseen, jossa ryhmälle esitettiin kuusi kristilliseen kasvatukseen liittyvää asenneväittämää. Väittämät oli kirjoitettu erillisille paperiarkeille ja ryhmä sai keskusteltavakseen yhden väittämän kerrallaan. Väittämä asetettiin keskustelijoiden eteen samalla kun se luettiin heille ääneen. Jokaisen väittämän alussa pyydettiin osallistujia pohtimaan asiaa nimenomaan omasta näkökulmastaan käsin kysymällä heiltä *mitä ajatuksia seuraava väittämä teissä herättää tai mitä ajattelette tästä?* Haastattelun toinen vaihe kesti noin 45 minuuttia. Yhteen väittämään liittyvän keskustelun kestoksi jäi keskimäärin siis vajaa kymmenen minuuttia. Koko keskustelun lopusta varattiin vielä 15 minuuttia erillistä yhteenvetoa ja haastattelun lopetusta varten. Haastattelun lopussa annettiin keskustelijoille lisäksi mahdollisuus väittämien kommentointiin ja palautteen antamiseen. Saatu palaute huomioidaan aineiston analysoinnissa.

---

¹²⁵ Hirsjärvi & Hurme, 2004; Valtonen 2005, 223.

¹²⁶ Valtonen 2005, 236.

¹²⁷ Hirsjärvi & Hurme 2004, 62.

Keskustelujen kokonaiskesto vaihteli ryhmäkohtaisesti puolestatoista tunnista kahteen tuntiin (90 – 120 min.). Haastattelutilanteessa keskustelut tallennettiin yhtä ryhmää lukuun ottamatta sekä videolle että sanelukoneelle, yhden ryhmän keskustelu tallennettiin vain sanelukoneelle, koska videonauhuri ei ollut haastattelun aikana käytettävissä. Digitaaliseen muotoon tallennetut haastattelut litteroin itse tekstitiedostoiksi¹²⁸ mahdollisimman pian haastattelun päätyttyä. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 97 tekstisivua, josta 54 sivua on kristilliseen kasvatukseen liittyvää yleiskeskustelua ja 43 sivua asennevääntämiin liittyvää keskustelua. Haastatteluihin liittyvät tallenteet ja litteroinnit ovat omassa hallussani tutkimuksen valmistumiseen asti, jonka jälkeen ne hävitetään asianmukaisesti¹²⁹.

4.5 Focusryhmien jäsenten esittely

Haastattelutilanteen yhteydessä jokainen osallistuja täytti itsestään taustatietolomakkeen (Liite 2), jossa kysyttyjä tietoja oli tarkoitus hyödyntää tutkimuksen analyysivaiheessa. Lomakkeessa kysyttiin haastateltavien iän ja sukupuolen lisäksi koulutustaustaa, työhistoriaa, perhetietoja ja henkilön sitoutumista johonkin kristilliseen herätysliikkeeseen tai suuntaukseen. Litteroinnin yhteydessä häivyttiin osallistujien tunnistetiedot sekä paikkakuntaan ja hiippakuntaan liittyvät tiedot anonyymiyden varmistamiseksi. Jatkossa käytän haastateltavista ainoastaan koodaustietoja, joissa mainitaan henkilön sukupuoli, ikä ja focusryhmän numero. Esimerkkikoodi N42/2 tarkoittaa siis 42-vuotiaasta naista toisesta focusryhmästä ja M23/4 tarkoittaa 23 –vuotiaasta miestä neljännessä focusryhmästä.

Neljän ryhmän yhteensä kuudestatoista haastateltavasta naisia oli yksitoista ja miehiä viisi. Haastateltavista alle 30 –vuotiaita oli kolme henkilöä, 31 – 49 –vuotiaita seitsemän henkilöä ja 50-vuotiaita tai yli oli kuusi henkilöä. Henkilöiden työkokemuksen määrä oli suoraan verrannollinen henkilön ikään siten, että vähiten työkokemusta (< 5 vuotta) oli nuoremmilla henkilöillä ja vastaavasti eniten työkokemusta oli yli 50 –vuotiailla. Huomattavaa kuitenkin on, että henkilöiden määrä jakaantui tasan (8/8) alle ja yli kymmenen vuotta työssä olleilla nuorisotyönohjaajilla.

Kaikilla vastaajilla oli kirkon nuorisotyönohjaajan koulutus. Yhdeksällä henkilöllä oli nykyisen koulutusjärjestelmän mukainen ammattikorkeakoulututkinto joko sosionomin (8 henkilöä) tai yhteisöpedagogin (1 henkilö) tutkintonimikkeellä. Seitsemällä henkilöllä aikaisempi opistotasoinen nuorisotyönohjaajan tutkinto. Kaksi henkilöä oli opistotutkintonsa jälkeen kouluttautunut Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja liittänyt tähän

---

¹²⁸ Time New Roman, fonttikoko 12, riviväli 1,5.

¹²⁹ Hirsjärvi & Hurme 2004; Aineistonhallinnan käsikirja.

tutkintoonsa myös kelpoisuuden kirkon diakonian virkaan. Lisäksi toinen heistä oli suorittanut myöhemmin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon, samoin kuin yksi ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista nuorisotyönohjaajistakin. Varsinaisen tutkintokoulutuksen lisäksi seitsemällä vastaajalla oli erilaisia täydennys- ja lisäkoulutuksia.

Haastateltavien työalavastuut nykyisessä seurakuntatyössä jakaantuivat tasaisesti varhaisnuorisotyön ja rippikoulun jälkeisen nuorisotyön kesken. Kahdeksalla henkilöllä kuudestatoista oli vastuullaan useampia toiminnan muotoja ja eri-ikäisten lasten ja nuorten kanssa tehtävää työtä. Yhdessä focusryhmässä kaikki työntekijät ilmoittivat päävastuualueekseen varhaisnuorisotyön, kolmessa muussa ryhmässä oli mukana sekä varhaisnuorten että nuorten ja nuorten aikuisten kanssa tehtävän työn tekijöitä. Lähes kaikki vastaajista ilmoittivat osallistuvansa rippikoulutyöhön ja kolme työntekijää ilmoitti ensisijaiseksi vastuutyöalaksi nimenomaan rippikoulutyön. Isostoiminta ja vapaaehtoisten koulutus liittyvät kiinteästi rippikoulun jälkeiseen nuorisotyöhön, koulu- ja oppilaitostyö oli kahden työntekijän vastuulla ja toiselle heistä kuului vastuuta myös erityisnuorisotyöstä. Kaksi työntekijää mainitsi vastuutyöalaksi kansainvälisen ja monikulttuurisen nuorisotyön. Kahdessa focusryhmässä oli mukana johtava nuorisotyönohjaaja, he molemmat osallistuivat johtajuudestaan huolimatta myös perustyöhön.

Haastateltavien hengellinen ja uskonnollinen tausta näyttäytyi hyvin yleiskirkollisena, puolet haastatelluista eli kahdeksan henkilöä (4+4) ilmoitti taustakseen luterilaisuuden tai oli jättänyt vastaamatta kysymyksen. Neljä henkilöä ilmoitti taustakseen kansan raamattuseuralaisuuden, kolme henkilöä ilmoitti olevansa evankelisia ja yksi henkilö ilmoitti taustakseen herännäisyyden. Kolme vastaajaa ilmoitti taustansa olevan useammassa kuin yhdessä hengellisessä liikkeessä, joista näissäkin kahdessa mainittiin kansan raamattuseuralaisuus.

4.6 Aineiston analysointi

Keräämäni aineisto osoittautui jo litteroinnin yhteydessä sekä määrällisesti runsaaksi että myös sisällöllisesti monipolviseksi. Tämä aiheutti erityisiä haasteita analysoinnin aloittamiselle, koska kerätyn aineiston olisi voinut analysoida hyvin eri tavoin. Hirsjärvi & Hurmeen¹³⁰ mukaan laadullisen aineiston analysoinnissa onkin monenlaisia mahdollisuuksia ja toisinaan on tarpeellista myös se, että voidaan tarvittaessa kokeilla erilaisia analyysitapoja ja kehittää työskentelytapoja ja ratkaisumalleja juuri tämän olemassa olevan aineiston käsittelyyn. Tutkimusaineiston analyysi voi tapahtua haastattelun kuvauksen ja tulkinnan jatkumona, siis

---

¹³⁰ Hirsjärvi & Hurme 2000, 136.

prosessina jossa haastateltavat määrittävät kristillistä kasvatusta ja tuottavat itse keskustelun kuluessa uusia ajatuksia ja yhteyksiä esittämiensä eri näkemysten välille. Kun aineisto on saatu kerättyä, tehdään usein jo litteroinnin yhteydessä ensivaiheen tulkintaa ja rakennetaan siten esiymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä eli tässä tapauksessa kristillisen kasvatuksen olemuksesta. Lopullisen analyysin yhteydessä aineisto tiivistetään, luokitellaan ja tulkitaan uudelleen lopullisten johtopäätösten tekemistä varten.¹³¹

Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen¹³² mukaan tutkimustehtävä, tutkimuskysymykset ja tutkijan tekemät valinnat ohjaavat ja jäsentävät aineiston käsittelyä ja tulkintaa. Laadullisen aineiston analyysin tyypillisin piirre liittyy aineiston ja tutkimustehtävän sekä tutkimuskysymysten tiiviiseen ja jatkuvaan vuoropuheluun.¹³³ On siis käytävä jatkuvaa dialogia aineiston kanssa ja pysähdyttävä pohtimaan kristillisen kasvatuksen sisältöä ja olemusta kysymällä: *kun näissä keskusteluissa kristillisestä kasvatuksesta puhutaan näin, millaisia päätelmiä voin siitä tutkijana tehdä?*¹³⁴

Tekijän systemaattinen ja järjestelmällinen työskentelytapa, analyysiprosessin eri vaiheiden aukikirjoittaminen ja omien valintojen läpinäkyvyys parantavat tutkimuksen luotettavuutta ja antavat lukijalle kuvan siitä, miten tutkija on työssään edennyt ja miten kirjatut tulokset ja johtopäätökset on tehty.¹³⁵ Tutkijan tekemiä valintoja ja tulkintaa ohjaavat sekä tutkimuskysymykset ja aiempi tutkimus että teoreettinen viitekehys. Lisäksi tutkijan aiheeseen liittyvään esiymmärrykseen vaikuttaa tutkijan oma subjektiviteetti ja hänen suhteensa tutkittavaan aiheeseen. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta onkin erityisen tärkeää tuoda esille tutkijan oma positio, rooli, aikaisempi tietämys ja kiinnittyminen tutkittavaan ilmiöön ja aihepiiriin.¹³⁶

Oman tutkimusaineistoni analysoinnin haasteellisuutta lisäsi se, että käytössäni oli käytännössä kaksi erilaista tutkimusaineistoa: ryhmien käymä vapaamuotoinen keskustelu kristillisestä kasvatuksesta ja asennevääntämiin perustuva keskustelu. Molemmat aineistot vaativat mielestäni erilaisen lähestymistavan ja analysointitavan, joista kerron tarkemmin seuraavaksi.

---

¹³¹ Hirsjärvi & Hurme 2000, 136, 137.

¹³² Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 15, 19.

¹³³ Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010.

¹³⁴ Alasuutari 2007, 88.

¹³⁵ Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010.

¹³⁶ Juvonen 2017.

4.6.1 Keskustelujen sisällönanalyysi

Luettuani ja kuunneltuani muutaman kerran litteroituja keskusteluja ja pohdittuani erilaisia analyysitapoja, päädyin tiivistämään ensimmäisen keskusteluvaiheen tutkimusaineiston mahdollisimman selkeään kieliasuun sisällönanalyysia¹³⁷ varten. Sisällönanalyysillä pyrin saamaan esille ja esittelemään tutkimusaineiston keskeisimmät havainnot kristillisestä kasvatuksesta niin, että näiden havaintojen välisiä suhteita voidaan tarvittaessa verrata myös toisiinsa.¹³⁸ Oman tutkimukseni kannalta katsottuna olennaista sisällönanalyysissä on erottaa käsiteltävästä aineistosta samanlaisuudet ja erilaisuudet, yksinkertaisesti siis *mitä kristillinen kasvatust on ja mitä se ei ole*.

Aluksi ajattelin tehdä analyysin mahdollisimman induktiivisesti, aineistolähtöisesti, mutta luettuani muutaman kerran litteroituja keskusteluja vaihdoin abduktiiviseen sisällönanalyysiin¹³⁹, jossa hyödynsin aikaisempia Muhosen ja Muhonen & Tirrin¹⁴⁰ artikkelissaan käyttämiä kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksia. Päädyin hyödyntämään tätä aikaisempaa luokittelumallia ensinnäkin siksi, että Muhosen omassa gradussaan käyttämä luokittelumalli perustuu pitkälti sosiologiseen uskontojen tutkimuksessa hyödynnettyihin uskontojen ulottuvuuksien määrittelyihin. Toinen syyni oli paljon arkisempi ja käytännöllisempi ja se liittyy siihen, että Muhonen & Tirrin artikkelissa esitettyä kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksia käytetään kirkon nuorisotyön koulutuksessa, silloin kun halutaan jäsentää teoreettisesti kristillistä kasvatusta ja kirkon nuorisotyötä.

Aloitin siis keskusteluaineistoihin liittyvän analyysini määrittelemällä ja kuvaamalla Muhonen & Tirrin artikkelin mukaiset ulottuvuudet tarkemmin, jotta sain riittävän ymmärryksen siitä, millaisia asioista eri ulottuvuuksien on ajateltu muodostuvan. Vaikka käsitteet olivat sinänsä minulle tuttuja, niiden tarkempi sisällöllinen jäsentäminen oli tarpeellista, jotta pystyin hyödyntämään ulottuvuuksia mahdollisimman luotettavasti keskustelun analysoinnissa. Tämän jälkeen järjestin käytössäni olleet focusryhmien keskustelut analyysiluokkiin Muhosen luoman kuuden ulottuvuuden mallin mukaisesti. Tätä analyysivaihetta kuvaavat parhaiten taulukosta 3, joka antaa esimerkin omaisen näytteen tutkimusaineiston luokittelusta. Analyysitaulukosta voi myös tehdä havaintoja aineiston luokitteluun liittyvistä haasteista ja tulkintamahdollisuuksista, kuten puheeseen sisältyvästä erilaisista kerrostumista.

---

¹³⁷ Tuomi & Sarajärvi 2018; Hirsjärvi & Hurme 2000.

¹³⁸ Tuomi & Sarajärvi 2018.

¹³⁹ Hirsjärvi & Hurme 2000, 136.

¹⁴⁰ Muhonen 2005; Muhonen & Tirri 2008.

TAULUKKO 3. Esimerkki keskusteluaineiston luokittelusta Muhosen mukaisiin ulottuvuuksiin.

KUKA	ALKUPERÄINEN PUHE	PELKISTETTY	LUOKKA
N26/1	me ollaan kuitenkin aina sanan äärellä ja niinku tavallaan se on oikeen semmonen opetushetki	Raamatun sanan äärellä oleminen Opettaminen	OPIILLINEN
N40/1	siinä on kristinuskon keskeiset asiat	kristinuskon keskeiset asiat	OPIILLINEN
N52/2	..kristillinen kasvatusta on sitä, että me pidetään seurakunnan työntekijänä yllä sitä, mitä esimerkiksi Raamattu opettaa	Sitä mitä Raamattu opettaa	OPIILLINEN
M53/2	Kristillisen kasvatuksen perusidea on se, että koetetaan opettaa sitä, mitä Jeesus halusi ihmisten olevan, toimivan ja tekevän toisilleen tai miten Jeesus kasvatti	opetetaan sitä, mitä Jeesus halusi ihmisten olevan, toimivan ja tekevän toisilleen miten Jeesus kasvatti	OPIILLINEN
N35/2	ilon kautta, semmosen tekemisen ja touhuamisen kautta	ilo, tekeminen ja touhuaminen	KOKEMUKSELLI NEN
N35/2	joskus nuorempana katoinkin mun nuorisotyönohjasta, se oli ihana hömelö, se hillu ja touhus	mallina oleminen, lasten ja nuorten kanssa touhuamista ”hillumista”	KOKEMUKSELLI NEN
M35/3	kristillinen kasvatusta ja usko, niin ei se pyöri minun napani ympärillä, että enemmän tässä ollaan osallisena jostain joka on suurempi – suurempi yhteys tai yhteisö – ja mä nään tän kasvatusta myös jotenkin niin, että minä en ole se joka kasvattaa... että olen ehkä yhtenä palasena .. niin ihmisten, nuorten elämässä.	osallisena jostain suuremmasta yhteys, yhteisö kasvattaa	KOKEMUKSELLI NEN
N26/1	eilenkin käytiin hyvää keskustelua pakolaisista ja ... siitä päästiin hyvään keskusteluun ...	ihmiisiin ja arvoihin liittyvät keskustelut	EETTIS- MORAALINEN
N40/1	... että rippikoulussa ei kiusata, tämmösiä konkreettisia asioita, jotka kertoo siitä meidän arvopohjasta	sääntöjen ja arvojen konkretisoimista ja todeksi elämistä lapsen ja nuoren arjessa	EETTIS- MORAALINEN
M58/3	kun me mietitään nuorille usein siitä, että mikä ois heille niinku parasta elämässä ja annetaan varmaan myös jollain tavalla vastauksia tai yritetään ohjata heitä myös sitten valitsemaan...	valintojen tekemiseen ohjaamista,	EETTIS- MORAALINEN
N40/1	toteutuu paljon semmosen rinnallakulkemisen kautta, rinnallakulkijan kautta voi näkyä se luottamus ja turvautuminen siihen Jumalaan...	rinnallakulkemista, rinnallakulkijan oman uskon merkityksellisyys luottamus turvautuminen	HUOLENPIDOLLI NEN
M58/3	Enemmän ne on näitten elämäntilanteiden selvittelyä	elämäntilanteiden ja tapahtumien selvittelyä	HUOLENPIDOLLI NEN

Muhonen & Tirrin kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksien jälkeen halusin testata saman aineiston analysoinnissa myös Launosen¹⁴¹ artikkelissaan esittämiä kristillisen nuorisotyön ulottuvuuksia. Launosen kristillisen nuorisotyön ulottuvuudet ovat hengellinen, sosiaalinen ja pedagoginen ulottuvuus sekä näiden yhdistelmistä syntyvät kristillisen kasvatuksen, diakonian ja sosiaalipedagogisen toiminnan ulottuvuus. Lajittelin ja järjestin vapaamuotoisen keskusteluaineiston siis myös näiden Launosen määrittelemien ulottuvuuksien mukaan, josta seuraava taulukko 4 antavaa havainnollisemman kuvan.

TAULUKKO 4. Esimerkki keskusteluaineiston luokittelusta Launosen hengellisen ulottuvuuden mukaan.

KUKA	ALKUPERÄINEN PUHE	PELKISTETTY	LUOKKA
N26/1	... koen itse tarttuvani herkästi sellaiseen, ett jos joku (juttu) käy jostain hengellisestä asiasta, niin kyllä mä tartun siihen herkästi ja sit mä lähden jatkamaan sitä	Hengellinen keskustelu	PEDAGOGINEN
N52/2	taidan kompata tässä nyt aika paljon niitä tarinoita, että ne tarinat voi olla sellasia, että ne osallistuu siihen tarinaan tai sitten mä vaan kerron... ja sit siihen voi liittyä just jotain leikkiä tai laulua... tarinat erilailla toteutettuna ...	tarinoita, osallistumista, leikkimistä, laulamista, erilaisia tarinoita eri tavalla toteutettuna	PEDAGOGINEN
N51/1	että on hyväksyvä ja välittävä ilmapiiri	hyväksyvä ja välittävä ilmapiiri,	SOSIAALINEN
M53/2	Kristillisen kasvatuksen perusidea on se, että koetetaan opettaa sitä, mitä Jeesus halusi ihmisten olevan, toimivan ja tekevän toisilleen tai miten Jeesus kasvatti	opetetaan sitä, mitä Jeesus halusi ihmisten olevan, toimivan ja tekevän toisilleen	HENGELLINEN
N39/4	me kasvatetaan paljon enemmän silloin kun me ei aktiivisesti ajatella kasvattavamme - kun kohdataan niin tapahtuu sitä, ollaan vuorovaikutukses	vuorovaikutus ja kohtaaminen	SOSIAALINEN
N26/3	... on joku paikka mis tulee kuulluksi... ett saa sanoa sen, milt tuntuu ja saa puhua ylipäätänsä, niin sekin auttaa...	kuulluksi tuleminen puhumisen mahdollistaminen	DIAKONINEN
N26/3	vastuu siitä, että tuodaan sitä turvallisuut, lämminsydämisyyt, rakkautta sille nuorelle, koska jos kukaan ei uskalla tuoda sitä, niin ajatellaan ett se on yksilökeskeist, niin kuka sitä nuorta sit tänpäivän elämäs kuljettaa?	turvallisuus, lämminsydämisyyt rakkauts	DIAKONINEN
M35/3	... lähtee siitä ihmisestä, siitä kristitystä, siitä nuoresta – siitä hänen elämäntilanteestaan...	nuoren omasta elämäntilanteesta lähtevää	DIAKONINEN

¹⁴¹ Launonen 2007.

Olen eritellyt, luokitellut ja teemoitellut keskusteluaineistoa edellä mainituilla tavoilla ja pyrkinyt näin syvemmän synteesin ja ymmärryksen tasolle niin, että kristillisen kasvatuksen olemusta ja sisältöä voitaisiin tarkastella uudella tavalla teoreettisesti. Olen tarkastellut aineistoa tästä ajatusmaailmasta käsin ja pyrkinyt ymmärtämään kristillisen kasvatuksen olemusta ja kerrostumia monipuolisesti sekä sijoittamaan niitä olemassa oleviin jäsenryhmilleihin.¹⁴² Seuraavaksi siirryn asennevääntämien analysoinnin kuvaamiseen.

4.6.2 Asennevääntämien analysointi

Yksinkertaisimmillaan asennevääntämät voidaan ymmärtää ja käsitellä haastatteluvirikkeinä, jolloin niiden yhtenä tarkoituksena on rohkaista puhumaan aiheeseen liittyvistä piilevistä tai itsestään selvistä asioista¹⁴³. Vesala & Rantasen mukaan asennevääntämien käytöllä tutkimushaastattelussa voi olla myös provokatiivinen tarkoitus silloin kun tavoitteellaan keskustelua kiistanalaisista kysymyksistä, arvoista tai asenteista. Asennevääntämien käytöllä pystytään sekä nostamaan esille että muodostamaan sosiaalisesti ja kommunikatiivisesti rakentunutta todellisuutta. Thomas & Znanieckin mukaan asenne voidaan ymmärtää suhdekäsitteeksi, joka kuvaa ihmisen suhdetta sosiaalisiin ilmiöihin ja samalla asemoittaa hänet sosiaaliseen maailmaan.¹⁴⁴ Tässä omassa tutkimuksessani asennevääntämällä oli selkeä provokatiivinen tavoite saada nuorisotyönohjaajat keskustelemaan, ottamaan kantaa ja argumentoimaan juuri näitä kristillisen kasvatuksen kiistanalaisia kysymyksiä.

En halunnut analysoida asennevääntämiä menetelmällisesti samalla tavalla sisällönanalyysillä miten toimin vapaamuotoisen kristilliseen kasvatukseen liittyvän keskustelun osuudessa. Vesala & Rantasen¹⁴⁵ mukaan laadulliseen asennetutkimukseen liittyykin omanlaisensa empiirinen metodiikka, jossa aineiston analyysin painopiste on väittämiin liittyvissä kannanotoissa ja perusteluissa ja jossa olennaista on analyysin kahdenlainen lähestymistapa. Ensimmäisessä luokittelevassa analyysivaiheessa aineistosta on tärkeää tunnistaa väittämään liittyvät kannanotot ja perustelut, tämän jälkeen ne järjestellään ja koodataan siten, että niistä voidaan etsiä ja tunnistaa eroja ja samanlaisuuksia. Laadullisen aineiston analyysissä erityisesti erilaisuuksiin liittyvät havainnot ovat merkityksellisiä ja rikastuttavia tutkittavan ilmiön ymmärtämiseksi ja käsitteellistämiseksi¹⁴⁶.

---

¹⁴² Hirsjärvi & Hurme 2000, 144, 150.

¹⁴³ Törrönen 2017, 233-255.

¹⁴⁴ Vesala & Rantanen 2007, 23, 26-28, 33.

¹⁴⁵ Vesala & Rantanen 2007, 11, 12.

¹⁴⁶ Mäkelä 1990, 44.

Ensimmäisen vaiheen luokittelevaa analyysia varten litteroin asenneväittämät omaksi tiedostokseen ja järjestelin ne samalla sekä focusryhmittäin että väittämittäin samalla tavalla kuin ensimmäisen keskusteluosuuden aineistonkin. Seuraavassa vaiheessa kävin aineiston lukemalla läpi ja muokkasin sitä vielä puhekielisestä litteroinnista selkeälle yleiskielelle poistamalla tilkesanat ja ylimääräiset asiaankuulumattomat huomautukset. Varoin kuitenkin muuttamasta keskustelun sisältöä, käytettyjä ilmaisutapoja ja käsitteitä. Lukiessani aineistoa uudelleen useampaan kertaan tiivistin ja selkeytin sitä poistamalla myös puheenvuoroihin liittyvät tunnisteet. Selkeyttämisen ja kieliasun muokkaamisen jälkeen järjestin aineiston vielä kertaalleen uudestaan kokoamalla sen focusryhmittäin ja väittämittäin uudeksi tiedostoksi.

Tämän jälkeen erittelin ja koodasin aineistoa etsimällä kannanotoista kutakin väittämää tukevia ja sitä kumoavia kannanottoja ja niihin liittyviä perusteluja sekä huomioimalla väittämiin liittyvät kysymyksenasettelut ja retoriset pohdinnat: uudelleenlukemisen yhteydessä koodasin aineiston vielä kertaalleen ja järjestin sen väittämittäin kolmeen ryhmään: väittämää tukevat ja kumoavat kannanotot sekä niihin liittyvät kysymykset ja muut kiinnostavat havainnot. Samalla etsin eri väittämien kohdalla focusryhmittäin eroja ja samankaltaisuuksia ja näistä kannanotoista ja kysymyksenasetteluista kokosin erillisen analyysimatriisin (ks. taulukko 5) helpottaakseni seuraavaa tulkintavaihetta¹⁴⁷.

TAULUKKO 5. Esimerkki analyysimatriisista: *Jumalanpalveluksella ja ehtoolliskasvatuksella on keskeinen asema nuorisotyössä.*

TIIMI 1	ON	EI OLE	Kysymykset	Muut havainnot
	rippikoulutyössä se on todella keskeistä: sakramenteja pidetään esillä ja yhteistä kokoontumista	varsinkin sunnuntain klo 10, ei todellaakaan ole	miten sen niinku aattelee? miten se pitäis aatella?	pitäis keskustella siitä, missä se ihmisen ja Jumalan välinen yhteys syntyy? Missä sille on tila ja paikka?
	on sen merkitys keskeisemmässä asemassa nyt kuin aikaisemmin	käytiinkö ennen ehtoollisella? Ei siellä saanut käydä		... että mitä siinä sillä jumalanpalveluksella niinku tarkoitetaan??
	kehittämisasiakirjan mukaan pitäisi olla keskeinen ja sitä pitäisi myös kehittää	muiden seurakuntalaisten pitäisi hyväksyä ne nuoret sinne		jos puhutaan teologisella tasolla, se on keksitty joskus aikanaan, mutta jos se ei ole tänä päivänä sitä enää, niin siitä pitäisi keskustella
	HALUAMME että se on keskeinen, eri asia onko se todellisuutta – teemme työtä sen eteen, että olisi			

¹⁴⁷ Vesala & Rantanen 2007, 12.

Seuraavassa vaiheessa pyrin selvittämään sitä kristillisen kasvatuksen todellisuutta, josta kannanotot ja perustelut välittävät tietoa? Lukiessani asenneväittämien avulla kerättyä tutkimusaineistoa olen pyrkinyt sekä erittelemään, tulkitsemaan että ymmärtämään sitä, miten nuorisotyönohjaajat arvottavat heille väittämien kautta esitettyjä näkemyksiä kristillisestä kasvatuksesta. Analysoidessani aineistoa olen etsinyt vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Mihin ja miten haastateltavat oikeastaan ottavat kommunikoidessaan kantaa? Millä tavoin he ottavat kantaa näihin asioihin ja miten he perustelevat kannanottojaan? Näitä kysymyksiä pohtiessani olen pyrkinyt muodostamaan selkeän ja ymmärrettävän synteesin kunkin asenneväittämän esittämästä tematiikasta. Asenneväittämiä hyödyntämällä saadaan tietoa haastateltavien näkemyksistä, asenteesta ja suhteesta kristilliseen kasvatukseen ja siihen liittyviin erilaisiin katsantokantoihin. Keskustellessaan ryhmässä yksittäisen nuorisotyönohjaajan näkemys kristillisestä kasvatuksesta saa myös laajemman merkityksen ja haastateltavana hän asettuu suhteeseen sekä itse aiheeseen että häntä ympäröivään sosiaaliseen kenttään ja todellisuuteen.¹⁴⁸

5 Tutkimuksen tulokset

5.1 Kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksien tarkastelu

Tässä luvussa tarkastelen focusryhmähaastatteluihin osallistuneiden nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta. Olen luokitellut ja analysoinut keräämäni aineiston sekä Mervi Muhosen¹⁴⁹ omassa pro gradu –tutkimuksessaan käyttämän kristillisen kasvatuksen kuuden ulottuvuuden mallin mukaan että Pekka Launosen¹⁵⁰ omassa artikkelissaan esittämän kristillisen nuorisotyön jäsentämisen mallin mukaan. Lähtökohtaisesti olen hyödyntänyt analyysia tehdessäni ensin Muhosen kuutta ulottuvuutta ja sen jälkeen reflektoinut tuloksia Launosen jäsenystä hyödyntäen.

Tulosten esittelyn yhteydessä käytän paljon keskusteluaineistosta poimittuja esimerkkejä, koska olen halunnut kuulla ja tuoda esille nuorisotyönohjaajien näkemyksiä kristillisestä kasvatuksesta. Pyrin kuitenkin jäsentämään kirjoittamani tekstin niin, että siitä rakentuisi lukijalle mahdollisimman ehyt kokonaisuus myös ilman keskustelusta poimittuja lainauksia. Osaa lainatuista puheenvuoroista olen joutunut muokkaamaan tai lyhentämään, poistamalla lainauksesta turhia tilkesanoja tai asioita, joiden perusteella keskustelija tai hänen

---

¹⁴⁸ Vesala & Rantanen 2007, 15, 16.

¹⁴⁹ Muhonen 2005.

¹⁵⁰ Launonen 2007.

seurakuntansa olisi voitu tunnistaa. Nämä lyhennykset ja poistot on merkitty tekstiin kolmella pisteellä, joissakin lainauksissa oleva ajatusviiva viestittää puheen tauottamisesta. Puheenvuorojen perässä oleva tunnistekoodi kertoo puhujan sukupuolen ja iän sekä focusryhmän numeron.

5.1.1 Opillisuus ja rituaalisuus

Muhonen & Tirrin¹⁵¹ mukaan kristillisen kasvatuksen **opillisessa ulottuvuudessa** on kysymys kristinopin ja siihen liittyen totuuskäsitysten välittämisestä. Kyse ei ole kuitenkaan pelkästään tiedollisista asioista, vaan myös turvallisuudesta ja luottamuksen välittämisestä. Opillisen ulottuvuuden kautta lapselle ja nuorelle välittyy kuva hyvästä ja rakastavasta Jumalasta, Luojusta ja Lunastajasta. Raamatunkertomukset ovat opillisen ulottuvuuden keskeinen elementti ja niiden avulla on mahdollista käsitellä myös oman aikamme erilaisia elämänskysymyksiä lasten ja nuorten kanssa. Opillinen ulottuvuus ei kuitenkaan noussut nuorisotyönohjaajien puheissa erityisen vahvasti esille. Selkeimmin opilliseen ulottuvuuteen liittyvistä asioista puhuttiin kahdessa focusryhmässä ja niissäkin opillisuus tuli esille vain muutamassa puheenvuorossa. Molemmissa keskusteluissa argumentoitiin tässä kohdin tutuilla käsitteillä eikä niiden tarkempaan selittämiseen tuntunut olevan tarvetta.

Ensimmäisen focusryhmän mukaan kristillinen kasvatus on kristilliseen uskoon ja oppiin perustuvaa kasvatusta. Seurakunnan työssä Raamatulla ja sen opettamisella on keskeinen asema ja merkitys. Kasvatuksessa keskeistä on tuoda esille kristinuskon erityisyyttä, joka liittyy sovitukseen ja pelastukseen, kuten seuraavat esimerkit kertovat:

Kristilliseen uskoon ja oppiin perustuvaa kasvatusta... tai Jeesuksen merkitys, että tarvitaan jotain Vapahtajaa, että ei selvitä omin neuvoin, siinä on se kristinuskon erityisyys. N51/1

Me ollaan kuitenkin aina Sanan äärellä ja niinku tavallaan se on oikein semmonen opetushetki. N26/1

Uskon, toivon ja rakkauden välittämistä halutaan pitää vahvasti esillä ja toimia Jeesuksen pyynnöstä ja esimerkin mukaisesti. Samalla nähdään, että kristillinen kasvatus ei ole pelkästään ihmisen vastuulla, vaan kasvattaja nähdään Seppälän¹⁵² ja Muhonen & Tirrin¹⁵³ tavoin Jumalan työtoverina, jonka tehtävänä on ensisijaisesti saattaa lapsi ja nuori Jumalan yhteyteen:

että se ei tarte niin tiukkaa raamia, koska tää ei oo niinku yksin ihmisten asia, ett jätetään jotain nyt sille Jumalallekin ja Jeesukselle tehtäväksi. N40/1

Toisessa focusryhmässä keskustelijat olivat yksimielisiä siitä, että kristillisen kasvatuksen lähtökohta ja oikeutus on Jeesuksen antamassa kaste- ja lähetyskäskyssä sekä

---

¹⁵¹ Muhonen & Tirri 2008, 78.

¹⁵² Seppälä 1988, 16.

¹⁵³ Muhonen & Tirri 2008, 78.

lähimmäisenrakkaudessa. Yhden ryhmäläisen mukaan kristillinen kasvatus on Raamatun opettamista, käskyjen ja pienoisevankeliumin siirtämistä tähän päivään:

Olen opettanut esimerkiksi sitä että minkälainen kirja on Raamattu - oon yrittänyt tuua sieltä esille aina jonkinlaista konkretiaa, siellä on siis asioita joita pystyy tekemään: käskyjen ja pienoisevankeliumin kautta - siirrettävissä tähän päivään - arvoja ja tavallaan oppeja jakaa...N52/2

Kristillisessä kasvatuksessa ja sen toteuttamisessa korostettiin Jeesuksen esimerkin mukaista toimintaa ja toisaalta tavoiteltiin sitä, mitä Jeesus halusi ihmisten olevan ja miten Jeesus halusi ihmisten toimivan. Oleellisena pidettiin sitä, että lapset ja nuoret tietävät olevansa mukana seurakunnan toiminnassa ja tähän liittyen todettiin, että kristillisessä kasvatuksessa tähdätään myös kirkon ja seurakunnan olemassaolon säilyttämiseen ja siihen, että ihmiset sitoutuvat seurakuntaan. Kristillinen kasvatus lähtee siis Raamatusta ja tukee lapsen ja nuoren seurakuntalaiseksi kasvamista, kuten seuraavassa keskustelulainauksessa tulee hyvin esille:

Kristillinen kasvatus tähtää semmoseen kirkon ja seurakunnan olemassaoloon ja sen pystyessä pysymiseen ja siihen, että ihmiset sitoutuu siihen – että hahmottaa maailman silleen kristillisestä elämäntavasta lähtien (en osaa sitä ehkä määrittää) kristillisen kasvatuksen erityispiirre on semmonen Raamatusta lähtevä ja seurakuntaa tukeva kasvatus. M53/2.

Kristilliseen kasvatukseen liitettiin kristillinen arvomaailma sekä se, että lapsi hahmottaa maailmaansa kristillisestä elämäntavasta käsin. Tämä kaikki, opillisuus, uskomukset, totuuskäsitykset ja tieto halutaan välittää kokemuksellisesti ja kivalla tavalla, joka sopii lasten ja nuorten elämis- ja käsitysmaailmaan:

Siellä on aina joku Raamattujuttu tai semmonen, että sitä opettaa sit sillai kivalla tavalla, ett niinku tekemällä silleen. N35/2.

Molemmissa keskusteluissa oleellisena pidettiin myös sitä, että lapset ja nuoret tietävät olevansa mukana seurakunnan toiminnassa ja että *seurakunnan lippulaivaa* pidetään selkeästi esillä. Kristillinen kasvatus tukee lasten ja nuorten seurakuntalaiseksi kasvamista ja laajemmin ajateltuna sillä tavoitellaan myös kirkon ja seurakunnan olemassaolon (ja aseman) säilyttämistä yhteiskunnassa. Keskusteluiden perusteella näyttääkin siltä, että kasvatuksen näkökulmasta opillisuus, totuuskäsitykset ja tieto ovat tärkeitä koska ne luovat perustan seurakuntalaiseksi kasvamiselle. Lasten ja nuorten kohdalla oleellista on, että opillisuus ja tietämiseen liittyvät asiat tuodaan aina esille kokemuksellisesti ja kivalla tavalla, joka sopii lasten ja nuorten elämis- ja käsitysmaailmaan ja mahdollistavat kristillisen elämäntulkinnan.

Kristinuskoon liittyvät tavat ja perinteet sekä jumalanpalvelukseen ja muuhun uskon harjoittamiseen liittyvät asiat kuuluvat Muhonen & Tirrin luokittelussa **rituaaliseen ulottuvuuteen**. Yhteinen uskon harjoittaminen tarjoaa heidän mukaansa lapselle ja nuorelle mahdollisuuden osallistumisen ja tekemisen kautta päästä osalliseksi seurakunnan yhteisestä uskosta ja yhteisöllisyydestä. Muhonen & Tirri nostavat artikkelissaan esille myös rituaaleihin

sisältyvän tiedon jakamisen että turvallisen ilmapiirin merkityksen. Samalla he liittävät rituaalisen ulottuvuuden yhteyteen myös opillisen ja kokemuksellisen ulottuvuuden.

Rituaalisuuteen liittyvät maininnat jäivät kristillisen kasvatuksen keskustelussa vieläkin niukemmiksi kuin opillisuuteen liittyvät asiat. Ainoastaan muutamassa puheenvuorossa käsiteltiin tai sivuttiin suoraan rituaalisuuteen, hartauden harjoittamiseen ja yhteisen uskon todeksielämiseen liittyviä näkökulmia. Oleellisin ja sinänsä merkityksellinen havainto tästä näkökulmasta katsottuna onkin juuri se, että toiminnassa on aina hartaus tai hartaudellisia elementtejä tai että rukoilemista ja sen opettamista pidetään tärkeänä:

...elementtejä, jotka kuuluvat hartauteen, että sytytetään kynttilä ja lauletaan, luetaan Raamattua yhdessä ja puhutaan siitä Raamatusta. N51/1.

(Varhaisnuorisotyössä) Seurakunnan kerhot erottuu sillä, että siellä pidetään hartaus. N52/2.

Jos jonkin tavan haluaa opettaa, niin se olisi rukous, että on yhteys, keskusteluyhteys Jumalaan ja tietää, että on joku mikä voi auttaa jossain tilanteessa itseä tai selvittää jotain tilannetta. N35/4.

Rituaalisuuteen voidaan sisällyttää kristilliseen perinteeseen kuuluva kieli, käsitteet ja metaforat, joita hartauksilanteissa ja puheissa usein käytetään. Tähän liittyen erityisesti neljännen tiimin keskustelussa puhuttiin näiden uskonnollisten käsitteiden ja kielen ajantasaistamisesta niin, että esimerkiksi päivänavauspuheessa käytettäisiin ilmaisuja, jotka eivät olisi samalla tavalla tunnustuksellisesti latautuneita kuin perinteisessä kristillisessä kielikuvastossa. Uskonnollinen kieli, fraasit ja käsitteet tuottavat haasteita myös rippikoulussa ja isostoiminnassa ei pelkästään koulujen päivänavauksissa. Kaikkien kolmen tiimin keskusteluissa kieleen ja kristillisen uskon sanoittamiseen liittyvät asiat koettiin ainakin jossain määrin haasteellisiksi, koska että uskonnollinen kieli toimii helposti ulkoistavalla tavalla erityisesti seurakunnan oman toiminnan ulkopuolella ja yhteistyöverkostoissa. Eräs nuorisotyönohjaaja pohti näitä uskonnolliseen kieleen liittyviä haasteita sekä koulujen päivänavausten tunnustuksellisuuden että jumalanpalveluksen synnintunnustustekstien näkökulmasta, josta seuraavat kaksi keskustelulainausa:

... tunnustuksellisuudesta aamunavauksissa ja seurakunnan osallistumisesta ylipäätään koko siihen kuvioon. Aamunavaukset ovat kyllä ihan koulun omaa toimintaa .... (välistä poistettu paikallista päivänavauskäytäntöihin liittyvää tekstiä) ... siis nimenomaan kun puhutaan jostain arvoista ja tällaisista, niin – mutta se mikä sille koululle oli tavallaan se tunnustuksellisuuden tai tunnusasettomuuden kriteeri, oli nää käsitteet: ja se (päivänavauksen pitäjä) vaan vaihto sen kielen ja se vaan rupes puhuu nykysuomea ja käyttämään sellaisia ilmaisuja, jotka ei oo samalla tavalla latautuneita kun perinteinen kristillinen kieli tai kielikuvasto. M39/4.

Ja synnintunnustustekstit on ihan hirveitä. Just tossa kielessä, että sinä siirsit minut pimeydestä valoon ja niinku tätä näin – mä oon joskus sanonu näin, että jos ihmistä vaivaa että se on käynyt huorissa tai rikkonu R-kioskin ikkunan tai tehny niin oikeesti pahoja asioita ja sitten se menee sinne (jumalanpalvelukseen) ja yhtyy siihen synnintunnustukseen niin siinäkin tavallaan otetaan vastuu omista tekemisistä, mutt siinä kielessä sä muutut joksikin niinku astraaliolennoksi tai taivaanlapseksi pimeydessä ja se menee vähän

skifiksi – niin se – mä en tiedä koskettaaks se enää. .... Eihän meidän tavoite voi olla kasvattaa tämmöst omaa sisäpiiriämme tai jotakin ja just sitä kuplaa? M39/4.

Tästä huolimatta uskonnollisia tapoja ja perinteitä pidetään tärkeänä ja todetaan, että kristillisen kasvatuksen tulisi olla myös riitteihin ja tapakulttuuriin liittyvän tiedon välittämistä. Samaan aikaan kristillisen puhutavan uudelleen jäsentämisen ja tunnustuksellisesti vähemmän latautuneelle nykykielelle muokkaamisen kanssa ollaan huolissaan kristillisen kasvatuksen ohenemisesta ja tiedostetaan että sen vaaliminen ja välittäminen lapsille ja nuorille on osa kristillistä kasvatusta. Kasvatuksen rituaalinen ulottuvuus toteutuu pääsääntöisesti rippikoulussa ja seurakunnan muussa toiminnassa mukana olemisen kautta. Rippikoulussa se voi konkreettisimmillaan olla yhteisen rukouksen tekemistä leirijumalanpalvelukseen:

... kun ne rupee tekemään omaa rukousta, niin ”en mä tiedä miten näitä fraaseja käytetään” – eikun sano, mitä sulla niinku päässä pyörii ja se riittää ja lisää siihen perään aamen – niin se on siinä. N29/4.

Kristillisen kasvatuksen rituaalinen ulottuvuus kiinnittyy yhteen opillisen ulottuvuuden kanssa muun muassa siten, että rituaalien kautta ja niihin liittyen jaetaan tietoa Raamatun keskeisistä kertomuksista ja kristinuskoon liittyvistä perinteistä, opinkappaleista ja symboliikasta.

5.1.2 Kokemuksellinen ja huolenpidollinen ulottuvuus

Kokemuksellinen ja huolenpidollinen ulottuvuus muodostivat focusryhmien keskusteluissa kiistatta keskeisimmän näkemyksen kristillisen kasvatuksen olemuksesta. Focusryhmien keskusteluissa ne myös liittyivät sisällöllisesti toisiinsa, joten siksi käsittelen niitä tässä samassa alaluvussa vaikka ne Muhosen & Tirrin luokittelun mukaan kuuluvat eri kategorioihin.

Kokemuksellinen ulottuvuus pitää sisällään kasvatussuhteen emotionaalisen puolen joka välittää kokemuksen turvallisesta ja rakastavasta Jumalasta sekä läsnäolon, tulevaisuuden ja toivon näkökulmista. Luottamus Jumalaan rakentuu läsnäolon ja välittämisen kautta. Muhonen & Tirrin mukaan Kristilliseen kasvatukseen kuuluu olennaisena osana lapsen ja nuoren jumalasuhteen tukeminen ja hengellisestä hyvinvoinnista huolehtiminen. Kasvattajan ja kasvatettavan pedagogisen suhteen merkityksellisyys, suhteen turvallisuus ja sekä se, että kasvattaja näkee kasvatettavansa (lapsen ja nuoren) arvokkaana ja ainutkertaisena liittyy sekä tähän kokemukselliseen mutta yhtä lailla myös huolenpidolliseen ulottuvuuteen.¹⁵⁴

Kokemukselliseen ulottuvuuteen voidaan lasten ja nuorten kanssa toimiessa sisällyttää myös ajatus heidän oman osallisuutensa ja toimijuutensa tukemisesta, kunnioittavasta kohtaamisesta sekä dialogisuuden periaatteista. Kasvattajan oma usko ja luottamus Jumalaan

---

¹⁵⁴ Muhonen & Tirri 2008, 79.

peilautuu vuorovaikutuksessa kasvatettavaan ja luo siten perustan ohjaus- ja kasvatussuhteen laadulle sekä antaa mallin kristillisestä elämäntavasta ja aikuisuudesta.¹⁵⁵

Kokemuksellinen ulottuvuus tuli selvästi vahvemmin esille focusryhmien keskusteluissa kuin opillinen tai rituaalinen ulottuvuus. Kokemuksellisuudesta myös keskusteltiin kaikissa neljässä ryhmässä toisin kuin opillisuudesta ja rituaalisuudesta. Erityisesti nuorisotyönohjaajat puhuivat luottamuksesta ja turvautumisesta Jumalaan mutta myös kohtaamisesta, läsnäolosta ja yhdessä tekemisen merkityksellisyydestä, kuten seuraavista esimerkeistä voidaan huomata:

Hyvään kasvattamiseen kuuluu sitten myös se luottamus ja turvautuminen kolmiyhteiseen Jumalaan, joka sitten taas tuo sen hengellisen puolen siihen. N40/1.

Se on just sitä yhdessä olemista, elämistä ja touhuamista. Ehkä se just niinku leireillä huomaa, että touhutaan ja leikitään ... että sitä opettaa sit sillai kivalla tavalla, ett niinku tekemällä silleen ja hartauksissa ja muuta. N35/2.

Nuorisotyönohjaajien puheissa kristillinen ajattelu, elämänkatsomus ja hengellisyys yhdistyivät yhteiseen tekemiseen, yhdessä touhuamiseen ja iloon. Kristillinen kasvatus nähtiin lähtökohtaisesti kaikissa keskusteluissa ensisijaisesti jonakin muuna kuin opettamisena. Kristillisyyden haluttiin välittyvän ennen kaikkea mukana olemisen, yhdessä elämisen ja yhteisten keskustelujen kautta. Myönteinen ilmapiiri, läsnäolo ja nuoren arvostaminen ovat niitä asioita, jotka välittävät lapselle ja nuorelle kokemuksen rakastavasta Jumalasta ja siitä, että kaikki, koko elämä, on Jumalan kädessä. Seuraavissa haastattelulainauksissa edellä mainitut tärkeinä pidetyt asiat tulevat hyvin esille:

Tottakai ne lohtu ja toivo ne on tärkeit teemoja ja samaan aikaan siihen liittyy ehkä sit, ett toivolla ja joku pointti niin että voidaan hyväksyy se elämä sellasena kuin se on ja että se on vaivaa ja joskus mokaa ja on alamäkiä. M39/4.

rippikoulussakin psalmi 139 on vuodesta toiseen se, mikä niitä (nuoria) liikuttaa ihan hirveesti, 15-vuotiaita. Ja jotenkin tää on tavallaan se, ett se ydin on siinä arvossa: ett se arvo tulee olemassaolosta, siitä että olet luotu, että sulla on joku merkitys tässä – mä luulen, että tässä ajassa ja ilmapiirissä se korostuu omalla tavallaan... M39/4.

Keskusteluissa korostui lapsen ja nuoren hyväksyvä ja kunnioittava kohtaaminen, välittäminen ja usko nuoressa ilmenevään hyvään:

Tommosissa no, ristiriitatilanteissa tai haastavissa tilanteissa, että annetaan sille nuorelle mahdollisuus selittää myös itse itseänsä, että miksi on toiminut niin kuin on toiminut tai miksi on sitä mieltä kuin on. Kyseessä ei ole oikea-väärä -tilanne vaan niinku asioiden pyörittäminen ja sen oman mielipiteen ja kannan löytämisen – ett se on se tärkein juttu, niin sekin on jännä miten sen keskustelun asenne muuttuu ihan hirveästi sen jälkeen kun se tajuaa, että mä saan esittää tän eriävän mielipiteeni ja mua ei hylätä eikä mua... N35/4.

---

¹⁵⁵ Värri 2004, 83–90.

Nuorisotyönohjaajat pohtivat keskusteluissa kasvatussuhteen emotionaalista puolta ja rakkauden välittämistä myös refleктоimalla omaa kasvattajuuttaan:

just tää, että olenko rakastanut, olenko välittänyt, niin se on – mä nään ehkä sellasena itselle työnohjauksellisena taikka -johdollisena kysymyksenä. Ett hei, että missä mä voisin, missä tämä voisi toteutua enemmän, enenevässä määrin – vaikka rakkaus... eihän sitä voi edes mitata? M35/3.

sen minkä olette tehneet yhdelle näistä vähimmistä, niin sen te olette tehneet minulle – kyllä se mun mielestä on niinku Kristus meissä. N40/1

Keskustelussa korostui näkemys siitä, että uskoa voidaan elää todeksi monella tavalla ja monella tasolla niin, että se ei ole vain älyllisellä tietämisen tasolla tapahtuvaa opettamista vaan uskon todeksi elämistä kokonaisvaltaisesti. Kirkon ja uskon vaikutus yhteisössä ja lapsen ja nuoren toimintaympäristössä nähdään tärkeänä elementtinä. Kristillinen kasvatusta ja usko halutaan nähdä yhteisöön liittymisenä ja toisaalta yhteisö halutaan nähdä kasvun mahdollistajana:

Tää kristillinen kasvatusta ja usko, niin se ei pyöri minun napani ympärillä, että enemmän tässä ollaan osallisena jostakin joka on suurempi, suurempi yhteys tai yhteisö. Ja mä nään kasvatusta myös jotenkin niin, että minä en ole se joka kasvattaa, että olen ehkä yhtenä palasena nuoren elämässä. Se on kristillinen kirkko tai kristillisuus tai usko tai mikä ikinä se onkin eli se vaikuttaa siinä yhteisössä, että se kasvu tapahtuu siellä eikä että johonkin kasvatetaan. M35/3.

Turvallinen kasvatusta- ja ohjaussuhde, ryhmäturvallisuus sekä lapsen ja nuoren mahdollisuus olla oma itsensä on osa kristillisen kasvatusta kokemuksellisuutta ja eetosta. Vasta muutaman vuoden työssä olleen nuorisotyönohjaajan puheessa korostuu pienten juttujen ja kohtaamisten merkitys hyvän olon välittäjänä. Tärkeää on se, että lapsen ja nuoren on hyvä olla seurakunnassa ja että he saavat olla kosketuksissa Jumalan kanssa. Työntekijänsä ei tarvitse olla enempää kuin mitä itse on, sillä työntekijä on vain yksi osa kokonaisuutta ja Jumala on se, joka viimekädessä saa sen kasvun aikaiseksi.

Osa kasvatuksesta on tietoista ja tavoitteiltaan helpommin tunnistettavissa, osa tiedostamatonta yhdessä elämistä, jakamista, läsnäoloa, sosiaalista vuorovaikutusta ja vahvistamista. Asennekasvatusta voi olla tiedostettua mutta toteutua myös mallioppimisena, jolloin lapset ja nuoret peilaavat omaa käytöstään ja asenteitaan nuorisotyönohjaajien asenteisiin, keskinäiseen vuorovaikutukseen ja toimintaan. Kun kristillistä kasvatusta tarkastellaan tästä perspektiivistä merkitykselliseksi näyttäisikin nousevan juuri nuorisotyönohjaajien omat toimintatavat suhteessa lapsiin ja nuoriin. Oma esimerkki ja toiminta voidaan nähdä ja määrittää jopa kristillisen kasvatusta tärkeimmäksi elementiksi, kuten seuraavassa keskustelulainauksessa tuodaan esille:

... mä jotenkin ajattelen sen sillä tavalla, että evankeliumia jota eivät teot ja todelliset asenteet vahvista, niin sitä ei oo olemassakaan. M39/4.

Huolenpidollinen ulottuvuus liittyy kasvattajan ja kasvatettavan yhteiseen arkeen ja pedagogiseen suhteeseen. Myös huolenpidollisen ulottuvuuden erottaminen muista ulottuvuuksista, erityisesti kokemuksellisesta ja eettis-moraalisesta ulottuvuudesta on vaikeaa. Muhonen & Tirrin (2008, 80) mukaan huolenpidollisessa ulottuvuudessa on kysymys hyvin konkreettisista kasvatussuhteeseen sisältyvistä käytännön asioista kuten yleiseen hyvinvointiin liittyvien asioiden ja tarpeiden hoitamisesta. Etenkin kouluikäisen ja rippikouluikäisen nuoren kohdalla voidaan ajatella että huolenpidollisessa ulottuvuudessa on kysymys lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta, jossa kaikenlainen – niin fyysinen, psyykkinen, emotionaalinen kuin sosiaalinenkin – hyvinvointi on toiminnan lähtökohtana. Mitä nuoremmasta lapsesta on kysymys, sitä enemmän on kysymys myös ihan perustarpeiden (ravinto, hygienia, lepo ja liikunta) huolehtimisesta, mutta usein huolenpidollinen ulottuvuus konkretisoituu leirielämässä myös rippikouluikäisten ja sitä vanhempien nuorten kohdalla.

Huolenpito kiinnittyy kohtaamiseen, vuorovaikutukseen, luottamukseen ja turvallisuuteen. Tähän huolenpidolliseen ulottuvuuteen kytkeytyy ajatus huolehtimisesta, auttamisesta ja tukemisesta: sellaisesta diakonisesta työorientaatiosta, jossa kasvatussuhde ja ohjaajan toiminta ei ole eikä rakennu pelkästään opillisten ja ohjauksellisten detaljien mukaan. Lapsen ja nuoren turvallisuudesta huolehtiminen tarkoittaa tässä kohdin myös heidän erityisistä ja yksilöllisistä tarpeistaan huolehtimista, ehdoitta hyväksymistä ja heidän tukemistaan hyvään elämään varsinkin silloin kun olosuhteet ovat haastavia tai lapsi ja nuori on itse vaaraksi itselleen. Tästä kristillisen kasvatuksen osa-alueesta ja ulottuvuudesta käytetään useimmiten käsitettä erityisnuorisotyö tai nuorisodiakonia¹⁵⁶.

Focusryhmien keskusteluaineistoja tarkasteltaessa, huolenpitoon liittyvät ilmaisut ja pohdinta korostuivat määrällisesti erityisesti yhden focusryhmän keskustelussa vaikka kukaan ryhmäläisistä ei ollut erityisnuorisotyönohjaajan virassa eikä heidän seurakuntansa työnjaossa ollut erikseen erityisnuorisotyön virkaa tai työalaa. Tämän focusryhmän keskustelussa puhuttiin toistuvasti rakkaudesta ja armollisuudesta suhteessa lapseen ja nuoreen ja myös itsen työntekijänä. Lähimmäisenrakkaus kiteytyi heidän keskustelussaan monella tavalla konkreettisiksi asioiksi, rinnalla kulkemiseksi ja arjen jakamiseksi:

Koulunkäynti on niin valtavan – luo hirveesti paineita, ett välillä sais olla semmonen tila, missä vähän niinku olla, levätä. N44/3.

se kuunteleminen, se ett kuullaan, ett mitä ne nuoret tänä päivänä oikeesti kaipaa meilt: jotkut voi tarvita sitä, ett saa sen kuuntelun, joku voi tarvita sen, ett saa ehkä osallistuu johonkin ja olla jollain tavalla auttavana kätenä, joku tarvii sitt taas sitä, että on joku paikka mis pystyy kokemaan niinku vertaissuhteit. N26/3.

---

¹⁵⁶ Nuoret seurakuntalaisina 2012.

Nuorisotyönohjaajat olivat myös huolissaan toiminnassa mukana olevien tai muulla tavoin tuttujen lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja jaksamisesta ja ajattelivat seurakunnan olevan usein ainoa paikka (kodin lisäksi), jossa nuori saa olla oma itsensä ja jossa voi tulla aidosti kohdatuksi.

...just niit levähdyspaikkoi... meill on sellanen vastuu noist nuorist... ett toivottavasti heil olis kaikki hyvin ja halutaan tukea heit ja olla heiän kanssakulkijoita. Vastuu pitää niist meidän läheisist huolta, se ett toi nuori voi hyvin. N26/3.

Saman työntekijän puheessa tulee hyvin esille myös huoli (yksinjäävästä) nuoresta ja toisaalta työntekijän vastuusta huomata ja huolehtia nuoresta ja rakastaa tätä:

Vastuu siit, että tuodaan sitä turvallisuut, lämminsydämisyyt, rakkautta sille nuorelle , koska jos kukaan ei uskalla tuoda sitä... niin kuka sitä nuorta sit tänpäivän elämäs kuljettaa? N26/3.

Kohtaamisen tärkeyttä sekä lapsen ja nuoren ainutlaatuisuuden korostamista painotettiin käydyissä keskusteluissa usein ja monessa yhteydessä. Tässä vain yksi esimerkki:

Se kohtaaminen on se kaikista tärkein – tärkein ja toisaalta mitä taas kerhoissa ja koulutyössä itse huomaa, niin sen ihmeen toistaminen ja jankkaaminen, sen ett jokainen on ihme. Miten paljon pelkää sen toistaminen voi toiselle olla merkityksellinen asia vaikka se on niin pieni asia – mutta valtavan suuri asia kuitenkin opetusosalla tai kasvatustasolla. Ja sitten niinku henkilökohtaisella tasolla sille lapselle – että jos ei oo koskaan saanut kokea olevansa ihme, niin sittenkun joku sitä opettaa, niin se on aika hieno asia. N35/4.

Kristilliset arvot tulivat keskustelussa esille moneen kertaan. Etenkin tämän ryhmän puheissa keskustelu arvoista kiteytyi lähimmäisenrakkauteen ja sen osoittamiseen. Kristilliset arvot kuten lähimmäisenrakkaus nähtiinkin ensisijaisesti vaikuttavan kasvatuksen ja toiminnan taustalla, niitä ei niinkään tuotu esille asioina joita pitäisi opettaa tai joiden omaksuminen olisi mainittu kasvatuksen tavoitteena kuten seuraavat esimerkit keskustelijoiden puheenvuoroista osoittavat:

... kristilliset arvot on tärkeitä: niinku lähimmäisenrakkaus ja se ett voi tulla, ett saa armon ja saa olla ja näyttää niit omii tuntei niin hyvinä kuin huonoinakin päivinä. N26/3.

Armokasvatus on jotenkin se ajatus, minkä mä nään kristillisen kasvatuksen ytimenä, että me ollaan yksi niit harvoja instansseja jotka käytännön tasolla toteuttaa nuorten ja lasten maailmassa ajatusta armosta. Käytännön tasolla me ollaan rakkauden ammattilaisia - niin ollaan, ollaan ihmisiä varten. M35/3

Lapsen ja nuoren rinnallakulkeminen ja hyvään kasvattaminen tulee toki esille myös muiden tiimien keskusteluissa. Eri tavoin focusryhmien jäsenet toteavat, miten kristillinen kasvatus on kokonaisvaltaista hyvän elämän edistämistä lasten ja nuorten kohdalla (vrt. esim. Värri). Kokonaisvaltainen kasvatus tarkoittaa myös lapsen ja nuoren näkemistä ja ehdoitta hyväksymistä ja sitä kautta hänen olemassa olonsa vahvistamista. Erityisesti alakouluikäisillä tämä nähdynksi tuleminen tarve kohdentuu ja konkretisoituu nimenomaan suhteessa

työntekijään. Tästä esimerkkinä varhaisnuorisotyötä tekevän nuorisotyönohjaajan hyvin osuva kommentti:

Nää 1-7 –luokkalaiset on vielä niin konkreettisen ajattelun ihmisiä. Ei ne hirveesti pohdi syntyjä syviä tai mikä on vastaus maailmankaikkeuteen – vaan, että mikä on kivaa? Hyväksytäänkö minut? Saanko mä olla oma itteni? Saanks mä menestyä sosiaalisissa kontakteissa? Onks mulla kaveria? Onks mulla ystävää? Kuunteleeks toi? Kato mua, kato mua, kato mua aikuinen ... Näkeeks toi aikuinen mut, jotta mä saan oikeuden olla olemassa. Ja sitten sitä kautta sinne...hmmm ... heidän kehittyvän minäkuvansa juureen upotetaan jotain semmosta ... toisista ihmisistä välittämistä ja semmosta. Ja se tehdään niinku leikin ja semmosen yleisen hyväksymisen kautta, jotta ne saa hyvän kokemuksen: minut on hyväksytty ja minä voin sitten, kun tarpeeksi rakastan itseäni, niin jaksan muitakin rakastaa. M53/2.

Kristillinen kasvatus sisältää yleisen hyvän kasvatuksen tuntomerkit, se on eettisesti suuntautunutta lapsesta ja nuoresta välittävää kasvatusta joka toteutuu rinnallakulkemisen ja yhdessäelämisen kautta. Kristillisen kasvatus on kokonaisvaltaista kasvatusta, jossa merkittävänä tekijänä on hyväksyvä ja välittävä ilmapiiri sekä lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukeminen. Kokonaisvaltainen kasvatus toteutuu yhden haastateltavan nuorisotyönohjaajan mukaan parhaiten juuri silloin, kun emme aktiivisesti ajattele toimivamme kasvattajina tai ajattele kasvattavamme. Kasvatuksen ja kasvattamisen sijasta olisikin hänen mielestään hyvä puhua kasvusta ja kasvun mahdollistamisesta:

me kasvatetaan paljon enemmän silloin kun me ei aktiivisesti ajatella kasvattavamme – kun kohdataan, niin tapahtuu sitä, ollaan vuorovaikutuksessa. N39/3.

Huolenpidollinen ulottuvuus yhdistyy nuorisotyönohjaajien keskusteluissa myös rajojen asettamiseen ja siihen ”jatkuvaan vääntämiseen”. Niihin tilanteisiin joissa työntekijä joutuu puuttumaan ja ottamaan puheeksi nuoren toimintatavan tai sääntöjen rikkomisen joko nuoren itsensä tai ryhmäturvallisuuden vuoksi. Näissäkin sääntöjen vääntämistilanteissa kaiken keskiössä on tai tulisi olla ajatus armosta ja armollisuudesta:

... että vaikka väännetään vääntämällä niin pitää jotenkin taka-ajatuksena armon siinä. On armollinen itselleen mutta myös armollinen sille nuorelle ja että se jotenkin ehkä välittyis siinä kun rikoksesta seuraa rangastus, että siinä olisi myös se armo mukana. Pitää olla siis rangaistus ja armo enemmän kuin rangaistus ja tuomio. N29/4.

Huolenpidollinen ja kokemuksellinen ulottuvuus liittyvät niin läheisesti nuorisotyönohjaajien puheissa toisiinsa, että samat asiat kertautuvat ja tulevat puhutuiksi keskustelujen kuluessa useaan kertaan. Esimerkiksi yhden focusryhmän jäsenen puheessa yhdistyvät nuorten kanssa tehty Lapin vaellus ja sen aikaiset yhteiset, osin haasteellisetkin, kokemukset ja niistä selviytyminen hyvään yhteishenkeen ja keskinäiseen yhteydenkokemukseen:

Se on just sitä kristillistä kasvatusta tai kasvua, että ollaan ja eletään yhdessä ja kärsitään yhdessä ja jotenkin toinen toistaan tukien mennään eteenpäin. N35/2.

Näiden inhimillisten kokemusten ja elämysten kautta päästään usein keskusteluissa hyvin henkilökohtaiselle tasolle. Lapin vaelluksia tehneiden kahden focusryhmän

nuorisotyönohjaajien puheissa vahvistuu yhteinen näkemys siitä, että nämä vaelluksella saadut kokemukset ovat juuri sitä kristillistä kasvatusta parhaimmillaan, että ollaan ja eletään yhdessä ja tarpeen ja olosuhteiden niin vaatiessa myös kärsitään yhdessä ja toinen toistaan tukien mennään näissä haastavissa olosuhteissa eteenpäin. Yhteiset kokemukset, niissä koettu huolenpito ja vertaisuus luovat nuorille mahdollisuuden olla osana yhteistä tarinaa, kuulua johonkin, olla hyväksytty ja rakastettu ja tämän kokemuksen perusteella nuori voi myöhemmin hyväksyä ja rakastaa muita.

Nuorisotyönohjaajien mukaan työntekijän roolina ja tehtävänä on ensisijaisesti kuunnella ja keskustella lasten ja nuorten kanssa, tuoda turvallisuutta ja osoittaa rakkautta lapselle ja nuorelle jotta tämä saa kokea olevansa hyväksytty ja rakastettu ja kuuluvansa johonkin. Tähän rakastamiseen ja huolehtimiseen sisältyy lapsen ja nuoren arvostaminen ainutlaatuisena ja arvokkaana ihmisenä mutta myös aikuisen työntekijän vastuullisuus ja sensitiivisyys lasta ja nuorta kohtaan.

Vastuu siitä, että tuodaan sitä turvallisuutta, lämminsydämystä, rakkautta sille nuorelle, koska jos kukaan ei uskalla tuoda sitä, jos ajatellaan että se on yksilökeskeistä, niin kuka sitä nuorta sitä tän päivän elämää kuljettaa? N26/3.

Kristillinen ihmiskäsitys ja näkemys jokaisen lapsen ja nuoren ainutlaatuisuudesta ja ihmisarvosta tuli vahvasti esille kaikkien focusryhmien keskusteluissa. Tästä arvosta ja ainutlaatuisuudesta käsin määrittyy se tapa, millä nuorisotyönohjaajat haluavat kohdata nuoret seurakuntalaisensa. Kaikissa keskusteluissa tämä lähtökohta tuli selvästi yhdeksi kristillistä kasvatusta ja nuorisotyötä määrittäväksi tekijäksi. Samalla tämä ainutlaatuisuuden ja arvokkuuden kokemuksellinen välittäminen lapsella ja nuorelle näyttäisi nousevan näissä keskusteluissa keskeiseksi kristillisen kasvatuksen tavoitteeksi.

5.1.3 Eettis-moraalinen ulottuvuus

Eettis-moraalinen ulottuvuus kiinnittyy arvoihin, ihmisarvoon, oikeudenmukaisuuteen, vakaumukseen ja elämänkatsomukseen sekä oikeaan ja väärään ja niiden erottamiseen toisistaan. Samalla eettis-moraalinen puhe yhdistyy focusryhmien keskusteluissa selvästi huolenpidolliseen ja opilliseen ulottuvuuteen liittyviin puheenvuoroihin, toisinaan jopa niin kiinteästi että aineistoa on tältä osin vaikea luokitella selkeästi vain yhteen analyysiluokkaan. Muhonen & Tirri¹⁵⁷ sisällyttävät eettis-moraaliseen ulottuvuuteen nimenomaan kristinuskon etiikan ja moraalisen toiminnan. Kristillinen etiikka perustuu lähimmäisen-rakkauteen,

---

¹⁵⁷ Muhonen & Tirri 2008, 79–80.

rakkauden kaksoiskäskyyn¹⁵⁸ ja kultaiseen sääntöön¹⁵⁹, joiden mukaan eläminen ja toiminta tulkitaan hyväksi ja oikeaksi. Käytännön elämässä kristillinen etiikka ja moraalit ja niihin liittyvän arvokasvatuksen keskeisiä teemoja ja ilmenemismuotoja ovat erilaisuuden hyväksyminen, kunnioittava kohtaaminen, toisen tukeminen ja auttaminen, suvaitsevaisuus, tasa-arvo, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja yhdessä elämisen taidot.

Focusryhmien keskusteluissa eettis-moraalinen ulottuvuus linkittyy nuorisotyönohjaajien puheessa vahvasti yhteen kokemuksellisen ja huolenpidollisen ulottuvuuden kanssa. Kristillisten arvojen lähtökohtana on kristillinen ihmiskäsitys, jonka mukaan jokainen ihminen on luotu Jumalan kuvaksi ja on näin ollen ainutlaatuinen ja itsessään arvokas. Tämä näkemys tulee esille kaikkien focusryhmien keskusteluissa ja ajatukset jokaisen lapsen ja nuoren ainutkertaisuudesta ovat luonteenomaisia ja vahvasti läsnä kaikkien neljän ryhmän keskusteluissa. Erityisesti tämä näkemys ja pohjavire näyttää korostuvan kolmen ryhmän keskusteluissa, joista seuraavat esimerkit:

Ihmisen arvo, että ihminen on arvokas ja jokainen ihminen on arvokas ja se on yks semmonen selkeä arvo. M54/1.

Taustalla on se kristillinen ihmiskuva jo siinä kasvatuksen perustassa, että lähtökohtana on se, että puhut niistä arvoista – että sieltä nousee ne asiat N29/4.

Ihmisarvossa ja kohtaamisessa on kysymys sekä työntekijän omasta kristillisestä viitekehyksestä ja työn taustalla vaikuttavasta arvopohjasta yhtä lailla kuin siitä mitä ja miten nämä arvolähtökohdat välittyvät kasvatuksen kautta myös eteenpäin. Tätä reflektoitii useammassa keskustelussa, seuraavassa lainauksessa pohdinta kiinnittyy myös kristinuskon kannalta keskeisiin opillisiin asioihin luomiseen ja lunastukseen:

Että miten sä kohtaat, miten tosissas sä otat toisen ihmisen siinä tilanteessa, mikä käsillä on? Puhutaan ihmisarvosta ja koska siitä on kysymys ja silloin kun se luominen ja lunastaminen – se määrittä se tapa, miten me halutaan kohdata toinen toisemme. Ja jos sitä niinku ajattelee semmosena kasvatuksesta (käsin) niin totta kai se leimaa sitä, tietyllä lailla sitä, mitä sille lapselle halutaan välittää. M39/4.

Kristillisessä kasvatuksessa etiikan ja moraalin opetuksessa on kysymys siitä, miten kohdataan toinen ihminen ja miten eletään hänen kanssaan yhdessä. Kyse on loppujen lopuksi tavallisista arjen asioista ja hyvistä tavoista, kuten seuraavista esimerkeistä voidaan havaita:

Millainen on kristitty? Mitä asioita hänessä on? Niin kauheen vaikeesti ne nuoretkin miettii niitä nimenomaan niiden perinteiden tai tekojen kautta... niin sitten ne jotenkin yllättyy siitä, että ai, että se voi olla vaikka se, että sanoo opettajalle huomenta sillai oikeesti sydämellisesti tai lämpimästi ajatuksella tai että huomioi sitä kaveria tai muuta – että se ei oo mitään monimutkaista tai mitään Raamatulla lyödään päähän, vaan hyvin yksinkertaisia pieniä juttuja. N35/4.

Konkreettisia sisältöjä on varmaan joku oikeudenmukaisuuden ajattelu tai tasa-arvo, lähimmäisen rakkaus, siis näitä me aatellaan, että niiden pitäisi näkyä ja olla siinä mitä me tehdään – että rippikoulussa ei kiusata,

---

¹⁵⁸ Matt. 22:39.

¹⁵⁹ Matt. 7:12.

tämmösiä konkreettisia asioita, jotka kertoo siitä meidän arvopohjasta, että ollaan heikomman puolella. N40/1

...semmonen iso linja, jota mä haluaisin opettaa on anteekspyyttäminen ja anteeksiantaminen. Tavallaan sellanen halu edes siihen anteeksiantamiseen – että se kulkis siinä mukana arjen kiistoissa ja hetkissä, se että vaikeat tunteet tulis mukana, mutta että olis vaihtoehtona siellä se, että haluaisin antaa tämän anteeksi. N39/4.

Käytännön arjessa tapahtuva eläminen näyttäisi nousevan kaikissa keskusteluissa merkityksellisemmäksi kuin sääntöjen opetteleminen. Käytyjen keskustelujen perusteella voidaan olettaa, että kasvatuksen eettis-moraalinen ulottuvuus toteutuu nuortenkin kohdalla enemmän yhdessä elämisen, yhteisten keskusteluiden ja mallioppimisen kautta:

Teemana voi olla mikä vaan, ja se keskustelu liikkuu missä liikkuu – me päästään sanallisesti tavoittamaan niitä kristillisiä arvoja. N51/1

Omalla käytökselläni niin kotona kuin leireillä ja joka paikassa yritän sitä suvaitsevaisuutta ja sitä, että miten sä teet, miten sä toista kohtelet – se peilautuu. N52/2.

Nuorisotyönohjaajien kertoman mukaan keskustelujen aiheet vaihtelevat ajankohtaisista tilannekohtaisiin ja nämä keskustelut syntyvät usein spontaanisti muun toiminnan yhteydessä. Toisaalta voidaan toki olettaa, että tämä ei sulje pois kasvatuksellisesti ohjattujen keskusteluiden mahdollisuutta ja merkitystä, tämä ei vain tullut näissä focusryhmien keskusteluissa erityisesti esille. Rippikoulusta kerrottaessakin esimerkiksi otettiin ennemminkin satunnaiset ja toistuvat rajojen asettamiset ja kurinpitotilanteet kuin opetussisällöt.

Erään keskustelijan kertoman mukaan kyse on ”vuodesta toiseen, sanojen asioiden vääntämisestä” ja tämä ”vääntäminen” vaatii aikuiselta sekä sietämistä että ymmärrystä siitä, kuinka tärkeää on jaksaa käydä näitä samoja asioita läpi uudelleen ja uudelleen sen sijaan, että niistä seuraisi vain ”rangaistus ja tuomio”. Kasvatuksellisesti kyse on siis rajojen asettamisesta mutta myös niiden perusteluista ja nuoren ehkä erilaisen näkökulman kuuntelemisesta ja kuulemisesta ja myös hyväksymisestä. Kristillisen uskon eettinen ja moraalinen ulottuvuus näyttäisi sekä toteutuvan yhteisessä elämässä että tarkoittavan nimenomaan yhdessä elämistä ja usein myös sitä, että keskustelussa nuorten kanssa löydetään yhteinen näkemys asiasta. Saman focusryhmän keskustelussa tuotiin esille myös se, että juuri näihin yhdessä elämisen kysymyksiin ei ole olemassa systemaattisesti oikeita vastauksia. Merkityksellisempää kuin (oikeiden) vastausten antaminen, kristillisen kasvatuksen näkökulmasta on kristillisen elämäntavan ja ihmisyyden pohtiminen yhdessä lasten ja nuorten kanssa. Kyse ei ole tiukoista sääntösulkeisista vaan siitä mallista, miten kristillisyyttä voi elää todeksi omien kavereiden kesken.

Kristillinen kasvatus lähtee ihmisenä olemisen arvosta ja kohtaamisesta, opin ja sanoman korostaminen tulee kaikkien focusryhmien keskusteluissa selvästi vasta sen jälkeen. Raamatun sanoma on kuitenkin se, johon eettis-moraalinen toiminta ja koko ihmisarvokin perustuu:

Ja sitten yrittää, toimii, pyrkii hyvään ja oikeaan ja hyvä ja oikea löytyy Raamatusta ja Jeesuksen opetuksista. M53/2.

Kaikissa keskusteluissa asiaa ei sanoiteta yhtä selkeästi, mutta kaikkien neljän ryhmän keskusteluista on tunnistettavissa sama ajatus siitä, että nuorisotyönohjaajan toimenkuvaan kuuluu olla selkeästi kristitty. Tähän kristittynä olemiseen liittyy mallin antaminen lapsille ja nuorille siitä, miten jokainen voi olla ja toimia kristittynä omassa arjessaan, omien läheisten kanssa ja niissä tilanteissa, joita elämässä tulee vastaan. Kristillisen kasvatuksen moninaisuus ja todeksieläminen vaatii nuorisotyönohjaajilta tilanneherkkyyttä ja kykyä tarttua asioihin nopeasti ja sensitiivisellä työotteella. Lasten ja nuorten kanssa käydyt keskustelut saattavat olla yllättäviä sekä sisällöllisesti mutta myös ajallisesti ja paikallisesti. Kristillinen kasvatus voi käytännössä toteutua ohimennen koulun käytävällä tai pihalla, jossa työntekijä pysäytetään kysymyksellä tai kommentilla joka on jäänyt mieleen päivänavauksesta tai jostain aikaisemmasta tapaamisesta tai joka vain sillä hetkellä jostain syystä on lapselle tai nuorelle ajankohtainen ja tärkeä.

5.1.4 Pedagoginen ulottuvuus

Kristillisen kasvatuksen **pedagoginen ulottuvuus** tarkoittaa Muhonen & Tirrin mukaan niitä sisällöllisiä ja menetelmällisiä ratkaisuja joita kasvatuksessa käytetään sekä näiden pedagogisten menetelmien ja ratkaisujen taustalla vaikuttavia teoreettisia lähtökohtia ja toiminnan periaatteita. Menetelmällisesti ja tietoperustaltaan kristillinen kasvatus kiinnittyy yleisiin, yhteisesti hyväksyttyihin ammatillisiin ja tieteellisiin viitekehyksiin, kuten esimerkiksi kasvatustieteelliseen tietoon. Muhonen & Tirrin mukaan kristillinen kasvatus ei edellytä kasvattajalta omakohtaista uskoa mutta kuten kaikessa kasvatuksessa niin myös kristillisessä kasvatuksessa kasvattajan on sitouduttava niihin arvoihin ja päämääriin jotka ovat merkityksellisiä kristillisen kasvatuksen kontekstissa.¹⁶⁰

Näissä focusryhmien keskusteluissa kristillisen kasvatuksen pedagoginen ulottuvuus ilmeni sekä menetelmiin liittyvissä viittauksissa että kasvatukseen liittyvän asiantuntijuuden ja sitoutumisen pohdintana. Keskusteluissa ei määritelty tai sanoitettu selkeästi kristillisen kasvatuksen päämääriä tai tavoitteita kuin muuttamissa puheenvuoroissa, tämä kuitenkin

---

¹⁶⁰ Muhonen & Tirri 2008, 81.

selittyneen ainakin osittain sillä, että pedagogiset teemat linkittyivät vahvasti yhteen muiden keskusteluteemojen kanssa.

Nuorisotyön kontekstissa kristillisen kasvatuksen arvoperusta ja tavoitteet kiinnittyvät paitsi hyvään elämään ja niin myös selvästi kirkon työhön ja kristilliseen viitekehykseen:

Kristillisuus menee enempi siihen elämään ja kiinni siihen iholle, siihen että keitä me ollaan ja miten me toimitaan – kokonaisvaltaista ja hyvän puolesta. Hyvän elämän edistämistä kokonaisvaltaisesti sen lapsen ja nuoren kohdalla, kun me tehdään kristillistä kasvatusta niin me halutaan, että se lapsi ja nuori kasvaa hyvään ja kohti hyvää. N40/1.

Kristillinen elämänkatsomus ja kirkon kasvatustoiminnasta nouseva näkemys lasten ja nuorten kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta sekä seurakuntalaisuudesta on koko ajan läsnä jokaisen focusryhmän keskustelussa, kuten seuraavista keskustelunäytteistä voidaan todeta:

sitä uskoa kun todeksi elää niin se ei ole mitään vain tässä älyllisellä tasolla olevaa, vaan että sitä pitää saada elää todeksi koko keholla ja kaikella sillä, mitä on ... N35/4.

se on asenne kuitenkin elämään ja maailmankaikkeuteen ja kaikkeen... kristillinen elämänkatsomus...se on pohjimmiltaan ehkä semmonen... että pohjimmiltaan uskoo Jumalaan ja luottaa siihen, että kaikki on niinku Jumalan kädessä. M53/2.

Kristilliseen kasvatukseen liittyvä kasvattajan kasvatustietoisuus on samalla tietoisuutta siitä, että kasvattajana nuorisotyönohjaaja ei toimi yksin vaan voi toiminnassaan turvautua Jumalaan ja siirtää samalla lopullisen kasvatusvastuun Jumalalle itselleen:

että vaikkei me tehtäis mitään, niin ei me yksin, omat voimamme voida tehdä mitään. Se että esimerkiksi jos me rukoillaan meidän työn puolesta ja pyydetään Jumalaa... ja miten näihin nuoriin Jumala vaikuttaa, niin sekin on tärkeä elementti siis omalla tavallaan, koska omat voimamme me ei olla mitään, mutta Jumalan voimalla kaikki on mahdollista. N26/3.

Kasvattajan roolista, nuorisotyön asiantuntijuudesta ja ammatillisesta professiosta ei varsinaisesti keskusteltu. Missään kohdoin nämä teemat eivät nousseet esille eikä kristillistä kasvatusta määritelty näiden käsitteiden avulla. Seuraavissa näytteissä kuitenkin sivutaan aihetta toteamalla, että kristillinen kasvatus seurakunnassa on annettu ammattilaisten vastuulle:

Kristillinen kasvatus on sitä, että me pidetään seurakunnan työntekijänä yllä sitä, mitä esimerkiksi Raamattu opettaa. N40/1.

Se (kristillinen kasvatus) kuuluu kaikille seurakunnan jäsenille. Mutta siihen on erikseen sitten tietenkin ammattilaisia koulutettu ja palkattu... tärkein juttu tulee tietysti kotoa, mutta kyllä se semmonen ammatillisuus ja osaaminen varhaiskasvatuksessa tai sitten tässä tyttö-poikatyössä tai sitten nuorisotyössäkin, se on arvokasta. M53/2.

Vaikka ammatillisuuteen ja asiantuntijuuteen liittyvät teemat eivät nousseet focusryhmäläisten keskusteluissa yksittäisiä mainintoja enempää esille, se ei tarkoita sitä, että ne olisivat sinänsä merkityksettömiä. Pikemminkin se kertoo siitä, että näissä ryhmissä keskustelua ei käyty näillä käsitteillä. Sen sijaan ryhmissä keskusteltiin jonkin verran kristillisen kasvatuksen ja nuorisotyön menetelmistä ja toimintaan liittyvistä toteuttamismalleista. Keskusteluissa sivuttiin

kerhotoimintaa, leirejä ja retkiä sekä päivänavauksia ja muuta kouluyhteistyötä. Nuorisotyön näkökulmasta menetelmiin liittyvä keskustelu on haasteellista, koska menetelmiin liittyy itsessään paljon runsautta ja kerrostuneisuutta. Menetelmällisyyden tarkka määrittäminen on vaikeaa juuri siksi, että puhujasta riippuen samalla sanalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi itse leiri- tai kerhotoimintaa kuin myös leirillä tai kerhossa tapahtuvaa toimintaa.

Keskusteluaineiston perusteella lasten ja nuorten kohtaaminen, kuunteleminen ja heidän kanssaan käydyt keskustelut ovat merkittävässä asemassa ja roolissa kun puhutaan kristillisestä kasvatuksesta. Koulu lasten ja nuorten ensisijaisena kohtaamisen paikkana, yhteistyökumppanina ja koulujen kanssa tehtävän työn tärkeys tuli esille kaikissa neljässä keskustelussa. Päivänavaukset ja kouluvierailut ovat merkittäviä nimenomaan tavoittavuuden ja työntekijän tutuksi tulemisen kannalta, kuten seuraavasta puheenvuorosta voidaan hyvin todeta:

Meidän paras kanava on päivänavaukset, koska me nähdään koko ikäluokka. Jos me tehdään se työ hyvin, niin se kantaa sitten hedelmää niihin meidän muihin tapahtumiin ja toimintoihin eli sitten sieltä tulee porukkaa. N52/2.

Leiritoiminnan merkittävyyttä perusteltiin puolestaan sillä, että leirillä on aikaa kohdata lapsia ja nuoria pitkäkestoisemmin ja yksilöllisesti. Muutaman päivän mittaisilla leireillä touhutaan ja leikitään yhdessä ja voidaan hyödyntää kaikkia niitä työvälineitä ja metodeja jotka ovat työntekijän omia vahvuuksia tai joihin hän on vuosien varrella perehtynyt tai joita hän on kehittänyt. Leirillä nuorisotyönohjaaja voi myös näyttää itsestään sen ”rennon jätjän”, joka on samalla kertaa sekä rento että struktuuria ja kuria ylläpitävä aikuinen. Leiritoiminnan merkityksellisyys liitettiin sekä pitkäkestoisemman ja yksilöllisemmän kohtaamisen tarjoamiin mahdollisuuksiin että yhteisiin kokemuksiin, mukavaan yhdessäoloon ja yhteisöllisyyteen. Samoin yhteinen selviytymisen kokemus haastavissa olosuhteissa, kuten lapinvaelluksella, nähtiin itsessään kasvattavana ja ryhmää yhdistävänä tekijänä vähintäänkin samalla tavalla kuin leirielämä seurakunnan leirikeskuksessa:

Nuorten lapinvaelluksessa yhdessä kärsittiin siellä ja toisille suututtiin ja sitten – siis semmonen kun ollaan haastavissa olosuhteissa hyvän porukan kanssa ja tulee hyvä ryhmähenki, ovat kokeneet semmosen yhteyden... M53/2.

Se on just sitä kristillistä kasvatusta – tai kasvua, että ollaan ja eletään yhdessä ja kärsitään yhdessä ja niin jotenkin toinen toistaan tukien mennään eteenpäin. N35/2.

Kristillisessä kasvatuksessa ei siis aina eletä pelkästään auvoisia ja hyviä hetkiä vaan yhdessä elämiseen liittyy myös vaikeuksien sietämistä, kärsimystä ja toisen tukemista erilaisissa olosuhteissa. Rinnallakulkemisen ja mallin antamisen merkitys tulee esille esimerkiksi seuraavassa keskustelulainauksessa:

Se toteutuu paljon semmosen rinnallakulkemisen kautta, rinnallakulkijan kautta voi näkyä se luottamus ja turvautuminen siihen Jumalaan. N40/1.

Kaikkien neljän focusryhmän keskusteluissa kristillinen kasvatus nähtiin sekä kokonaisvaltaisena kasvatuksena että laaja-alaisesti lapsen ja nuoren liittymisenä osaksi omaa yhteisöään ja kulttuuria ja sitä kautta myös integroitumisena yhteiskuntaan. Kristillisyyks voi olla osa tätä kaikkea tai tulla ajankohtaiseksi vasta myöhemmässä elämänvaiheessa.

Mä ajattelen, että kun lapsi kasvaa johonkin, niin sehän kasvaa laajemmin ottaen niinku yhteisöönsä, kulttuuriin ja yhteiskuntaan ja ... sit siihen liittyy kaikki tää vuorovaikutus ja toimiminen arvoista käsin ja totuuskäsitykset ja kaikki muu... M39/4.

Kristillisyyks voi tulla sillain myöhemmin ja sen arvomaailman ehkä oivaltaa paremmin kun sen oivaltaa tavallaan oma-aloitteisesti. N52/2.

Pedagogiseen ulottuvuuteen voidaan ajatella sisältyvän myös kasvattajan tietoisuus omasta kasvatuskäytännöstään ja omista vaikuttamisistaan sekä kasvatustapahtumalle asetetuista tavoitteista ja päämääristä. Keskusteluiden perusteella on selvää, että kristillisen kasvatuksen päämääränä on lasten ja nuorten ohjaaminen kristilliseen elämäntulkintaan. Tähän tavoitteeseen pääsemiseksi nuorisotyönohjaajien keskusteluissa keskeisellä sijalla on lapsi- ja nuorilähtöinen ajattelu- ja toimintatapa: kaikessa haluttiin kuunnella ja kunnioittaa lasta ja nuorta itseään, hänen tarpeitaan ja lähtökohtiaan.

5.1.5 Hengellinen ja sosiaalinen ulottuvuus

Pekka Launonen jäsentää kristillistä nuorisotyötä hengellisen, pedagogisen ja sosiaalisen käsitteillä. Launosen luokittelun lähtökohta ja painopiste on toiminnassa ja sen erilaisissa ilmenemismuodoissa, siten hengellisyydellä hän tarkoittaa lähinnä yksilön ja yhteisön uskoon ja sen harjoittamiseen liittyviä asioita ja käytäntöjä, pedagogisella toiminnan menetelmällisyyttä ja toiminnan muotoja ja sosiaalisuuden käsitteellä puolestaan erilaisia yhdessä toimimisen muotoja sekä lasten ja nuorten osallisuuden ja toimijuuden vahvistamista.

Tutkimusaineistoon liittyvät havainnot tässä Launosen mallin mukaisessa luokittelussa ovat hengellisyyden ja pedagogisen osalta hyvin samankaltaisia kuin aikaisemmin tässä työssä esittämässäni Muhonen & Tirrin mukaan tehdyssä luokittelussa ja tulosten raportoinnissa. Hengellisyydessä yhdistyivät opillisuuteen ja rituaalisuuteen liittyvät havainnot mutta huomionarvoista on kuitenkin se, että Launosen mallin mukaisessa luokittelussa erilaiset uskon harjoittamiseen ja uskon merkitykseen liittyvät asiat tulevat vahvemmin esille. Toiminnan ja sen lähtökohtia kuvaavana käsitteenä hengellisyys käsitteenä laajempi ja kattavampi kuin opillisuus ja rituaalisuus. Kristillisen nuorisotyön kontekstissa on kysymys paitsi asioiden tietämisestä myös niiden todeksi elämisestä yhdessä (nuoren) seurakunnan kanssa ja sitä kautta

saadusta positiivisesta tunnekokemuksesta, joka osaltaan vahvistaa nimenomaan uskon merkityksellisyyden kokemusta. Muhosen & Tirrin toisistaan erittelemät opillisuuden, rituaalisuuden ja kokemuksellisuuden ulottuvuudet voidaankin yhdistää luontevasti työn hengelliseksi ulottuvuudeksi, joka käsitteenä ja ulottuvuuden määrittelyssä näyttäisi sopivan paremmin nuorisotyön toimintakontekstiin.

Launosen mukaan nuorisotyön sosiaalisuus ja sosiaalinen toiminta saavat nuorisotyössä erilaisia merkityksiä. Kristillisen nuorisotyön sosiaalisella ulottuvuudella voidaan tarkoittaa yhtä lailla syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvää toimintaa kuin lasten ja nuorten osallisuuden ja toimijuuden vahvistamista tai konkreettisimmillaan nuorisotyöhön oleellisesti liittyviä ryhmäprosesseja ja ryhmätoiminnan muotoja. Launosen jäsenyyksen mukaan tehdyssä keskusteluaineiston luokittelussa sosiaaliseen ulottuvuuteen sisältyi nuorisotyönohjaajien keskusteluissa samoja asioita kuin Muhosen & Tirrin kokemukselliseen ja huolenpidolliseen ulottuvuuteen.

Focusryhmien keskusteluissa sosiaalinen ulottuvuus oli läpäisevänä teemana lähes kaikessa puhutussa. Aineiston luokittelu sosiaaliseen ulottuvuuteen oli haasteellista juuri teeman moninaisuuden vuoksi. Sosiaalisuutta tarkasteltaessa yhdessä eläminen ja kokemusten jakaminen näyttäytyy keskeisenä kirkon nuorisotyön elementtinä niin nuorten itsensä kesken kuin työntekijöiden ohjaamassa toiminnassa, kuten seuraavista keskustelun lainauksista on nähtävissä:

Leikin ja semmosen yleisen hyväksymisen kautta, jotta ne saa hyvän kokemuksen: minut on hyväksytty... M53/2.

Pienetkin jutut voi viedä uskoo eteenpäin... että ei tarvii olla mitään sellasta, että nyt usko tämä kaikki tai että laitetaan hirveesti siihen yhteen juttuun. Vaan ett se tulee niist pienist asioist ja sitt ollaan yhdess ja ollaan kristittyinä yhdessä. Ja siit, että meidänkään työntekijöiden ei tarvii olla millääntavalla heidän yläpuolella. ... kuin pienist jutuist se voi tulla, että on niin hyvä olla siellä seurakunnassa. N26/3.

Tähän sosiaalisuuden kontekstiin liittyvät myös ne kaikki selkkaukset ja riitatilanteiden tai sääntöjen noudattamiseen liittyvät selvittelyt ja sovittelut leireillä tai pienryhmissä, kuten seuraavassa esimerkissä kerrotaan:

Enemmän se on näitten elämäntilanteiden selvittelyä ja siitä lähtökohdasta sitten miettiä, ett onko tälle nuorelle tai lapselle opetettu koskaan mitään – mitään, ett tietääkö se, mitä se kristillinen, kristillisyyss vois parhaimmillaan olla. M58/3.

Nämä erilaiset konfliktitilanteiden selvittelyt toki liittyvät usein myös Muhosen & Tirrin esittämään eettis-moraaliseen ulottuvuuteen ja esimerkkeinä ne kertovat hyvin keskustelun moninaisista kerrostumista. Kun sosiaalinen ulottuvuus liitetään laajemmin syrjäytymisen ehkäisemisen ja osallisuuden teemoihin, voidaan seurakunnan nuorisotyössä myös sanoittaa

tavoitteita sanottaa laajemmin kuin pelkästään omasta hengellisestä tai uskonnollisesta viitekehyksestä käsin, kuten seuraavassa kommentissa tulee esille:

Meiän yks tavoite on myös sitt että niistä (lapsista ja nuorista) tulis sellasii ihmisii, jotka täs yhteiskunnas vois pärjätä muutenkin kuin vain seurakunnassa M58/3.

Yhteiskuntaan integroituminen on kasvatuksellisesti merkittävä tavoite, mutta kirkon työn ja kristillisen kasvatuksen näkökulmasta harvoin ääneen sanottu. Kristillisen kasvatuksen ja nuorisotyön vastuualueeseen kuuluu kuitenkin esimerkiksi työtehtäviä tai vastuita, joissa tämä lapsen ja etenkin nuoren aikuisen yhteiskuntaan kiinnittyminen ja yhteiskunnallisten valmiuksien vahvistamisen tukeminen on pääroolissa. Esimerkkinä tästä voidaan mainita yhteistyö yhteiskunnan muiden kasvatuksen toimijoiden kanssa ja oppilaitostyö ammatillisissa oppilaitoksissa. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa kuitenkin tuli focusryhmien keskusteluissa esille hyvin niukasti. Aihetta sivuttiin muutaman kommentin verran niissä kahden focusryhmän keskusteluissa, joissa oli mukana oppilaitosyhteistyötä tekevä nuorisotyönohjaaja. Toinen heistä kuvasikin tekemäänsä oppilaitostyötä yhteisölähtöiseksi työksi, jossa kristillinen kasvatusta näyttäytyy kokonaan toisenlaisena kuin seurakunnan toiminnassa.

5.1.6 Diakoninen ulottuvuus

Launosen mallin mukaisessa jäsenyyksessä hengellinen ja pedagoginen yhdistyvät kristilliseksi kasvatukseksi, hengellinen ja sosiaalinen diakoniaksi sekä sosiaalinen ja pedagoginen sosiaalipedagogiikaksi. Nämä lisäulottuvuudet liittävät Launosen mallin kasvatuksen ja diakonian osalta suoraan kirkon perustehtävään, jonka perinteisesti on ajateltu muodostuva kasvatuksesta, diakoniasta, julistuksesta ja lähetyksestä. Oman tutkimusaiheeni näkökulmasta kristillisen kasvatuksen esittäminen omana itsenäisenä ulottuvuutenaan rajaa kasvatuksen laajempaa itseyttä ja kiinnittää sen ainoastaan hengelliseen ja pedagogiseen. Toinen merkittävä havainto on se, että Launonen ei omassa jäsenyyksessään tuo lainkaan esille eettisyyttä.

Launosen mukaisessa luokittelussa kristillisen kasvatuksen diakoniseen ulottuvuuteen valikoituivat sellaiset puheenvuorot ja nuorisotyönohjaajien kertomat, jotka liittyivät ensisijaisesti nuoren kuulemiseen, nähdyksi tulemiseen tarpeeseen ja lähimmäisenrakkauteen ja jotka määrittivät kristillistä kasvatusta erityisesti rinnallakulkemisena. Diakonisesti painottuva puhe korostui selvästi yhden focusryhmän keskustelussa sekä verrattaessa keskustelujen sisältöä kolmeen muuhun ryhmään, että ryhmän oman keskustelun sisällöllisissä merkityksenannoissa. Tämän focusryhmän keskustelussa painoutuivat huoli nuorten jaksamisesta, puhe armosta ja armahtamisesta sekä nuoren rakastamisesta ja välittämisestä, kuten seuraavista keskustelunlainauksista käy ilmi:

On joku työntekijä seurakunnas, joka kuuntelee ja keskustelee sun kanssa. N44/3.

Tavallaan mull on vastuu siit, että tuodaan sitä turvallisuut, lämminsydämisyyt, rakkautta sille nuorelle, koska jos kukaan ei uskalla tuoda sitä, niin ... kuka sitä nuorta sit tänpäivän elämäs kuljettaa? N26/3.

käytännöntasolla me ollaan vaan rakkauden ammattilaisia – ollaan ihmisiä varten. Just tää, että olenko rakastanut, olenko välittänyt ... niin mä nään ehkä sellasena itselle työnhajauksellisena taikka johdollisena kysymyksenä. M35/3.

Keskusteluaineiston analyysin perusteella Launosen jäsentämisen mallissa nuorisotyön diakoniseen ulottuvuuteen sisältyy samoja asioita kuin Muhonen & Tirrin huolenpidolliseen ulottuvuuteen. Huolenpidollisessa ulottuvuudessa asiat näyttäytyvät helpommin konkreettisina huoltotehtävinä mutta kysymys on myös laajemmin nuoren hyvinvoinnista ja kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta, hänen tarpeidensa kuulemisesta ja niiden huomioimisesta nuorisotyön erilaisissa konteksteissa. Mainitsemani focusryhmän keskustelun perusteella näyttää siltä, että diakoninen ulottuvuus tarkoittaisi nuorisotyössä nimenomaan nuoren diakonista kohtaamista. Kristilliseen nuorisotyöhön ja kasvatukseen liittyen diakonialla on kuitenkin myös kasvatuksellisia tavoitteita, jotka liittyvät oikeudenmukaiseen ajatteluun, tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja lähimmäisen rakastamiseen, kuten seuraavassa keskustelulainauksessa tulee hyvin esille:

Konkreettisia sisältöjä on varmaan joku oikeudenmukaisuuden ajattelu tai tasa-arvo, lähimmäisen rakkaus, siis näitä me aatellaan että niiden pitää näkyä ja olla siinä mitä me tehdään.. N40/1.

Kokonaisuudessaan siin kultast sääntö jotenkin siinä pohjalla, ett tee toiselle mitä haluaisit itsellesi tehtävän, niin samalla tavalla yritetään niinku opettaa ja tukea ja olla nuorten kanssa ja opettaa niitä kristillisiä arvoja. N53/4.

Eettisyys liittyy läheisesti diakoniaan ja focusryhmien keskusteluissa tämä näiden kahden asian selkeä erottaminen oli lähes mahdotonta. Launosen jäsentämisen mallissa eettisyyttä ei kuitenkaan ole tuotu mitenkään esille. Voidaan tietysti olettaa, että Launosen ajattelussa eettisyys sisältyisi nimenomaan diakoniaan tai sitten sosiaaliseen tai sosiaalipedagogiseen ulottuvuuteen, joihin kaikkiin se olisi mahdollista eri tavoin perustelemalla sisällyttää. Yleensä etiikkaan liitetty kristillinen ihmiskäsitys ja arvopohja voidaan tässä viitekehyksessä ymmärtää niin vahvasti kristillisen kasvatuksen perustaksi, että niiden voidaan sillä perusteella olettaa sisältyvän myös toiminnan hengelliseen kontekstiin.

Focusryhmien keskusteluissa eettinen puhe liittyi vahvasti Launosen diakoniseen ulottuvuuteen tai luonnollisesti Muhosen & Tirrin eettis-moraaliseen ulottuvuuteen. Keskusteluissa nuorisotyönohjaajat puhuivat ihmisarvosta, ihmisyydestä ja nuorten asennekasvatuksesta sekä oikean ja väärän ja niihin liittyvien valintojen tekemisen opettamisesta.

Jos tarkastellaan nuorisotyönohjaajien eettisen puheen sisältöjä tarkemmin, voidaan erottaa toisistaan sosiaalietiikkaan liittyvä painotus, joka näyttäisi liittyvän nimenomaan siihen kristilliseen kasvatukseen joka toteutuu rippikoulun jälkeisen nuorisotyön kehyksessä ja toisaalta eettismoraalinen painotus joka kiinnittyy vahvemmin lasten ja alakouluikäisten kanssa tehtävään työhön.

5.2 Asenneväittämien kertomaa

5.2.1 Kristillinen kasvatusta ei ole julistamista ja opettamista

Ensimmäisellä väittämällä, *kristillinen kasvatusta on julistamista ja opettamista*, halusin korostaa haastattelussa nimenomaan Jeesuksen lähetyskäskyssään¹⁶¹ seuraajilleen antamaa tehtävää evankeliumin levittämisestä ja lähetyskäskystä nousevaa kirkkolain¹⁶² mukaista julistustehtävää. Kristillinen kasvatusta on perinteisimmillään ymmärretty nimenomaan opetustehtäväksi, kristinopin opettamisena lapsille ja nuorille. Kristillisen kasvatuksen tavoitteena on tämän väittämän mukaan kirkkolain ja –järjestyksen mukainen ajatus kasteeseen tähtäävästä tai kasteesta lähtevästä opetuksesta, joka kulminoituu kristinopin ja uskon keskeisiin sisältöihin ja toteutuu rippikouluopetuksessa ja sen jälkeen aktiivisessa seurakuntalaisuudessa. Tämän tulkinnan mukaan sosiaalinen nuorisotyö, nuorten asennekasvatusta, eettinen kasvatusta tai yhteiskunnallinen vastuu eivät asetu samalle viivalle Raamatun ja kristinopin opettamisen kanssa, eivätkä ne siten ole kristillistä kasvatusta.

Väittämä aiheutti aluksi kaikissa focusryhmissä hämmennystä ja negatiivista ihmettelyä. Väittämä aiheutti lähes poikkeuksessa kaikkien vanhempien ja pitempään työssä olleiden nuorisotyönohjaajien kohdalla negatiivisia tuntemuksia, joita myös sanotettiin voimakkain ilmaisin, kuten seuraavista esimerkeistä voi havaita:

Mua alko jo puistattaa.. N51/1.

Silloin kun mä olin opiskelemassa, niin meillä kävi joku lyhyesti luennoimassa, joku lapsievankeolintyhdistyksen edustaja ja meitä puistatti ja tuntui hölmöltä...se ajatus tai siis sairaalta tuntuu ... M53/2.

Mulla tulee ahdistuskohtaus .. ei pysty (jatkamaan). N44/3.

Julistaminen ja opettaminen sanaparina tuotti hankaluuksia, koska julistaminen koettiin negatiivisena mutta opettaminen taas voitiin ymmärtää ja hyväksyä etenkin rippikouluun liittyvänä kristinopin opettamisena. Keskusteluissa pohdittiin julistamisen käsitettä ja mielikuvaa: ”Mitä sillä julistamisella tarkoitetaan?” ja todettiin, että ”tyrmäys tulee siitä

---

¹⁶¹ Matt. 28: 18-20.

¹⁶² Kirkkolaki 1. luku 2§.

mielikuvasta”, joka liittyy etenkin vanhempien nuorisotyönohjaajien aikaisempiin omiin elämäkokemuksiin. Samalla todettiin, että kristillinen kasvatus ei ole julistamista eikä evankelointia, ei tuputtamista eikä parannuksen saarnaamista lapsille ja nuorille. Toisaalta jos julistaminen ymmärretään jonkin asian, esimerkiksi kristillisen elämäkatsomuksen, esillä pitämisenä niin silloin kristillinen kasvatus voidaan ymmärtää tietynlaisena julistamisena. Kaikissa focusryhmissä todettiin, että lapset ja nuoret eivät tarvitse kääntymyskokemusta vaan hyväksyvää katsetta, kohtaamista ja välittämistä, rinnallakulkemista ja ohjaamista.

Keskusteluissa korostui ajatus siitä, että julistaminen ja opettaminen eivät ole kristillisen kasvatuksen ydintä. Sen sijaan kristillinen kasvatus on sitä, että ollaan osallisena kristillisestä uskosta, että nuorteniltoissa käsitellään nuorten omaa uskoa, puhutaan uskosta ja Jumalasta, pidetään kiinni iltahartauksista ja sisaruspiiristä ja Herran siunauksesta.

Kysymykset siitä, mitä ”opettaminen oikeastaan on” ja ”miten sitä toteutetaan” ovat keskustelijoiden mielestä oleellisempia kristilliseen kasvatukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Kasvattajan vastuu nousi vahvasti esille käydyissä keskusteluissa ja pohdinnoissa. Kasvattajana ja seurakunnan työntekijänä pitää osata toimia rakentavalla ja sensitiivisellä otteella ja tiedostaa hengellisen väkivallan riskit. Julistamisen ja opettamisen vastakohtaksi nostettiin levon ja hiljaisuuden mahdollistaminen sekä sellaisen tilan ja vapauden antaminen nuorelle, jossa Jumalalla on tilaa toimia.

5.2.2 Uskonnonvapaus on mahdollisuus kristilliselle kasvatukselle

Toisen väittämän ajatus *uskonnonvapaudesta uhkana kristilliselle kasvatukselle* liittyy ennen kaikkea ajankohtaiseen keskusteluun uskonnonvapaudesta, uskonnonopetuksesta, hartauden harjoittamisesta ja suomalaisen yhteiskunnan uskonnollisesta ja katsomuksellisesta moninaistumisesta¹⁶³. Väittämään on sisäänrakennettuna negatiivinen ajatus uskonnonvapaudesta siis siitä, että vapaus tarkoittaa nimenomaan vapautta uskonnosta ei vapautta uskontoon. Tähän väittämän sanamuotoon päädyin siksi, että ajatus uskonnonvapaudesta ja siihen liittyvä julkinen mediakeskustelu näyttäisi kiinnittyvän omassa ajassamme nimenomaan enemmän negatiiviseen kuin positiiviseen tulkintaan. Esimerkiksi seurakuntien varhaiskasvatuksen kontekstissa ajatus VASU:n¹⁶⁴ mukaisesta katsomuskasvatuksesta koetaan ja tulkitaan herkemmin kristinuskoa rajaavana kuin kristinuskon asemaa vahvistavana tekijänä.

---

¹⁶³ VASU 2018; Nuoret seurakuntalaisina 2012, 36,37.;

¹⁶⁴ VASU 2018, 33-34, 43.

Uskonnonvapaus nähtiin pääsääntöisesti mahdollisuutena eikä uhkana kristilliselle kasvatukselle. Uskonnonvapaus antoi mahdollisuuden vuoropuheluun ja dialogiin eritavoin ajattelevien kanssa. Uskonnonvapauteen liittyy vahva vapauden agenda, joka eri focusryhmissä konkretisoitui vapaudeksi tehdä yleisemmin sekä omaan elämään liittyviä valintoja että myös uskontoon ja sen harjoittamiseen liittyviä valintoja. Ajatus vapaudesta ja epäilemisestä, asioiden ajoittaisesta kyseenalaistamisesta on keskeistä kristittyinä elämisessä. Uskonnonvapaus nähdään tilan antamisena ja vapaudettomuus äärimmilleen vietynä puolestaan totalitäärisen järjestelmän uhkana:

Mä en ainakaan haluis elää sellasessa totalitäärisessä järjestelmässä missä on vaan yksi totuus, yksi sallittu totuus. N39/4.

Uskonnonvapaus mahdollistaa keskustelun, monen näkökulman siihen asiaan. N29/4.

Nuorisotyönohjaajien mielestä uskonnonvapaus ei tarkoita tai sen ei pitäisi kuitenkaan tarkoittaa sitä, että kaikki tunnustuksellisuus pyyhitään pois joka paikasta, vaan vapaus antaa myös tilan tunnustuksellisuudelle ja uskonnonharjoittamiselle. Seurakunnalle uskonnonvapaus on uudenlaisen ajattelun haaste: pitää miettiä uudelleen totuttuja ja tuttuja toiminnan tapoja ja polkuja miten tavoittaa lapsia ja nuoria paremmin ja miten vahvistaa oman evankelis-luterilaisen uskonnon tuntemusta.

Uskonnonvapauteen liittyvässä keskustelussa oli jonkin verran enemmän eroja eri focusryhmien kesken kuin muiden väittämien kohdalla. Yhden focusryhmän keskustelussa uskonnonvapaus miellettiin ja määriteltiin uhaksi ja tätä perusteltiin uskonnonopetuksen tunnustuksettomuudella, uskonnonvastaisuudella ja kristillisen kasvatuksen heikkenemisellä. Keskustelussa ei kuitenkaan tullut esille erityisiä syitä tai kokemuksia, joihin tämä ajatusmalli olisi perustunut. Tämän focusryhmän keskustelijoista kaikki toimivat varhaisnuorisotyössä, jolla voi olla jotain merkitystä asian suhteen. Esimerkiksi, että varhaisnuorisotyötä tekevät nuorisotyönohjaajat ajattelevat heidän ensisijaisen tehtävänsä olevan antaa lapselle (7-12 v.) omaan uskontoon ja sen harjoittamiseen liittyviä perusvalmiuksia. Mielenkiintoista oli myös havainto siitä, että tämän focusryhmän toimintaympäristö oli tutkimukseen osallistuneista neljästä ryhmästä vähiten monikulttuurinen. Kun tätä toimintaympäristöön liittyvää havaintoa vertaa muiden focusryhmien toimintaympäristöihin voidaan todeta, että erityisesti kahden focusryhmän toimintaympäristöt olivat vahvasti monikulttuurisia ja moniuskontoisia. Mutta näiden kummankaan ryhmän keskusteluissa uskonnonvapautta ei koettu uhkana, vaan sitä reflektoitiiin vahvasti vapauden ja mahdollisuuksien näkökulmista. Uhkana sen sijaan pidettiin sitä, jos nuori ”eksyy sellaiseen piiriin, jossa häntä aletaan painostaa” ja pakottamaan tietynlaiseen ajattelutapaan ja yhteen totuuteen.

5.2.3 Hartauselämälle ja ehtoolliskasvatukselle haluttaisiin antaa keskeinen asema nuorisotyössä

Jumalanpalveluksella ja ehtoolliskasvatuksella on keskeinen asema nuorisotyössä väittämän perusteet nousevat sekä kirkon perustehtävästä käsin, joka on sanan julistaminen ja sakramenttien (kaste ja ehtoollinen) jakaminen että näkemyksestä, jonka mukaan seurakunta on ensisijaisesti jumalanpalvelusyhteisö. Kehittämisasiakirjojen mukaan jumalanpalvelus on koko seurakunnan yhteinen juhla, jonka toteuttamiseen kannustetaan ottamaan mukaan niin kouluikäiset kuin vanhemmatkin.¹⁶⁵ *Nuoret seurakuntalaisina* asiakirjassa puolestaan pidetään tärkeänä, että nuoret löytäisivät seurakunnan yhteiseen jumalanpalvelukseen ja sitä kautta rakentuisi yhteys nuorten omasta toiminnasta koko seurakuntaan¹⁶⁶. Tästä huolimatta työntekijöiden kokemus seurakunnan yhteisestä jumalanpalveluselämästä voi olla myös ristiriitainen ja haavoittunut, eikä jumalanpalveluselämän kehittämistä ja siihen osallistumista koeta itselle innostavana työtehtävänä tai ajatellaan sen rajautuvan ainoastaan pappien ja kanttorien tehtäväksi. Esimerkiksi rippikoulussa jumalanpalveluselämä on kuitenkin oleellinen osa koko rippikoulua ja rippikoulun ja konfirmaation yhtenä keskeisenä tavoitteena on valmistaa nuorta osallistumaan itsenäisesti ehtoolliselle.¹⁶⁷

Jumalanpalveluksesta ja ehtoolliskasvatuksesta keskusteltiin ryhmissä vilkkaasti, keskustelun teemat vaihtelivat rippikoulusta seurakuntalaisten käyttäytymiseen ja siihen, onko lapsilla ja nuorilla tilaa seurakunnan yhteisessä jumalanpalveluksessa ja messussa. Kaikissa focusryhmissä ollaan yksimielisesti sitä mieltä, että rippikoulussa jumalanpalveluksessa ja ehtoolliskasvatuksella on keskeinen asema, joka on jopa vahvistunut viimeisten vuosien aikana. Ryhmien keskusteluissa esittämät ajatukset ehtoolliskasvatuksen keskeisyydestä viittaavat hyvään tietoisuuteen myös uudesta rippikoulusuunnitelmasta 2017, vaikka RKS17 oli vielä tämän tutkimuksen aineistonkeruun hetkellä julkaisematta.

Keskusteluiden perusteella ehtoolliskasvatuksessa kristinopin mukaista tietoa tärkeämpää on mahdollistaa ehtoolliselle osallistuminen. Tätä osallistumista ja ehtoollisen mysteeristä osalliseksi tulemistä painotettiin keskusteluissa selvästi enemmän kuin asiaan liittyvää tiedollista puolta. Seuraavien keskustelusta poimittujen esimerkkien perusteella lapsen ja nuoren ehtoolliselle osallistuminen itsessään on kristillistä kasvatusta, se on kristittyjen yhteinen juhla, johon kaikilla, siis myös lapsilla ja nuorilla, on lupa osallistua:

ehtoolliskasvatus on mun mielestä sitä, että käydään ehtoollisella ja ehtoollinen kasvattaa meitä. Jos joku on kristillistä kasvatusta, niin se on ehtoollinen: Kristus meitä kasvattaa. Ja mä en ymmärrä miten muuten vois ehtoollisesta opettaa taikka kasvattaa kuin että ihmiset käyvät ehtoollisella. Ett jos meidän teologia

¹⁶⁵ Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 35.

¹⁶⁶ Nuoret seurakuntalaisina 2012, 14-15.

¹⁶⁷ Kirkkojärjestys 3. luku 5§.

lähtee jostain, että ihmisen pitäisi tietää jotain, ymmärtää jotain, käydäkseen ehtoollisella, joka on meidän mysteeri, jota ei pystytä selittämään auki, niin mitä me siitä opetetaan ja mitä vaaditaan? M35/3.

Ja sitten mä oon hirveen iloinen kyllä siitäkin, että lapsetkin voi käydä ehtoollisella ja saada ehtoollisen – vaikka ne ei täysin ymmärtäis mist on kyse. Mä nään, että ne kyllä saavat sen opetuksen sitten rippikoulussa viimeistään. Ja jotenkin, että saavat olla osallisena siitä koko jumalanpalveluksesta ja osallisena ehtoollisella käymisestä. Että siitä mä oon iloinen. N35/2.

Ehtoolliselle osallistumista ja sen merkitystä perusteltiin myös Jeesuksen antaman esimerkillä ja kehotuksella viettää ehtoollista hänen muistokseen. Jumalanpalveluksen merkitystä selitettiin myös toiminnan, menemisen ja tekemisen lähtökohtana. Tätä ajatusta perusteltiin jumalanpalveluksen loppuliturgian lähettämällä kuten seuraavassa kommentissa käy ilmi:

Jumalanpalvelushan päättyy siihen lähettämiseen: *menkää niin kuin ihmisten keskelle ja ...niin mä ajattelen, että sillä tavalla meidän kaikki toiminta kuitenkin jollain tavalla se aina liittyy tonne jumalanpalvelukseen.* M39/4.

Jumalanpalvelukseen liittyvän keskustelun kriittisin pohdinta liittyy sunnuntain klo 10.00 messuun, jota ei koettu keskeiseksi nuorisotyössä. Keskusteluiden perusteella voidaan päätellä, että sunnuntaiaamun messun marginaaliasemaan liittyvät syyt löytyvät usein työyhteisön sisäisestä työnjaosta, kuten seuraavassa kommentissa hyvin tulee esille:

Aika pitkälle se on kiinni siitä, miten papit ja kanttorit sen keskenään (sopii), avaaks ne, tehdäänkö sitä isommalla porukalla vai onko se semmonen oma saareke – vähän vaikee mennä sekaan siihen... M39/4.

Tai sitten muista seurakuntalaisista, joiden on vaikea hyväksyä nuorten keskeneräisyyttä tai totuttautumista jumalanpalveluskulttuuriin:

Se ottaa sen oman ajan, että nuoriso tottuu siihen kulttuuriin, että siellä käydään ja ottaa sen omakseen. Kyllähän sekin vie aikaa, että vaikka mekin sinne miten kututtais, niin ... N26/1

Ja saman tiimin toinen työntekijä jatkaa tästä sujuvasti:

... koko seurakunnan pitää, muiden seurakuntalaisten hyväksyä nuoret sinne... N51/1.

Useassa seurakunnassa nuorilla on omat messuyhteisönsä, joissa messua ja hartaushetkiä vietetään, lauletaan virsiä ja muita hengellisiä lauluja ja pidetään leirijumalanpalveluksia. Monesti osallistuminen koko seurakunnan yhteiseen messuun sisältyy myös isostoimintaan ja -koulutukseen. Keskusteluiden perusteella voidaan todeta, että jos jumalanpalvelus- ja ehtoolliskasvatus nähdään laajemmin koko toimintaa koskettavana hartauselämän tukemisena, toteuttamisena ja kehittämisenä niin silloin se on keskeisellä paikalla jo nyt, kuten seuraavassa puheenvuorossakin todetaan:

Jos me laajennamme jumalanpalveluksen hartauselämäksi, asiankuva muuttuu heti ... onhan niillä merkittävä asema kaikessa meidän toiminnassa: kontakti Jumalaan, rukouksella, virsilaululla tai nuorten muulla laululla tai lasten hengellisellä laululla. Ja kaiken niitten tähtäimenä on kristillinen kasvatus ja hartauselämä. Tottakai niissä on se, silloin se on niinku keskeistä. M53/2.

Erilaiset mahdollisuudet leirien ja muun toiminnan yhteydessä pidettäviin toiminnallisiin ja liikuttaviin hartauksiin ja osallistujille sopivan jumalanpalveluksen toteuttamiselle on jo hyvinkin olemassa. Keskusteluiden perusteella on helppo todeta, että nuorisotyönohjaajilla on tahtotila ja valmiudet lasten ja nuorten jumalanpalvelus- ja hartauselämän kehittämiseen mutta tähän kaikkeen tarvitaan valtuutus seurakunnan kirkkoherralta sekä työkaveriksi ja yhteistyökumppaniksi erityisesti seurakunnan papistoa. Jos seurakunnassa ei ole erikseen pappien välisessä työjaossa ja tehtävän kuvauksessa sovittu nuorisopapin tehtävistä, voi olla että jumalanpalvelus- ja ehtoolliskasvatus jäävät helpommin marginaaliasemaan. Jumalanpalvelus – myös se sunnuntain aamupäivän jumalanpalvelus – voitaisiin parhaassa tapauksessa nähdä ja toteuttaa kaikkien seurakuntalaisten kanssa yhteisesti yhteisöllisenä juhlena esimerkiksi toimimalla kuten seuraavissa lainauksissa ehdotetaan tai :

Jos se niinku lähtee siitä, että se yhteisö oikeesti viettää sitä yhteistä juhlaa yhdessä jumalanpalveluksessa, jossa ...*hei haluisko joku tulla lukemaan...* ihmiset tulee tai yhdessä tulaan puoltuntii ennen jumikseen: voidaan miettiä, ett kuka haluis tehdä mitä, ett se jumalanpalveluselämä voisi kehittyä enemmän siihen yhteiseen suuntaan, niin se poistais sen paineen ehkä myös siitä, että on joku esitys tai joku show tai joka vähän täällä edelleen on...M35/3.

Meiän pitäis kouluttaa siis myös niitä tavallisia seurakuntalaisia. Kertoa heille, että rippikoululaiset ovat nuoria ihmisiä, he ovat, jotkut ensimmäistä kertaa suuren joukon saattelemana, jossa heillä on tarve esittää jotain muuta kuin normaalisti ... M54/1

Must oli hyvä kokemus viime sunnuntaina, kun oli yks setä, joka istui lähellä meitä siinä kirkkosalissa, niin siinä messun aikana oli jotain semmosta silmäpeliä ja sitten mentiin ehtoolliselle niin hän meni niitten (rippikoulu)poikien ohi ja näytti niille pojille, että tulkaa vaan tähän ja jotenkin hirmu kivasti suhtautui siihen. N51/1.

Lasten ja nuorten jumalanpalvelukseen osallistumiseen liittyen voitaisiin siis myös kouluttaa muista seurakuntalaisista ja etenkin niistä aktiiviseurakuntalaisista lasten ja nuorten messukummeja tai mentoreita, jotka voisivat toimia lasten ja nuorten ja miksei aikuistenkin opastajina ja ohjaajina jumalanpalveluskulttuuriin ja tapoihin.

5.2.4 Yhteistyö vanhempien kanssa etsii vielä paikkaansa

Kirkkojärjestyksen¹⁶⁸ mukaan kristillinen kasvatus on ensisijaisesti vanhempien ja huoltajien vastuulla. Seurakunnan ja kummien tehtävänä ja roolina on olla tukemassa vanhempia ja huoltajia tämän tehtävän hoitamisessa. *Kristillistä kasvatusta toteutetaan yhdessä vanhempien kanssa* –väittämän ajatusmaailma on sitä vahvemmin totta, mitä nuoremasta lapsesta on kysymys. Toisaalta varsinaisessa nuorisotyössä on pitkään ollut perinteenä tukea nuoren itsenäistymistä ja nuoren huoltajat tai vanhemmat ja perhe on jäänyt sivummalle. Konkreettisesti tämä tulee esille esimerkiksi kehittämisasiakirjoissa niin, että varhaisnuorten

---

¹⁶⁸ Kirkkojärjestys 3. luku 1§.

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina –kehittämisasiakirjassa perhe on vahvasti mukana koko ajan. Tyttö ja poika nähdään osana omaa perhettään ja perhe nähdään varhaisnuoren, 7 – 14 – vuotiaan, voimavarana. Asiakirjassa todetaan, että perhe on lapsen ensisijainen kasvattaja ja ehkä jopa tärkein seurakunnan kumppani kasvatustoiminnassa.¹⁶⁹ Sen sijaan *Nuoret seurakuntalaisina* –kehittämisasiakirjassa nuoren perhe näyttäytyy vahvasti huolipuheen sävyttämän negaation kautta: vanhemmat eivät huolehdi tehtävästään, eivät huolehdi nuoren hyvinvoinnista eivätkä ole läsnä nuoren elämässä, nuoren elämään liittyvät isot kriisitkin saattavat olla perheen aiheuttamia tai perheeseen liittyviä. Perheen tukeminen ja kasvatuskumppanuus tuntuvat *Nuoret seurakuntalaisina* -asiakirjan näkökulmasta kovin vieraalta ajatukselta.¹⁷⁰

Keskustelussa vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä oli selkeitä ryhmäkohtaisia eroja ja painotuksia. Ensimmäisen focusryhmän keskustelussa yhteistyö nuorten vanhempien ja huoltajien kanssa herätti ihmettelyä: ”että toteutettaisiin sitä kristillistä kasvatusta niinku yhdessä?” Tätä selitettiin sillä, että eihän nuorisotyönohjaajat tiedä, miten vanhemmat siellä (kotona) hoitaa sitä tehtävää ja rippikoulun jälkeen yhteydet nuorten koteihin katkeavat tai niitä ei varsinaisesti ole. Yhteisessä pohdinnassa nousi aika selkeästi esille myös ajatus siitä, että nuori on omassa kasvussaan sellaisessa kehitysvaiheessa, jossa keskeisenä kehitystehtävänä on itsenäistyminen ja vanhemmista irtautuminen kuten seuraavassa keskustelulainauksessa tulee ilmi:

Se on nuoren kasvuun liittyvä kehitysvaihe päästä eroon niistä vanhemmista. En nyt ensisijaisesti lähde rakentamaan, tarkoituksellisesti rakentamaan mitään yhteyksiä, vaan että nuorella voi olla oma... N40/1.

Tai on niin selkeesti tämmösiä kristillisiä perheitä, tunnustavia, uskovia perheitä ja sitten nuorella voi olla paine tulla ja osallistua ja uskoa – ja se ei oikein tiedä, että miten olla ja onko ja siinäkin me voidaan olla vähän toisenlaista kristillisyyden mallia tai tukea annetaan sitten... N51/1.

Kaikissa focusryhmissä yhteistyö vanhempien kanssa tuodaan esille hyvin konkreettisin puheenvuoroin ja esimerkein siitä, miten kodin salliva ilmapiiri ja myönteinen suhtautuminen seurakuntaan sekä leirien osallistumismaksujen maksaminen tukee ja auttaa nuorta osallistumaan seurakunnan toimintaan. Seurakunnan toiminnassa mukana oleminen taas puolestaan mahdollistaa lapsen ja nuoren kristillisen kasvatuksen. Kristillistä kasvatusta siis toteutetaan yhdessä vanhempien kanssa ainakin silloin, kun vanhemmat antavat lastensa tulla mukaan toimintaan. Tästä kertovat osuvasti myös seuraavat esimerkit nuorisotyönohjaajien puheissa:

Ne maksaa nuoren isokoulutuksen ja kuskaa niitä, niin kyllä se on tekemässä kristillistä kasvatusta aina mitä enimmässä määrin. N40/1.

¹⁶⁹ Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 43; Sutinen 2016, 65–68.

¹⁷⁰ Nuoret seurakuntalaisina 2012, 21, 34-35; Sutinen 2016, 65–68.

Kun lapsi tulee ja sanoo, että ei voi osallistua mihinkään hartaushetkiin kun se on kotona kielletty ja meidän leirillä ja sitten me soitetaan sille vanhemmalle: ett voihan osallistua ja sitt vanhempi sanoo, että kyllä voi... Että kyllä mä nään että me yhdessä toteutetaan sitä vanhempien kanssa. Me tuetaan juuri sitä kristillistä kasvatusta, että se vanhempi haluaa tuua sen lapsen vaikka leirille tai että se on antanu luvan.. N35/2.

Nuorisotyössä meidän leirit on semmosia ”ilon kautta” ja ”yhteisöllisyyden kautta” juttuja, mutta niissäkin on hartautensa ja nyt oon kuullu semmosta, että jotkut tämmöset mmmmmm... hengellisistä kodeista olevat lapset niin kovasti nauttii siitä. Sanovat meidän nuorten leirien tukevan heidän kristillistä identiteettiään – ja mä olin kauheen järkyttynyt, että en olis itse uskonut – mutta se on juuri se tavoite ja hyvä se on jos toteutuu. M53/2.

Focusryhmissä keskusteltiin myös toiminnan läpinäkyvyydestä ja sen merkityksestä erityisesti yhteistyön rakentumisessa ja luottamuksen syntymisessä. Kasvatuksellinen yhteistyö toteutuu sitä vahvemmin, mitä läpinäkyvämpää toiminta on. Yhteistyötä ja myönteistä vuorovaikutusta nuorten ja vanhempien kohdalla voidaan myös tukea pitämällä perheisiin yhteyttä ja kertomalla nuorelle kuinka mukavat vanhemmat tällä on, kuten seuraavassa esimerkissä tulee hyvin esille:

Kun pitää perheisiin yhteyttä niin se, että jos ite puhuu että olipa kiva keskustelu sun vanhempien kaa ja sitt taas se että vanhemmat tuottaa sitä (puhetta), se että sellast vuorovaikutuksellist myönteis kanssakäymist on, niin kyllähän se luo sille nuorellekin sellast turvallisuut, että hei täs mun kaks tärkeet paikkaa on keskenään tekemisissä.. N26/3.

Keskustelujen perusteella tulee kuitenkin esille se, että kun tehdään työtä alle rippikouluikäisten poikien ja tyttöjen kanssa yhteydenpito vanhempiin on vielä luonnollista. Rippikoulussa sitä määrittää paljolti työhön liittyvät perinteet ja vakiintuneet toimintatavat, jotka helpottavat yhteydenpitoa rippikoululaisten koteihin ja perheisiin. Rippikoulun jälkeisessä nuorisotyössä ajatellaan puolestaan niin, että nuori elää itsenäistymisensä alkuvaiheita ja haluaa irrottautua omista vanhemmistaan ja yhteydenpidolle nuorten vanhempiin ei tunnu löytyvän sopivaa tilaisuutta. Tätä ajatusmallia kuitenkin myös kyseenalaistettiin miettimällä erilaisia yhteistyön ja kohtaamisen malleja kerholaisten vanhempainvartista nuorten vanhemmille suunnattuihin kasvattajailtoihin. Huomionarvoinen on seuraavan puheenvuoron esimerkki siitä, mihin perustuu ajatus siitä, että seurakunnan nuorisotyön tulisi olla työtä vain nuorten itsensä kanssa:

Sellainen nuorisotyöajatus voi olla, että se jostain liukuu kuntapuolisestakin ajattelusta, että nuorisotyö on vain työtä niitten nuorten kanssa ja vanhempiin ei niinku ... mutta seurakunnassa ei tarvii ajatella sillä lailla, vaan siel voi kokonaisena kattoo sitä... Ett se seurakuntajuttu, mitä siellä tehdään niin se ei oo sen nuoren elämän ja myöskään kristittynä toimimisen kannalta ensimmäinen viitekehys. Vaan sit pitää ymmärtää mikä sitä nuorta siinä tukee ja tavallaan tukee niitä. Sillä tavalla noit vanhempia ei voida sivuuttaa. Mehän ollaan tehty sitten siinä isosten haltuunotossa vanhempainilta, että se on tollai hyvä asia. M39/4.

Focusryhmien keskusteluissa tuli vahvasti esille se, miten alakouluikäisten kanssa toimiessa yhteistyö vanhempien kanssa on vielä luonnollista mutta rippikoulun jälkeisessä työssä ei yhteistyölle tunnu löytyvän sopia toiminnan malleja. Kysymys, miten kristillistä kasvatusta toteutettaisiin yhteistyössä perheiden kanssa hakee vielä vastaustaan ja haastaa

nuorisotyönohjaajia miettimään yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä esimerkiksi toimintasuunnitelmien laatimisen yhteydessä.

5.2.5 Erityisnuorisotyö on mitä syvintä kristillistä kasvatusta

Viides väittämä liittyy erityisnuorisotyön ja kristillisen kasvatuksen suhteeseen: *Erityisnuorisotyö ei ole kristillistä kasvatusta*. Väittämä sisältää ajatuksen, että auttamistyö ja nuorisotyöhön liittyvä diakoninen ulottuvuus ovat lähtökohtaisesti jotain muuta kuin kristillistä kasvatusta. Tätä ajattelumallia voidaan perustella sillä, että kirkon tehtävissä¹⁷¹ kasvatusta ja diakonia nähdään toisistaan erillisinä. Aikaisemmin erityisnuorisotyönä tunnettu etsivä nuorisotyö kuuluu kehittämisasiakirjan mukaan kirkon diakoniseen perustehtävään. Kirkon erityisnuorisotyön ja nuorisodiakonian päämääränä on nuoren kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen ja sitä uhkaavien haittojen minimointi. Kyse on kristilliseen rakkauteen perustuvasta avunantamisesta erityisesti niille lapsille ja nuorille, joiden hätä on suurin ja joiden tavoittaminen muun toiminnan kautta on haasteellista.¹⁷² *Tytöt ja pojat seurakuntalaisina* – asiakirjassa etsivä työ nähdään ensisijaisesti turvallisen ja luottamuksellisen aikuiskontaktin mahdollistamisena. Asiakirjassa tuodaan esille myös yhteistyö vanhempien kanssa ja työhön liittyvä palveluohjauksellinen rooli.¹⁷³

Neljästä focusryhmästä kolme tyrmäsi esittämäni väitteen heti sen kuultuaan, yhden ryhmän keskustelussa yksi keskusteluun osallistunut nuorisotyönohjaaja oli selkeästi samaa mieltä esittämäni väitteen kanssa. Hänen mukaansa erityisnuorisotyö etsivänä työnä ei tee minkäänlaista numeroa kristillisestä viitekehyksestä eikä siihen liity minkäänlaisia kristillisiä tai julistavia tai opettavia taka-ajatuksia vaan työn keskiössä on nuori, hänen kohtaamisensa ja hänen elämäntilanteensa.

Kaikissa muissa kolmessa focusryhmässä oltiin kuitenkin yllättävänkin yksimielisiä siitä, että palvelusta ja diakoniasta liikkeelle lähtevä erityisnuorisotyö on ytimeltään mitä syvintä kristillistä kasvatusta. Työn perusta on kristillisessä ihmiskäsityksessä, kristillisessä arvopohjassa ja palvelussa. Työn lähtökohtana on kohdata heikommassa asemassa olevia nuoria ja niitä jotka eniten tarvitsevat kristillistä armoa ja joiden elämässä on monenlaisia haasteita. Rajan vetäminen eri työmuotojen välille koettiin keinotekoisena ja keskusteluissa tuli esille, että ajatus tarkkarajaisista työaloista ja toiminnasta ei ole enää ajankohtaista, kuten seuraavassa puheenvuorossa tuli hyvin esille:

---

¹⁷¹ Kirkkolaki 1. luku 1§; Kirkkolaki 4. luku 1§.

¹⁷² Nuoret seurakuntalaisina 2012, 34, 35.

¹⁷³ Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 40–42.

Jos tää termi on syntynyt silloin 30-vuotta sitten, 80-luvun Saapastoiminnan myötä tai koska on tullu erityisnuorisotyönvirat seurakuntiin... että aika on ajanut tästä eriyttämisen ajasta ohi... .. kyllä mä nään, että ollaan menossa toivottavasti siihen suuntaan, että meillä on vaikka sen kristillisen kasvatuksen työt jossa ei enää erotella kahden vuoden välein ihmisiä eri ryhmiin ja ei erotella enää sen mukaan kuka syljeksii eniten koulun lattialle... että meillä on kristillinen kasvatusta meidän seurakunnassa – se toteutuu siinä, että joku meistä on koululla ja toinen juo kahvia omalla alueellaan ja kolmas vetää kiusattujen kerhoa... muutama vuosi sitten täällä oli isoskoulutuksen 50 tyttöä, joista 20 viilteli – niin mihin se raja vedetään? Näähän on niitä, joilla on paha olla ja tottakai on hyvä, että siihen on kohdennettu resursseja mutta ei se ainakaan täällä meidän formaatissa mun mielestä tarvii eritellä millään tavalla hallinnollisesti tai käytännöllisesti. Ja se on varmasti kristillisyyden ytimessä siinä perinteisessä merkityksessä. M35/3.

Keskusteluissa puhuttiin nuoren kohtaamisesta ja siitä, että tämä kohtaaminen on kaiken toiminnan keskiössä riippumatta siitä missä ja millaisessa tilanteessa nuori on.

Väitteeseen liittyvä kritiikki oli lähes yksimielistä ja keskusteluissa erityisnuorisotyö nähtiin kuuluvan kristillisen kasvatuksen ytimeen. Etsivän työn ja erityisnuorisotyön sijalle toivottiin vähemmän erityyttävää käsitettä, mieluummin haluttaisiin puhua löytävästä työstä sillä löydettyä voi tulla kuka tahansa.

Erityisnuorisotyöhön liittyvässä keskustelussa pohdittiin myös työhön liittyvää suomalaista perinnettä joka helposti ponnistaa ongelmalähtöisestä puhetavasta ja aikuissosiaalityön toimintamalleista. Kirkon toiminnassa ja nuorisotyössä tämä saattaa näyttäytyä myös rajanvetona esimerkiksi lukiolaisten tai ammattikoulua käyvien nuorten välillä tai muulla tavoin sisään ja ulossulkevana ajattelun- ja toiminnantapoina. Seurakunnan tulisi kuitenkin olla paikka, jossa on tilaa tulla, tilaa olla ja jossa toiminta on avointa kaikille ja sitten voidaan paneutua toisella tavalla johonkin juttuun jos tiedetään, että mukana on erityistä tukea tarvitseva nuori.

Eri focusryhmien käymien keskusteluiden perusteella *Erityisnuorisotyö ei ole kristillistä kasvatusta* -väittämän ei saanut hyväksyvää kannatusta kuin yhden ryhmän yhden nuorisotyönohjaajan pohdinnassa. Kaikki muut keskustelijat olivat tai päätyivät ryhmässä yksimielisyyteen siitä, että väite on tyrmättävä jo pelkästään kristillisen ihmiskäsityksen ja arvopohjan mutta myös kristillisen kasvatukseen ja diakoniaan liittyvien yhteisten lähtökohtien perusteella.

5.2.6 Kristillisen kasvatuksen tavoitteena on nuoren Jumalasuhteen vahvistaminen

Viimeinen väittämä: *Kristillisen kasvatuksen tavoitteena on nuoren uskoontuleminen* ottaa kantaa kristillisen kasvatuksen tavoitteeseen ja liittyy sisällöllisesti yhteen ensimmäisen väittämän kanssa. Väittämä sanoittaa työn lähtökohdan ja tavoitteen perinteisellä tavalla korostaen evankeliumin yksilöllistä merkitystä ja pelastuskeskeistä tulkintaa¹⁷⁴. Väittämä ei

---

¹⁷⁴ Nuoret seurakuntalaisina 2012, 43.

tällaisenaan nouse esille kehittämissasiakirjoissa vaan muotoutuu siellä toisin seurakunnan jäsenyydeksi ja seurakuntalaisuudeksi. Väittämä on tarkoituksellisesti muotoiltu provosoivaksi ja keskustelua herättäväksi. Samalla tämän väittämän avulla voidaan mahdollisesti avata ja todentaa kristillisen kasvatuksen ja kirkon nuorisotyön toimintakulttuurin muutosta.

Tämä väittämä herätti focusryhmissä eniten keskustelua. Se sai osakseen kiivasta kritiikkiä, koska etenkin yli 50-vuotiaiden nuorisotyönohjaajien kommenteissa se miellettiin 1970 -lukulaiseksi tavaksi ilmasta asia, josta puhujilla oli vain huonoja, jopa hengelliseen väkivaltaa viittaavia kokemuksia kuten seuraavasta esimerkistä voidaan havaita:

Mut tuo väite vie ihan selkeästi sinne 70 -luvun loppuun, jolloin mä olen ollut seurakuntanuorissa ja silloin tuo oli kyllä se – Raamattuun kuulkaa kirjoitettiin, että tulín uskoon 15.3.9 kello se ja se! --- Se oli sitä ja muistan ihan selkeesti kuinka itte kipuili sen kanssa, että kamala voinko mä olla mitenkään, kun mulla ei oo semmosta kokemusta, että mä voin sanoa, että se oli 15.3. silloin kun tulín uskoon. Vaan siihen on kasvanut kaikkien näiden vuosien aikana, ehkä vielä edelleenkin... N53/4.

Väittämää pidettiin yleisesti arveluttavana, eikä sen sisältämä vahva uuspietistinen ajattelutapa ole keskustelijoiden mielestä liitettävissä nykyiseen kirkon kasvatustyöhön. Uskoontuleminen liitettiin käännyttämiseen ja käännyttämistä pidettiin yksiselitteisesti vääränä ja tuomittavana toimintatapana kirkon kasvatustyössä. Nuorisotyön tavoitteena ei voi olla nuoren käännyttäminen kuten seuraavissa esimerkeissä tuodaan selkeästi esille:

Mutt kyll mun viidesläinen tausta varmaan nousee nyt tässä sillain esille, että mä hahmotan kuitenkin meidän tavoitteeksi sen, että ihmiset joilla ei ole suhdetta Jumalaan, että heille syntyisi suhde Jumalaan. Ja mä nään parhaaksi keinoksi siinä kristillisen kasvatuksen: asioista kertomisen ja yhteisöllisyyden. Ja käännyttäminen on väärin... kristillisen kasvatuksen tavoitteena on jumalasuhteen syntyminen. Niin minä sen ehkä sanoisin. Jo lapsella on jumalasuhte, nuorella, aikuisella – jos se on olemassa – niin sitten sen vahvistaminen... enkä ajattele, että kristillisen kasvatuksen tavoite olis niinku semmonen – hymh – käännyttäminen. M53/2.

Tää lähtee ajatuksesta, että nuori ei olisi uskossa. Ja mää en voi kyl siitä ajatuksesta lähtee tekemään töitä, ett jos me ollaan kastettujen - pääsääntöisesti kastettujen – ihmisten kanssa tekemisissä, vaikka nyt kirkon nuorisotyössä, niin ei meill voi olla tavoitteena heidän uskoontuleminen. M35/3.

Jos ajattelee omasta työtodellisuudesta tätä väitettä, niin ei mun – mä oon ehkä hirveen huono kirkon työntekijä – mutta ei mun ensisijainen tavoite ole esimerkiks niitä muslimipoikia siellä amiksessa käännyttää. N39/4.

Lisäksi väitettä pidettiin ongelmallisena myös siksi, että se määrittää uskon ihmisen omaksi valinnaksi vaikka usko tulisi nähdä enemmän Jumalan lahjana eikä omana valintana.

Jokaisessa focusryhmässä väittämä johdatti ryhmät keskustelemaan omaan työhön liittyvistä lähtökohdista, tavoitteista ja päämääristä. Keskusteluiden perusteella tavoitteet ja toiminnan päämäärät liittyivät kristinuskon keskeisimpiin asioihin kuten nuoren Jumalasuhteen vahvistamiseen, kristillisen elämäkatsomukseen sekä Jeesuksen toiminnan tuntemiseen. Tavoitteista puhuttiin sensitiivisesti ja keskustelusta välittyi lasta ja nuorta ja heidän omaa ajatteluaan kunnioittava työorientaatio ja ymmärrys uskon moninaisista ilmenemistavoista.

Nuorisotyönohjaajat vastustivat tietynlaisen ajattelumallin antamista lapsille ja nuorille ja korostivat puheessaan Jumalasuhteen henkilökohtaisuutta, kuten seuraavista lainauksista käy ilmi:

Eihän kukaan voi sitä kattoo, ett kuka on uskoss ja kuka ei – ja kuin pal uskoo ja kui vähän, se on ihmisten oma asia ja niitten ja Jumalan välinen asia. N44/3.

Se on niinku ihmisen ja Jumalan välinen salaisuus, mikä heidän suhteensa on. Ei meidän tarvii sitä silleen ehkä tietääkään. Mutta silti kyllä mä nään tän työn tavoitteena jumalasuhteiden synnyttämisen tai vahvistamisen tai tukemisen. M53/2.

Focusryhmien keskusteluiden perusteella työn tavoitteita ja päämääriä sanotetaan hyvin samalla tavalla kuin kirkon kasvatustoimintaan liittyvissä kehittämissasiakirjoissa. Keskusteluun osallistuneiden nuorisotyönohjaajien mukaan työn tavoitteena ja päämääränä on, että nuorelle syntyisi henkilökohtainen suhde Jumalaan ja että nuori oppisi tuntemaan itsensä Jumalan luomana ja lunastamana arvokkaana ja ainutkertaisena yksilönä. Lisäksi tavoitteena on, että nuori tässä jumalasuhteessaan kasvaisi luottamukseen ja ymmärrykseen ja kristilliseen elämäntavaksi. Kasvatuksen tavoitteista ja päämääristä keskusteltaessa nuorisotyönohjaajat korostivat puheessaan sitä, että nuoren usko ja uskominen ei ole heistä lähtöisin vaan se on Jumalan työtä. Nuoren uskosta puhuttaessa puhuttiin myös rippikoulusta nuoren uskon luonnollisena ja helpponakin toimintaympäristönä, kuten seuraavissa saman focusryhmän toisiaan täydentävissä puheenvuoroissa kerrotaan:

Meidän kasvatuksen tehtävänä on ehkä herätellä sitä nuoren tai lapsen uskoa ja antaa eväitä siihen, että... että tunnustaa väriä myös sen meidän kohtaamisen jälkeenkin. N29/4.

... ja ehkä tukea sen rippikouluun... kun rippikoulussa on helppo uskoa, niin jollain tavalla tukea sitä, että se sama jatkuu niin kuin ihan tavallises arkielämässä. N53/4.

...ettei se jää just siihen fiiliskuplaan riparille, vaan pitää saada eväitä myös siihen hengelliseen kasvuun ja siihen... N39/4.

Seurakunta nähtiin paikkana missä nuorella tulisi olla mahdollisuus kasvaa kristittyinä ja saada tukea ja apua ja ”hengen ravintoa” oman kristillisen elämäntapansa rakentamiseen. Seurakunnassa tulisi olla tilaa monenlaisille käsityksille ja näkemyksille, ei vain yhdelle ainoalle ja oikeaksi määritellylle tavalle uskoa ja elää uskoaan todeksi. Tähän väittämään *kristillisen kasvatuksen tavoitteena on nuoren uskoontuleminen* liittyen keskustelussa sivuttiin myös hengellistä väkivaltaa ja hengellistä turvallisuutta, vaikka niistä ei varsinaisesti keskusteltu, ne olivat hiljaisesti läsnä keskustelun taustalla ja puhujien tietoisuudessa. Hengellisestä väkivallasta ja tiettyyn muottiin kasvattamisesta sanouduttiin selvästi irti, sen sijaan haluttiin sitoutua toimimaan niin, että lapsi ja nuori voi turvautua Jumalaan ja rakentaa elämänsä kristillisen maailmankatsomuksen ja elämäntulkinnan varaan.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

6.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää, miten kirkon nuorisotyönohjaajat määrittävät kristillistä kasvatusta ja millaisia sisällöllisiä merkityksiä ja ulottuvuuksia he painottavat omassa kasvatustyössään. Tutkimusaineisto kerättiin neljän focusryhmän teemakeskustelulla, jossa vapaamuotoisen keskustelun lisäksi ryhmille esitettiin kuusi aiheeseen liittyvää asenneväittämää, joita he keskustelussaan kommentoivat. Keskustelut litteroitiin ja luokiteltiin sisällönanalyysimenetelmällä, jossa käytettiin sekä Mervi Muhosen¹⁷⁵ aikaisempaan tutkimukseen liittyviä kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksia¹⁷⁶ ja Pekka Launosen¹⁷⁷ kristillisen nuorisotyön jäsentämiseen liittyviä ulottuvuuksia¹⁷⁸. Asenneväittämiin liittyvä aineisto pelkistettiin väittämiä tukeviin ja vastustaviin argumentteihin ja niiden perusteluihin kuten olen aikaisemmin tässä raportissa kertonut.

Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että kristillisen kasvatuksen lähtökohtana on kristillinen ihmiskäsitys ja arvopohja. Kristilliseen ihmiskäsitykseen liittyen keskusteluissa korostettiin lapsen ja nuoren ainutlaatuisuutta ja arvokkuutta, kristillisessä arvopohjassa puolestaan korostuivat lähimmäisyyteen, lähimmäisenrakkauteen ja kunnioittavaan kohtaamiseen liittyvät asiat. Kristilliseen kasvatukseen liittyvää opillisuutta, kristinuskon totuuskäsityksiä ja kulttuurisia tapoja käsiteltiin keskusteluissa vain muutamissa puheenvuoroissa. Kristillisen kasvatuksen päämäärät ja tavoitteet sanoitettiin nuorisotyönohjaajien keskusteluissa ennemminkin elämässä selviytymiseen liittyvillä argumenteilla kuin opillisen tai kulttuurisen tietämiseen liittyvällä tiedonvälittämisellä ja opettamisella. Opillisuuden ja totuuskäsitysten sijasta keskusteluissa puhuttiin uskon todeksielämisestä arjessa, kristillisestä elämäntulkinnasta ja lähimmäisenrakkaudesta sekä lapsen ja nuoren kunnioittavasta kohtaamisesta. Vuorovaikutus, kohtaaminen ja läsnäolo josta nuorisotyönohjaajat puhuivat, näyttäisivätkin olevan itsessään merkityksellisiä sekä kristillisen kasvatuksen toteuttamisen tavoissa että sisällöllisessä tavoitteen asettelussa. Launosen mallin mukaisessa luokittelussa tutkimusaineistossa tulivat korostetusti esille kasvatuksen sosiaalinen ja diakoninen ulottuvuus ja työhön liittyvä hengellinen orientaatio.

Focusryhmäkeskusteluihin osallistuneiden nuorisotyönohjaajien ajatusten perusteella voidaan päätellä, että ymmärrys kristillisestä kasvatuksesta ja sen päämääristä ja sisällöllisistä

---

¹⁷⁵ Muhonen 2005; Muhonen & Tirri 2008.

¹⁷⁶ opillinen, rituaalinen, kokemuksellinen, huolenpidollinen, eettis-moraalinen ja pedagoginen.

¹⁷⁷ Launonen 2007.

¹⁷⁸ hengellinen, sosiaalinen, pedagoginen, diakoninen, sosiaalipedagoginen ja kristillinen kasvat.

tavoitteista ei ole tarkkarajainen vaan pitää sisällään erilaisia näkemyksiä ja tulkintoja. Tämä moninaisuus tuli ilmi myös aineiston luokittelussa siten, että Muhosen ja Launosen ulottuvuuksien hyödyntäminen osoittautui haasteelliseksi, koska nuorisotyönohjaajien puheessa eri ulottuvuudet sulautuivat toisiinsa ja luokat eivät siten muodostaneet toisiaan poissulkeviksi vaan menivät osittain päällekkäin. Huolenpitoon yhdistyi kokemuksellisuus ja pedagogiikkaan usein sosiaalisuus, eettisyys ja hengellisyys. Nuorisotyönohjaajien puhe oli monisisältöistä ja kerrostunutta, erityisesti pedagoginen puhe oli kytkeytynyt muihin ulottuvuuksiin ja osa-alueisiin.

Tutkimusaineiston perusteella kristillinen kasvatus voidaan määrittää hengelliseksi työksi, jossa sosiaalisuus on koko ajan läsnä ja jossa sosiaalisuus toteutuu keskinäisen vuorovaikutuksen ja kokonaisvaltaisen kohtaamisen välityksellä. Työ on olemukseltaan pedagogista, kasvatustietoista ja tavoitteellista, mutta tavoitteet ja työhön liittyvät menetelmät voivat vaihdella tilannekohtaisesti ja paikkakunnittain. Tulokset antavat jonkin verran viitteitä myös siihen, että mitä moninaisemmasta toimintaympäristöstä on kysymys, sitä vahvemmin kristillisessä kasvatuksessa painottuisivat huolenpidon ja eettisyyden teemat. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että kaikissa ryhmissä kokemuksellisuuteen, huolenpitoon ja eettis-moraaliseen ulottuvuuteen liittyvää puhetta oli selvästi enemmän kuin opillisuuteen, rituaalisuuteen ja pedagogisuuteen liittyvää puhetta.

6.2 Tutkimuksen merkittävyys ja jatkotutkimusaiheet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta. Samalla olen tutkimuksen sivutuotteena testannut Mervi Muhosen kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksiin liittyvää jäsentämisen mallia ja Pekka Launosen esittämää kristillisen nuorisotyön jäsentämiseen liittyvää mallia. Molemmissa jäsentämisen malleissa on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Muhosen käyttämät ulottuvuudet ovat kehittyneet varhaiskasvatuksen ja kirkon lapsityön kontekstissa, Launosen mallia puolestaan kannattaisi syventää ja jatkokehittää. Tässä omassa tutkimuksessani ne toimivat parhaiten yhdessä ja toisiaan täydentäen.

Tutkimusaineistosta nousevien tulosten perustella kristillisen kasvatuksen ulottuvuuksiksi kirkon nuorisotyön kontekstissa näyttäisivät sopivan parhaiten hengellisyys, kokemuksellisuus, sosiaalisuus, diakonisuus ja eettisyys. Työn lähtökohdat löytyvät kristillisestä ihmiskäsityksestä ja arvopohjasta ja kristillisestä lähimmäisenrakkaudesta. Tämän lisäksi merkittävä havainto oli se, että Raamatussa oleva ja kirkon virallisissa asiakirjoissa mainittu Jeesuksen antama lähetys- ja kastekäsky ei tullut nuorisotyönohjaajien puheissa

kovinkaan selvästi esille. Työn perusteluissa viitattiin useimmiten lähimmäisenrakkauteen, Jeesuksen esimerkin mukaiseen toimintaan ja kultaiseen sääntöön. Tämä tutkimustulos on ainakin osittain verrannollinen esimerkiksi Kirsi Pohjolan¹⁷⁹ lastenohjaajaopiskelijoiden ammatilliseen ja hengelliseen kasvuun liittyvän tutkimustuloksen kanssa. Pohjolan mukaan lastenohjaajaopiskelijoiden kristillisyyttä kuvasi parhaiten juuri diakoninen kristillisuus. Lisäksi tämä tutkimustulos näyttäisi antavan viitteitä sellaisesta kristillisen kasvatuksen muutoksesta, joka on samansuuntainen Nancy Ammermannin esittämän uskonnollisuuden muutoksen kanssa. Opillisuuden ja totuuskäsitysten sijasta uskonnollisuus ja tässä kontekstissa tietysti kristillinen kasvatusta näyttäytyy ja kiinnittyy lapsen ja nuoren jokapäiväiseen elämään, arkeen ja kultaisen säännön kristillisyyteen: hyvän tekemiseen, lähimmäisen rakastamiseen ja myötätuntoon. Kyse ei siis olisi niinkään kristillisen kasvatuksen ohenemisesta vaan siihen liittyvästä muutoksesta. Tutkimuksen perusteella voidaan olettaa, että kristillisen kasvatuksen päämäärä ja tavoitteet ovat muuttuneet kristinopin keskeisten asioiden opettamisesta käytännöllisempään arjen kristillisyyteen ja kristillisen elämäntulkinnan vahvistamiseen. Samalla työn lähtökohdat painottuvat diakonian tavoin heikommassa asemassa olevien lasten ja nuorten tukemiseen ja toisaalta diakoniakasvatukseen ja sosiaalietiikkaan, joka sekin näyttäytyy arjen auttamisena, rinnallakulkemisena ja myötätunnon opettamisena. Teologisesti ajatellen voidaan myös kysyä olemmeko omalla tavallamme siirtyneet kristillisessä kasvatuksessa luterilaisesta opillisuuden ja dogmaattisuuden (teoria) ajasta käytännön kristillisyyteen, luterilaisen toimijuuden aikaan (praxis).

Samalla tämä pohdinta herättää lisäkysymyksiä, jotka liittyvät kristillisen kasvatuksen ja laajemmin uskonnollisuuden tutkimukseen. Olisiko tällä perusteella syytä pohtia tarkemmin esimerkiksi niitä mittareita joita käytetään kaikissa niissä tutkimuksissa joissa kristillisen kasvatuksen ilmenemistä ja toteuttamista kirkollisessa tutkimuksessa mitataan? Onko nyt käymässä niin, että kristillisyyden ja kristillisen kasvatuksen määrittely ja mittarit eivät vastaa enää olemassa olevaa käytäntöä? Jatkotutkimusaiheeksi sopii toki oman tutkimusgenren laajempi selvittäminen ja näiden tutkimustulosten testaaminen ja varmistaminen. Luonnollinen jatkotutkimusasetelma voisi olla tämän saman konseptin laajentaminen hiippakunnittain eri puolille Suomea ja kristillisen kasvatuksen olemuksen laajempi selvittäminen. Samaa tutkimusasetelmaa voisi kokeilla myös keskusteluttamalla saman seurakunnan eri työntekijäryhmiä ja luottamushenkilöitä jostakin ajankohtaisesta ja tärkeästä paikallisesta teemasta.

---

¹⁷⁹ Pohjola 2018, 82–83.

Mikäli tämä suuntaa antava tutkimustulos pitää paikkansa niin sen merkittävyyttä kannattaa miettiä erityisesti aikaisempien tutkimustulosten näkökulmasta ja selvittää tarkemmin esimerkiksi paradigman muutosta opillisuudesta käytännön, etenkin ns. diakonisen kristillisyyden suuntaan. Tässä tutkimuksessa jäi lisäksi selvittämättä mikä merkitys nuorisotyönohjaajien iällä, sukupuolella, koulutustaustalla tai omalla hengellisellä viitekehyksellä on heidän näkemykseensä kristillisestä kasvatuksesta. Tutkimusaineiston keräämisen yhteydessä näitä taustatietoja kysyin ja minulle jäi sellainen tuntuma tekemieni haastattelujen perusteella, että jonkinlaisia näkemyseroja saattaisi taustatietojenkin perusteella olla löydettävissä. Tätä asiaa voisi tutkia helposti myös niin, että pienimuotoinen jatkotutkimus tehtäisiin jo olemassa olevan tutkimusaineiston perusteella.

6.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen laatua ja merkittävyyttä voidaan arvioida kiinnittämällä huomiota tutkimuksen luotettavuuteen: validiteettiin ja reliabiliteettiin. Tutkimuksen yleistä validiteettia voidaan arvioida kiinnittämällä huomiota esimerkiksi tutkimuksen ja sen toteutuksen arvioitavuuteen ja seurattavuuteen, perusteltavuuteen ja luotettavuuteen.¹⁸⁰

Tutkimuksen luotettavuutta olen pyrkinyt vahvistamaan toimimalla ja esittämällä asiat mahdollisimman johdonmukaisesti ja läpinäkyvästi. Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimusprosessin eri vaiheet mahdollisimman selkeästi ja riittävän yksityiskohtaisesti. Laadullisen tutkimuksen toistettavuus ei ole samalla tavalla mahdollista kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, mutta oletan että perehtymällä kertomukseeni tutkimuskysymysten ja asenneväittämien laadinnasta, haastatteluiden toteutuksesta ja aineiston analyysistä olisi mahdollista toteuttaa lähes samankaltainen tutkimusprosessi. Laadullisen tutkimusaineiston analyysin olen pyrkinyt kuvaamaan esimerkkien avulla niin, että tutkimuksen lukijalle muodostuu riittävän selkeä kuva siitä, miten näiden luokittelujen avulla olen päätenyt esittämiini tutkimustuloksiin. Tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä mutta niiden voidaan ajatella ainakin jossain määrin kuvaavan sitä, millaisia näkemyksiä nuorisotyönohjaajien keskuudessa kristillisestä kasvatuksesta on olemassa tai mitä nuorisotyönohjaajat tarkoittavat puhuessaan kristillisestä kasvatuksesta. Tätä luotettavuutta olen pyrkinyt vahvistamaan vertaamalla tutkimukseni tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin.

Tutkimusta ja sen tuloksia ja niiden yleistettävyyttä arvioitaessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä esimerkiksi tutkimusaineiston keräämiseen liittyvät seuraavat asiat: Kirkon nuorisotyönohjaajien näkemys kristillisestä kasvatuksesta on tässä tutkimuksessa muodostunut

---

¹⁸⁰ Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 129–153.

kunkin ryhmän yhteisessä keskusteluprosessissa ja sen hetkessä sosiaalisessa todellisuudessa. Käsitys kristillisestä kasvatuksesta on näin ollen rakentunut sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ryhmän yhteisen reflektoinnin perusteella ja siten se edustaa kunkin ryhmän sen hetkistä näkemystä ja ymmärrystä asiasta siinä seurakuntakontekstissa mihin he ovat sillä hetkellä kiinnittyneet. Tästä johtuen on hyvä huomioida se, että ryhmän yksittäisten jäsenten mahdolliset erilaiset näkemykset ovat jääneet tässä yhteisessä keskustelussa sanoittamatta. Tämä on tärkeä huomio erityisesti siitä syystä, että mikäli yksittäisen nuorisotyönohjaajan näkemys olisi poikennut keskustelijoiden yhteisestä linjasta, niin on todennäköistä että se on myös jäänyt tämäntyyppisessä ryhmäkeskustelussa kertomatta. Tällä havainnolla on merkitystä nimenomaan tutkimuksen tulosten arvioinnissa ja yleistettävyydessä. Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää myöskään siksi, että aineisto ei ole määrällisesti kattavaa vaan antaa pikemminkin valikoidun näytteen tutkimuksen aiheesta.

Jokaisen ryhmäkeskustelun kohdalla olisi voitu tarkastella myös sitä, miten yhteistä näkemystä rakennettiin? Miten yhteinen näkemys ja ymmärrys kristillisestä kasvatuksesta muodostettiin? Johtiko joku puhetta, jota muut täydensivät vai olivatko kaikki tasavertaisesti aloitteellisia tai osallistuvia? Keskusteluista tehtyjen videotallenteiden ja muistiinpanojen avulla tähän olisi voinut olla kiinnittää enemmänkin huomioita ja tätä vuorovaikutusta havainnoimalla olisi voinut saada tietoa myös ryhmän jäsenten keskinäisistä roolituksista sekä sosiaalisista ja hierakkisista suhteista. Tämä ei kuitenkaan ollut tämän tutkimuksen tarkoitus ja tavoite mutta näihin ryhmän jäsenten välisiin sosiaalisiin suhteisiin ja valta-asetelmiin perehtyminen olisi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe. Jatkotutkimusaiheeksi se sopii myös siksi, että kasvatuksen ja ohjauksen tehtävissä ollaan aina tekemisissä myös erilaisten valtapositioiden kanssa mutta niitä ei välttämättä tiedosteta eikä niistä puhuta.

6.4 Oma asemani tutkijana

Tätä tutkimusta voidaan kiistatta luonnehtia sisäpiiritutkimukseksi¹⁸¹. Otin alusta lähtien tietoisin riskin ryhtyessäni tutkimaan nuorisotyönohjaajien käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta. Oma ammatillinen taustani, usean vuoden kokemus kirkon nuorisotyönohjaajan työstä mukaan lukien nykyinen työtehtäväni kirkon kasvatuksen ja diakonian lehtorina ammattikorkeakoulussa, asettaa minut väistämättä samaan sisäpiiriin tutkimukseen osallistuneiden nuorisotyönohjaajien kanssa.

Tunnistan ja tunnustan olevani samaa sukupolvea kuin keskusteluihin osallistuneet vanhimmat (yli 50v.) nuorisotyönohjaajat. Olen työskennellyt nuorisotyönohjaajan virassa

---

¹⁸¹ Juvonen 2017, 401.

kahdella eri vuosikymmenellä (1980-1990) ja vielä muutaman vuoden 2000-luvun puolella ennen siirtymistäni alan opettajaksi. Näistä lähtökohdista käsin tunnen kirkollisen työn, erityisesti nuorisotyön ammatillisen ja myös siihen liittyvän koulutuksen viitekehyksen, kontekstin ja muutoksen kohta neljän vuosikymmenen ajalta. Keskusteluttajana ja tutkijana olen sidoksissa omaan ammatilliseen historiaani mutta myös nykyiseen viitekehykseeni: hahmotan ja ymmärrän asioita, niiden oleellisuuksia, merkityksiä ja liittymisiä sekä lukemani että alaan liittyvästä kokemuksestani käsin. Tästä johtuen, minulla on ollut tutkimusta tehdessäni vahva ”kotikenttäetu” ja olen puhut keskustelijoiden kanssa samaa koodikieltä, jotka yhdessä ovat mahdollistaneet sellaisen yhteisen ymmärryksen ja merkityssuhteiden tunnistamisen ja sanoittamisen joka olisi ollut ulkopuoliselle tutkijalle haasteellisempaa.¹⁸²

Juvonen kiinnittää huomiota siihen, miten sisäpiiritutkimusta arvioitaessa ja reflektoidessa on hyvä huomioida myös tutkimukseen liittyvät lähipiiri-intressit, tuttuussuhteet ja mahdollinen ystävyydeksi tulkittava ulottuvuus. Alaan liittyvän työkokemuksen lisäksi minulla on ollut joidenkin keskustelijoiden kanssa yhteistä työhistoriaa vuosikymmenten takaa ja eri tasoisia tuttuussuhteita, mutta toisaalta tiimeissä on ollut mukana myös minulle aikaisemmin tuntemattomia henkilöitä. Nämä eriaisteiset tuttuussuhteet eivät tulleet yllätyksenä vaan olivat tiedossa, niistä ja niiden mahdollisesta vaikutuksesta itse keskustelutilanteeseen puhuttiin avoimesti ennen keskustelujen alkua ja aina myös keskustelujen loppuun. Yhdenkään keskustelun kohdalla osallistujat eivät kokeneet tätä ongelmalliseksi. Hyvänä lähtökohtana pidettiin sitä, että asioista oli mahdollista keskustella henkilön kanssa, jolle toimintaympäristö ja siihen liittyvä konteksti on tuttua eikä asioiden taustoja tai viitekehystä tarvitse keskustelun kuluessa erityisesti selitellä.¹⁸³

Tutkimuksen tehtävänä on tuottaa tutkimusaiheeseen liittyvää uutta tietoa. Ryhmässä mukana olleiden keskustelijoiden näkemykset ja ymmärrys kristillisestä kasvatuksesta voi olla yhteneväistä minun kanssani tai erota omista näkemyksistäni merkittävästi. Ryhmäkeskustelussa tämä näkemysero ei ole pelkästään minun ja keskusteluun osallistuvien välistä vaan kyse voi olla myös kunkin ryhmän jäsenten välisestä keskinäisistä näkemyseroista. Jaetun lojaliteetin kysymystä pitää siis tarkastella kahdella tasolla, ensinnäkin minun ja ryhmän välisenä ja toisaalta ryhmän jäsenten keskinäisen lojaliteetin kysymyksenä ja haasteena. Ryhmän jäsenten väliseen lojaliteettiin liittyen keskustelussa voi tulla esille asioita, jotka aiheuttavat myöhemmin henkilöiden välisiä ristiriitoja työyhteisössä. Tähän liittyen tutkijalla on eettinen vastuu siitä, että hän ei tietoisesti ohjaa keskustelua alueelle, joka mahdollisesti

---

¹⁸² Juvonen 2017, 401.

¹⁸³ Juvonen 2017, 401, 405.

vahingoittaa joko yksittäisen ryhmän jäsenen tai koko ryhmän toimintakykyä ja työn tekemistä myöhemmin. Tähän auttaa tutkijan eettinen herkkyyys kuunnella ja tehdä havaintoja ryhmän toiminnasta ja keskinäisestä vuorovaikutuksesta keskustelun kuluessa sekä ryhmän omien sääntöjen noudattaminen. Ryhmän keskinäisestä lojaliteetista huolehdiin korostamalla keskinäistä luottamusta ja toisaalta sitä, että he itse saavat huolehtia keskustelunsa rajauksista. Juvosen mukaan sisäpiirin tutkijan lojaliteettiin liittyy myös se, että tutkijan pitää itse ratkaista missä määrin hän toimii ryhmän ja sen näkemysten asianajajana vai asettuuko hän mahdollisimman objektiiviseen rooliin suhteessa aiheeseen ja tutkittaviinsa.¹⁸⁴

Haastattelutilanteissa käytyjen keskusteluiden lisäksi huomasinkin tutkimusprosessin eri vaiheissa pohtivani sekä omaa subjektiviteettiani että tutkijan positiota ja niiden merkitystä tutkimuksen luotettavuuteen. Sisäpiiriläisyyteen ja subjektiviteettiin liittyviin luotettavuusriskeihin ja haasteisiin pyrin vastaamaan niin, että kuuntelin ja luin keräämääni aineistoa yhä uudelleen varmistuakseni siitä, että keräämässäni aineistossa kuuluu ensisijaisesti keskusteluihin osallistuneiden nuorisotyönohjaajien ääni ja näkemys kristillisestä kasvatuksesta. Erityisesti aineiston analyysivaiheessa ja tulosten kirjaamisen yhteydessä kävin työhistoriaani ja tuttuussuhteisiin liittyvää sisäistä dialogia itseni kanssa välttääkseni virheellisiä tulkintoja ja päätelmiä. Tein itselleni jatkuvasti kysymyksiä siitä, miten olen kuullut, ymmärtänyt ja tulkinnut kuulemaani ja olenko antanut oikeutta heidän puheelleen ja kertomukselleen.

Tutkijalla voi olla tai hänelle voi muodostua erilaisia positioita tutkimusprosessin kuluessa. Oman tutkimukseni eri vaiheissa tunnistan olleeni tarkkailijan, tulkitsijan tai puolestapuhujan roolissa. Puolestapuhujana olen halunnut nostaa esille kirkon nuorisotyönohjaajien omaa ääntä ja näkemystä kristillisestä kasvatuksesta: mitä he ajattelevat kristillisestä kasvatuksesta ja miten he sitä määrittävät. En ole lähestynyt aihetta ainoastaan objektiivisesti ja neutraalisti vaan olen pyrkinyt esittämään toisenlaisen lähestymistavan kristillisen kasvatuksen tutkimusgenreen kuin mihin on aikaisemmissa tutkimuksissa totuttu. Tähän liittyen olen pyrkinyt tuomaan tämän oman ”akilleen kantapäätäni” läpinäkyväksi. Tutkimani asiat, kristilliseen kasvatukseen liittyvät ulottuvuudet ja keskusteluissa esille tulleet näkökulmat, eivät olleet minulle vieraita vaan jopa hyvinkin tuttuja ja siksi olen pyrkinyt olemaan erityisen huolellinen tarkastelemalla aineistoa yhä uudelleen ja vertaamalla sitä käytössäni olevaan teoriaan. Onnekseni nykyisen laadulliseen tutkimukseen liittyvän ymmärryksen mukaan tutkijuus ei ole neutraalia, hajutonta ja mautonta eikä tutkija voi asettaa

---

¹⁸⁴ Juvonen 2017, 405, 407.

itseään kokonaan aiheensa ulkopuolelle tarkkailijaksi. Position valinta ei myöskään ole vain tutkijan itsensä valittavissa vaan tutkimukseen osallistujat (ja myös tutkimusaihe) määrittävät yhtäläillä tutkijan asemaa ja suhdetta tehtyyn tutkimukseen. Tutkijan subjektiuteen ja objektiivisuuteen liittyy paitsi kaiken edellä mainitun tunnistaminen ja tunnustaminen kuitenkin myös se, että omassa toiminnassaan pyrkii ylläpitämään tutkijan ammattiroolin mukaista ajattelua ja toimintaa.¹⁸⁵

Oma asemani ja roolini sisäpiiritutkijana on ollut vahvuus nimenomaan nuorisotyön kontekstin hahmottamisen ja ymmärtämisen kannalta mutta toisaalta selkeä riskitekijä tutkimusaiheen objektiivisen tarkastelun suhteen. Olen pyrkinyt tarkastelemaan aiheitani, muodostamaan käsityksiäni ja vastaamaan tutkimuskysymyksiini niin rehellisesti, avoimesti ja perusteellisesti kuin olen pystynyt haastateltaviani tai heidän työyhteisöjään loukkaamatta. Tätä objektiivisuutta pystyvät parhaiten arvioimaan keskusteluihin osallistuneet nuorisotyönohjaajat ja muut tämän tutkimuksen lukijat. Oman kokemukseni perusteella olen samaa mieltä Juvosen kanssa siitä, että vaikka sisäpiiritutkimukseen liittyy hankalia eettisiä kysymyksiä se samalla mahdollistaa tutkittavan ilmiön syvemmän ymmärryksen ja on myös monin tavoin palkitsevaa ja antoisaa.

---

¹⁸⁵ Ronkainen ym. 2011, 72.

Liite 1 Tutkimusaineiston hankintaan liittyvä sähköpostiviesti.

Hei,

teen työni ohessa teologian maisterin opintoja Helsingin yliopistossa, pääaineeni on kirkkososiologia. Pro gradu –tutkimukseeni liittyen teen haastattelututkimusta kirkon nuorisotyönohjaajien käsityksistä kristillisestä kasvatuksesta. Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella kirkon nuorisotyönohjaajien teologista ajattelua ja sitä, miten he määrittävät kristillistä kasvatusta. Tutkimukseni keskeisin tutkimuskysymys on : Miten nuorisotyönohjaajat määrittävät kristillistä kasvatusta?

Tutkimusaineiston kerään haastattelemalla ja keskusteluttamalla kirkon nuorisotyönohjaajan virassa olevia työntekijöitä. Haastattelun toteutan teemahaastattelun ja ryhmäkeskustelun muodossa, hyödynnän haastattelu- ja keskustelutilanteissa myös asenneväittämiä. Laadullinen asenneväittämätutkimus on metodologinen lähestymistapa, joka perustuu haastateltaville esitettyihin väittämiin, joita haastateltavat kommentoivat ja joihin liittyviä kannanottojaan he perustelevat. Haastateltavikseni toivon saavani 3 – 4 nuorisotyönohjaajista koostuvaa työtiimiä tai ryhmää eri puolilta Suomea. Lisäksi toivon ryhmään osallistuvien henkilöiden edustavan eri-ikäisiä ja eri pituisen työhistorian omaavia henkilöitä. Yhden ryhmän ihannejäsenmäärä olisi neljä henkilöä (3 tai 5 henkilöä sopii myös)

Toivon, että voisin tulla tekemään ryhmähaastattelun / keskusteluttamaan seurakuntanne nuorisotyönohjaajia em. tutkimukseen liittyen. Mikäli suostutte osallistumaan tutkimukseen – toivon, että löytäisimme yhteisen haastatteluajankohdan mahdollisimman pian . Aikaa ryhmähaastatteluun kannattaa varata n. 2 tuntia. Ryhmähaastattelutilanteessa keskustelun sisältö rakentuu kysymyksen : Mitä on kristillinen kasvatusta? ympärille. Lisäksi toivon, että jokainen haastatteluun osallistuva valmistautuu kuvaamaan lyhyesti omaa työtään ja työympäristöään.

Mahdollisesta haastatteluajankohdasta voimme sopia erikseen.

Lisätietoja voitte kysyä soittamalla tai sähköpostilla.

yst.t.

Tiina

Tiina Häkkinen

YTM, Lehtori

Kirkko ja Yhteiskunta

Liite 2 Ryhmähaastattelun taustatietolomake

Nimi _____ Tunnistekoodi _____

Sukupuoli Mies Nainen Muu

Syntymävuosi _____

Siviilisäät

- Naimaton
- Avoliitossa
- Avioliitossa
- Rekisteröidyssä parisuhteessa
- Eronnut
- Leski

Perhetilanne

- Ei lapsia
- 1 – 2 lasta , lasten iät _____
- 3 – 4 lasta , lasten iät _____
- 5 lasta tai enemmän , lasten iät _____
- aikuisia lapsia (yli 18 v.)
- lapsenlapsia

Tutkinto

- Kirkon nuorisotyönohjaaja (opisto)
- Sosionomi – kirkon nuorisotyönohjaaja (amk)
- Yhteisöpedagogi – kirkon nuorisotyönohjaaja (amk)
- Sosionomi – diakoni (amk)
- Ylempi amk-tutkinto, mikä _____
- Muu, Mikä _____

Valmistumisvuosi _____

Oppilaitos

- Diakonia-ammattikorkeakoulu, toimipiste _____
- Centria / Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu
- Raudaskylän Kristillinen opisto

- Helsingin Evankelinen Opisto (HEK / HEO)
  - Helsingin Raamattukoulu
  - Raamattuopisto, Kauniainen
  - Sisälähetysseuran Opisto, Pieksämäki
  - Seurakuntaopisto, Järvenpää
  - Lärkulla, Karjaa
  - Muu, Mikä
-

Täydennyskoulutus (merkitse myös suoritusvuosi)

- Toinen amk-koulutus, mikä
- Kirkon koulutuskeskuksen erikoistumiskoulutus, mikä (esim. erityisnuorisotyön koulutus)
- Muu, mikä (esim. opettajan pedagogiset opinnot, työnohjaajakoulutus)

Työpaikka ja työkokemus

Missä hiippakunnassa ja seurakunnassa olet työssä tällä hetkellä

- Helsinki / _____
- Espoo / _____
- Porvoo / _____
- Turku, Arkkihiippakunta / _____
- Tampere / _____
- Lapua / _____
- Mikkeli / _____
- Kuopio / _____
- Oulu / _____

Kuinka monta vuotta olet ollut työssä nykyisessä seurakunnassasi ?

- alle 5 v.
- 5 – 10 v.
- 11 – 15 v.
- yli 15 vuotta

Nykyinen työalasi

- Tytöt ja pojat / Varhaisnuorisotyö
- Rippikoulutyö

- Nuorisotyö (yli 15 v. parissa)
- Erityisnuorisotyö / nuorisodiakonia
- Koulu- ja oppilaitostyö
- Nuoret aikuiset
- KV-työ, monikulttuurinen nuorisotyö
- Isostoiminta, vapaaehtoisten koulutus
- Muu, Mikä

Aikaisempi seurakuntatyön kokemuksesi (paikka, työala ja työssäoloaika)

Muu työhistoria lyhyesti (kuten edellä, paikka, työala ja työssäoloaika)

Mikä on hengellinen taustasi ?

- Evankelisuus
- Herännäisyys
- Lestadiolaisuus
- Rukoilevaisuus
- Kansanlähetyt
- Kansan Raamattuseura
- Suomen Lähetysseura
- Nokia Missio, karismaattisuus
- Yhteiskristillisuus, vapaat suunnat,
- Muu, mikä

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

- Aineistohallinnan käsikirja. Tietoarkisto: Tampereen yliopisto. Saatavilla sähköisesti <https://www.fsd.uta.fi/aineistohallinta/fi/>
- Diakonia-ammattikorkeakoulu: Sosionomi (amk) Kirkon nuorisotyö. Saatavilla sähköisesti <https://www.diak.fi/hakeminen/koulutukset/amk/sosionomi-amk-kirkon-nuorisotyö/>.
- Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat KNT ry. Saatavilla sähköisesti <https://www.knt.fi/>.
- Kirkkojärjestys 1991/1055 v. 1993. Annettu Helsingissä 8.11.1991. Saatavilla sähköisesti <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>.
- Kirkkolaki 1993/1054. Annettu Helsingissä 26.11.1993. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>.
- Kirkkolainsäädäntö: Kirkon säädöskokoelma nro 124. *Kirkkohallituksen päätös tietyiltä hengellisen työn viranhaltijoilta vaadittavista tutkinnoista*. Annettu Helsingissä 24.1.2017. Saatavilla sähköisesti <http://kappeli.evl.fi/Kirkkolainsaadanto.nsf/a16399f0218eff85c2256e6d00473b03/f4fd477e66c686f1c22580bc00413ec6?OpenDocument>.
- Kirkon nuorisotyönohjaajien ydinosaminen. Ammatin kuvaus. 14.6.2010. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/nuorisott_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/nuorisott_yo.pdf).
- Meidän kirkko – kasvamme yhdessä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen linjaus 2015. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/\\$FILE/kasvatus_strategia.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/$FILE/kasvatus_strategia.pdf).
- Nuoret seurakuntalaisina. 2012. Kehittämisasiakirja. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:6. Helsinki: Kirkkohallitus. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/KH_nuoret_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/KH_nuoret_www.pdf).
- Nuorisolaki 2016/1285. Annettu Helsingissä 21.12.2016. Saatavilla osoitteessa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki>.
- OPH–56–2018. *Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäkatsomustiedon sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa*. Opetushallitus. Annettu Helsingissä 12.1.2018. Saatavilla sähköisesti https://www.oph.fi/download/189009_Ohje_perusopetuksen_uskonnon_ja_elamankatso_mustiedon_seka_esiopetuksen_katso.pdf.

- Perusopetuslaki 1998/628. Annettu Helsingissä 21.8.1998. Saatavilla sähköisesti <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Perusopetuslaki>.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2014:96. Saatavilla sähköisesti https://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. *Aamenesta öylättiin – kirkon sanasto / diakonia*. Saatavilla sähköisesti <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Diakonia>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Henkilöstötilastot 2017. Saatavilla sähköisesti <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2DE666>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2016. Saatavilla sähköisesti <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content240FFA>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Koulutus ja työelämä: Ydinoaaminen – osaamisen ydin: *Kirkon nuorisotyöntekijöiden ydinoaaminen*. Annettu Helsingissä 14.6.2010. Saatavilla sähköisesti <https://evl.fi/documents/1327140/43561565/Nuorisoty%C3%B6nohjaajan+ydinoaaminen/396e58e4-3986-c899-7254-8ef9d9f41761>.
- Suuri Ihme – Rippikoulusuunnitelma 2017. Elämää Jumalan kasvojen edessä. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 60. Kirkko ja Toiminta. Helsinki: Kirkkohallitus. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/400865F07982E0ECC2257D5100209E1D/\\$FILE/SUURI_IHME_julkaisu_suomi_verkko_bookmarks.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/400865F07982E0ECC2257D5100209E1D/$FILE/SUURI_IHME_julkaisu_suomi_verkko_bookmarks.pdf).
- Tytöt ja pojat seurakuntalaisina. 2012. Kehittämisasiakirja. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2012:5. Helsinki: Kirkkohallitus. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/5E6F32D8B80CB424C2257AB6003A4314/\\$FILE/Tytot_japojat.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/5E6F32D8B80CB424C2257AB6003A4314/$FILE/Tytot_japojat.pdf).
- VASU. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallituksen määräykset ja ohjeet 2018:3a. Saatavilla sähköisesti https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf.
- Varhaiskasvatuslaki 2018/540. Annettu Helsingissä 13.7.2018. Saatavilla sähköisesti <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatuslaki>.
- Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto: *Aineistonhallinnan käsikirja*. Tampereen yliopisto. Saatavilla sähköisesti <https://www.fsd.uta.fi/aineistonhallinta/fi/>

Kirjallisuus

- Alasuutari, Pertti. 2007. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Ammerman, Nancy T. 1997. Golden rule Christianity: Lived religion in the American mainstream. *Lived religion in America*. David Hall. ss. 196–216.
- Berger, Peter L. & Luckman, Thomas. 1995. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Durkheim Émile. 1980. *Uskontoelämän alkeismuodot*: australialainen toteemijärjestelmä. Helsinki: Tammi.
- Furseth, Inger & Repstad, Pål. 2008. *An Introduction to the Sociology of Religion*. Classical and contemporary perspectives. Ashgate: Burlington: USA.
- Halme, Lasse. 2008. *Uskonto ja kasvatus vuorovaikutuksena*. Helsinki: LK-KIRJAT.
- Halme, Lasse. 2010. *Lapsen parhaaksi*. Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa. Helsinki: Lasten Keskus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. *Tutkimushaastattelu*. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2004. *Tutkimushaastattelu*. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hjelm, Titus. 2018. *Sosiologian klassikot ja uskonto*. Ketola, Kimmo, Martikainen, Tuomas & Taira, Teemu. Uskontososiologia. Turku: Eetos. ss. 36–48.
- Huhtala, Riitta. 2012. *Lastenohjaajien käsitys kristillisestä kasvatuksesta*. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. UEF ePub. Saatavilla sähköisesti http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20120559/urn_nbn_fi_uef-20120559.pdf.
- Hytönen, Maarit. 2016. *Kristillisen perinteen välittyminen*. Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/B19D1BC8D6A90650C2258050003E1EF4/\\$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/B19D1BC8D6A90650C2258050003E1EF4/$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf). ss. 110–145.
- Häkkinen, Tiina. 2015. *Kun Paulo Freire ja Fredrik Modéus tulevat nuorteniltaan*. Gothóni, Raili, Malkavaara, Mikko & Valtonen, Minna (toim.). Muutosvoimaa. Tutkielmia Diakista ja teologiasta. Diak Puheenvuoro 3. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla sähköisesti <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123108/Puheenvuoro%203.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. s. 137–149.
- Hämäläinen, Juha & Nivala, Elina. 2008. *Kasvatustiede, pedagogisen ihmistyön tiede*. Kuopio: UNIPress.

- Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.). 2009. *Rippikoulun todellisuus*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Juvonen, Tuula. 2017. *Sisäpiirihaastattelu*. Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. ss. 398–410.
- Kallioniemi, Arto. 2004. *Uskonnonpedagogiikka lapsityön taustalla*. Heinonen, Leena, Luodeslampi, Juha & Salmensaari, Leena (toim.) Lapsityön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. ss. 49–60.
- Kallunki, Valdemar. 2018. *Sekularisaatioparadigma*. Ketola, Kimmo, Martikainen, Tuomas & Taira, Teemu. Uskontososiologia. Turku: Eetos. ss. 49–62.
- Ketola, Kimmo. 2016. *Luterilainen usko nykyajan Suomessa*. Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2012–2015: Tutkimus kirkosta ja suomalaisista. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/B19D1BC8D6A90650C2258050003E1EF4/\\$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/B19D1BC8D6A90650C2258050003E1EF4/$FILE/Kirkon%20nelivuotiskertomus_II%20osa_Osallistuva%20luterilaisuus_netti.pdf). ss. 47–87.
- Ketola, Kimmo, Martikainen, Tuomas & Taira, Teemu (toim.). 2018. *Uskontososiologia*. Turku: Eetos.
- Kiviniemi, Kari. 2010. *Laadullinen tutkimus prosessina*. Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. ss. 70–85.
- Kokkonen Jarmo. 2016. *Sukupuoli ja yhteisöllisyys rippikoulun rituaaleissa*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 123. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kuusimäki, Kalle. 2012. *Diakonia kirkon perustehtävänä*. Gothóni, Raili, Helosvuori, Riitta, Kuusimäki Kalle & Puuska Karolina. Kantakaa toistenne kuormia. Diakoniatyön perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjapaja. ss. 11–48.
- Kuusisto, Elina. 2011. *Avoimesti sitoutuneena*. Lähetystyö kristillisessä kasvatuksessa ja vapaaehtoistyössä. Helsinki. Diss. Helsinki. Saatavana sähköisesti <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24933/avoimest.pdf?sequence=1&isAlloved=y>.
- Kyyrö, Jere. 2018. *Kansalaisuskonto*. Ketola, Kimmo, Martikainen, Tuomas & Taira, Teemu. Uskontososiologia. Turku: Eetos. ss. 63–75.
- Kääriäinen, Kimmo. 2003. *Teorioita uskonnon ja yhteiskunnan muutoksesta*. Kääriäinen, Kimmo, Niemelä Kati & Ketola, Kimmo. Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhanella. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. ss. 87–121.

- Launonen, Pekka. 2004. *Nuorisonohjaajasta nuorisotyönohjaajaksi*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyönohjaajien koulutus ja ammattitaidon muuttuvat tulkinnat 1949–1996. Diss. Helsinki. Diakonia-ammattikorkeakoulu: A Tutkimuksia 8. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Launonen, Pekka. 2007. *Kirkon nuorisotyö – hengellisen, pedagogisen ja sosiaalisen kolmiyhteys*. Hoikkala Tommi & Sell Anna (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Mentelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. s.78–89.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka. 2010. *Merkitysrakenteiden tulkinta*. Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. ss. 46–69.
- Muhonen, Mervi. 2005. *Usko, rakkaus ja ammatillisuus. Lastenohjaajaopiskelijoiden käsityksiä kristillisestä kasvatuksesta*. Uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkielma. HYTTK.
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi. 2008. *Mitä on kristillinen kasvatust?* Porkka, Jouko (toim.). Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-KIRJAT. ss. 63–82.
- Mäkelä, Klaus. 1990. *Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet*. Mäkelä, Klaus (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus. ss. 42–61.
- Niemi, Hannele. 1987. *Kasvattaja uskontokasvatuksen osatekijänä*. Tamminen, Kalevi, Vermasvuori, Juha, Niemi, Hannele & Kontula, Lassi. Johdatus uskontokasvatukseen. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. ss. 41–69.
- Niemelä, Kati. 2002. *Hyvä rippikoulu: rippikoulun laatu ja vaikuttavuus*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati. 2004. *Uskonko niin kuin opetan*. Seurakunnan työntekijä uskon ja elämän ristipaineessa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 85. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, Kati. 2005. *Myytti hyvästä nuorisotyöntekijätyypistä*. Paananen, Terhi & Tuominen, Hans (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. ss. 243–255.
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna. 2019. *Sosiaalipedagogiikka kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Paananen, Terhi. 2005. *Nuorteniltojen puolesta*. Paananen, Terhi & Tuominen, Hans. Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja. ss. 109–118.
- Pietilä, Ilkka. 2017. *Ryhmäkeskustelu*. Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. ss. 111–130.

- Pohjola, Kirsi. 2018. *Matkalla kirkon lastenohjaajaksi*. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 54. Kirkon tutkimuskeskus. Saatavilla sähköisesti [http://sakasti.evli.fi/julkaisut.nsf/0C5EDAA084D38515C2258210003675F7/\\$FILE/KKH_Matkalla%20kirkon%20lastenohjaajaksi_18_01_10_verkko.pdf](http://sakasti.evli.fi/julkaisut.nsf/0C5EDAA084D38515C2258210003675F7/$FILE/KKH_Matkalla%20kirkon%20lastenohjaajaksi_18_01_10_verkko.pdf).
- Porkka, Jouko. 2004. *On kunnia olla isonen*: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon isostoiminta 2000 -luvun alussa. Suomen ev.lut. Kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2004:10. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Ritokoski, Sami. 2010. *Työ, jolla on tulevaisuus*. Seurakunnallisen varhaisnuorisotyön ydin ja haasteet työntekijöiden kuvaamana. Diakonia-ammattikorkeakoulu: A Tutkimuksia 28. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla sähköisesti https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86719/A_28_ISBN_9789524931090.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ronkainen, Suvi, Pehkonen, Leila, Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen Eija. 2011. *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOYpro.
- Ruusukallio, Ulla. 2018. *Kasvattajat takakaarteessa*: Suomen evankelis-luterilaisen kirkon yli 50 -vuotiaiden nuorisotyönohjaajien käsitykset omasta ammatillisesta osaamisesta ja kollektiivisesta asiantuntijuudesta työelämäkulussa. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavilla sähköisesti <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/104424/1539348071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. 2010. *Haastattelun analyysin vaiheet*. Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. ss. 9–36.
- Saaristo, Kimmo & Jokinen, Kimmo. 2004. *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.
- Seppälä, Jarkko. 1988. *Opettava ja kasvattava kirkko*. Helsingin yliopisto: Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Siljander, Pauli. 2014. *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen*. Peruskäsitteet ja pääsuuntaukset. Tampere: Vastapaino.
- Smart, Ninian. 2005. *Uskontojen maailma*. Helsinki: Otava.
- Sutinen, Päivi. 2016. Kirkon perhetyön käsitteellistä tarkastelua. Valtonen, Minna & Sutinen, Päivi. (toim.). *Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa*. Diak Työelämä 6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. ss. 57 – 86. Saatavilla sähköisesti https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116389/Diak_Tyoelama_978-952-493-270-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Taira, Teemu, Martikainen, Tuomas & Ketola, Kimmo. 2018. *Johdanto: uskonnon sosiologinen tutkimus*. Ketola, Kimmo, Martikainen, Tuomas & Taira, Teemu. Uskontososiologia. Turku: Eetos. ss. 11–32.

- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, Jukka. 2017. *Virikehaastattelu*. Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. ss. 233–255.
- Töttö, Pertti. 2006. *Émile Durkheim – kaikki on sosiaalista*. Gronow Jukka, Noro, Arto & Töttö, Pertti. Sosiologian klassikot. Helsinki: Gaudeamus.
- Utriainen, Terhi. 2018. *Epävirallinen eletty uskonto*. Ketola, Kimmo, Martikainen, Tuomas & Taira, Teemu. Uskontososiologia. Turku: Eetos. ss. 113–124.
- Valtonen, Anu. 2005. *Ryhmäkeskustelut – millainen metodi?* Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. ss. 223–241.
- Valtonen, Minna & Sutinen, Päivi. (toim.) 2016. *Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa*. Diak Työelämä 6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla sähköisesti https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116389/Diak_Tyoelama_978-952-493-270-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Vesala, Kari Mikko & Rantanen, Teemu. 2007. *Laadullinen asennetutkimus: lähtökohtia, periaatteita ja mahdollisuuksia*. Vesala, Kari Mikko & Rantanen, Teemu (toim.) Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa. Helsinki: Gaudeamus. ss. 11–62.
- Viitasalo, Hanna. 2015. *Kasvatuksen arvolähtökohdat, tavoitteet ja käytäntö*. Tutkimus Tampereen seurakuntayhtymän lastenohjaajien kasvatuskäsityksistä. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Saatavilla sähköisesti <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97907/GRADU-1439877336.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Värri, Veli-Matti. 2004. *Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään*. Dialogisen kasvatuksen filofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Värri, Veli-Matti. 2008. *Kasvatus myöhäismodernissa yhteiskunnassa – dialogisuuden lähtökohtia ja ongelmia*. Porkka, Jouko (toim.). Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-KIRJAT. ss. 401– 432.